

2011

Pohjanmaan museolehti - Österbottens museitidning

Kapsäkki

Kappsäcken

Viljo Revell

Vaasan nykyisessä kaupunkikuvassa
i den nuvarande stadsbilden i Vasa

”Tante Ju”

ja kohtalokas jäätyminen

Sisältö | Innehåll

- 3 Lukijalle | Till läsaren
- 4 Ajankohtaista | Aktuellt
- 8 "Tante ju" ja kohtalokas jäätyminen
- 12 "Tante Ju"
- 12 Ajankohtaista | Aktuellt
- 14 Stundars panostaa käsityöhön
Stundars satsar vidare på hantverk
- 15 Närpiön kulttuuriympäristöohjelma - projekti
Projekt - Närpes Kulturmiljöprogram
- 16 Hyvin keitettyä salpietaria
- 17 Välskokad salpeter
- 18 Kansat ja kulttuurit - Uuden etnologian suurhanke
- 20 Folk och kulturer- Storprojekt inom ny etnologi
- 21 Vaasan työväenmuseum
- 22 Luonnontieteellisen osaston aarrearkku
- 23 Den naturvetenskapliga avdelningens skatter
- 24 Vaasan Sotaveteraanimuseossa harvinainen kunniamerkkinäyttely
- 25 Krigsveteranmuseet i Vasa har en sällsynt utställning av medaljer
- 26 Pohjanmaa, Etelä- ja Keski-Pohjanmaa – museo- ja taidekohteet
Österbotten, Södra och Millersta Österbotten – musei- och konstenheterna
- 28 Muovi - tekoaineesta käyttötavaraksi
- 29 Plast - Konstmaterialer som blev hela folkets bruksvara
- 30 Suomen kirjastomuseo toimii Vaasassa
- 31 Finlands biblioteksmuseum verkar i Vasa
- 32 Wildlife Vaasa - Kansainvälinen luontoelokuvafestivaali
Wildlife Vaasa - Internationell naturfilmsfestival
- 33 Föreningsgården på Bjärgas tar form
- 34 Boliviansk sävbåt i Kvarkens båtmuseum
- 35 Bolivialainen kaislavene merenkurkun venemuseossa
- 36 Utterleden - Pedersöres nya långa vandringsled
- 37 Saukonreitti - Pedersören uusi pitkä vaellusreitti
- 38 Viljo Revell - Vaasan nykyisessä kaupunkikuvassa
- 40 Viljo Revell - i den nuvarande stadsbilden i Vasa
- 43 Alla tiders museikarneval | Kaikkien aikojen museokarnevaali
- 44 Muinaisjäännösten suoja-alueesta ja valtion korvausvastuusta maanomistajalle
- 45 Mistä on kysymys? | Vad är det frågan om?
- 46 Inspiroidu museossa | Låt dig inspireras i museet
- 47 Granösunds fiskeläge | Granösundin kalastusmuseum
- 48 "Kustavilainen Vaasa" – kesän museoprojekti Vanhassa Vaasassa
"Det Gustavianska Vasa" – sommarens museiprojekt i Gamla Vasa
- 49 1600-luvun Pohjalainen koristemaalauksen esittäytyy Pohjanmaan museossa
Dekorationsmålning från 1600-talet Österbotten visas på Österbottens museum
- 50 Vaihtuvat näyttelyt ja tapahtumat 2011 Tillfälliga utställningar och evenemang

Kannen kuva / Pärmbild

Jacob Gillig (Utrecht ~1636 – 1701)
Kala-asetelma – Stilleben med fisk, 1684

Museokatu 3 - 4, 65100 Vaasa
Museigatan 3, 65100 Vaasa

Postiosoite: PL 3, 65101 Vaasa
Postadress: Pb 3, 65101 Vaasa

Puhelin: (06) 325 3800
Telefon: (06) 325 3800

Telekopio: (06) 325 3784
Telefax: (06) 325 3784

Sähköposti: museoinfo@vaasa.fi
E-post: museoinfo@vaasa.fi

Internet: www.museo.vaasa.fi

Kapsäkki – Kappsäcken

Pohjanmaan museolehti
Österbottens museitidning

Seuraava numero ilmestyy 2012.
Följande nummer utkommer 2012.

Lehti on luettavissa myös museon nettisivuilta.
Tidningen kan läsas också från museets websidor.

Päätoimittaja/Huvudredaktör: Kaj Höglund

Käännökset/Översättningar: Vaasan kaupungin kielenkääntäjä / Vasa stads översättningsbyrå ja Pohjanmaan museo / och Österbottens museum

Ulkoasu/Layout: Graafiset palvelut/Grafiska tjänster. Anita Kataja, www.anitakataja.fi

Kirjapaino/Tryck: Fram, Vaasa. www.fram.fi

Painos/ Upplaga: 500 /kpl/st

ISSN 1235-4201

Museot digiajassa

Yhteiskuntamme digitalisoituu vuosi vuodelta yhä voimakkaammin. Laadimme digitaalisia tiedostoja, kommunikoimme ja markkinoimme itseämme verkossa sekä googlaamme nopeasti tarvitsemaamme tietoa. Myös museoissa hoidetaan nykyään yhteydenpitoa, markkinointia ja arkistointia pääosin sähköisesti. Tietotekniikka helpottaa aineistoa hakua, mutta koko prosessi ei ole halventunut eikä työmäärä vähentynyt – päinvastoin! Digitalisointi vaatii suunnittelua, johdonmukaisuutta ja tarkkuutta. Tiedostoja ja kotisivuja on ylläpidettävä ja valvottava aktiivisesti, mikä vie aikaa. Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän taloudellisen tuen turvin moni museo on käynnistänyt digitaalisen luetteloinnin. Digitaalinen kokoelmaluettelo tarjoaa suuria mahdollisuuksia museoiden kokoelmien tehokkaaseen ja vakaaseen hallintaan. Kuitenkin itse luettelointiprosessi ja siihen liittyvä tekniikka ovat työläitä ja kalliita. Onko pelättävissä, että melko runsas satsaus museoiden digitalisointiin saattaisi johtaa museoiden varsinaisen substanssityön eli niiden yhteiskunnallisten tehtävien laiminlyöntiin?

Digitalisointi edistää kulttuuriperinnön saavutettavuutta ja tämä koskee myös maakunnallista museoportaalia, jota Pohjanmaan museo alkaa työstää tulevana kesänä. Kaikki Pohjanmaan alueen museot voivat saada portaaliin oman sivunsa, jossa ne voivat sanoa ja kuvien esitellä kokoelmiaan ja toimintaansa yhteystietoineen.

Museoiden saavutettavuutta voidaan edistää myös museopedagogisen asiantuntemuksen avulla, pedagogi osallistuu näytelyiden, opastusten ja muun suurelle yleisölle ja erityisryhmille suunnatun ohjelman suunnitteluun. Nykyään tuodaan yhä useammin esiin kulttuurin terveyttä edistävä vaikutus ja tätä silmälläpitäen on erityisen tärkeää huolehtia yhteiskunnan herkkimmistä ryhmistä kuten lapsista, vanhuksista, maahanmuuttajista ja vammaisista. Työskenneltäessä näiden ryhmien kanssa voidaan kulttuuriperinnöstä ammennettavan tiedon ja siihen liittyvän toiminnan avulla parantaa elämänlaatua ja itsetuntoa.

Museoiden työkenttä on rajaton ja se ilmenee myös tämän vuoden tiedotuslehti Kapsäkin lukijoilleen tarjoamissa artikkeleissa ja informaatiossa. Aihealueet ulottuvat maantieteellisesti koko maakunnan alueelle, ajallisesti yli vuosisatojen ja sisällöllisesti unohdetuista salpietarilusikoista nykyaikaisiin muoviesineisiin, käsityöstä modernistiseen arkkitehtuuriin, kaislaveneistä lentokoneisiin. Kaikki aihepiirit ovat tärkeitä. Ne auttavat nyanssoimaan sitä laajaa yhteiskunnallista kokonaisuutta, jonka valaiseminen ja selittäminen on museoiden tehtävä.

Katarina Andersson

vs. museotoimenjohtaja / t.f. museidirektör
Pohjanmaan museo / Österbottens museum

Museerna i digitaliseringsåldern

Digitaliseringen präglar vårt samhälle, år för år i allt högre grad. Vi upprättar digitala databaser, kommunicerar och marknadsför oss via nätet och googlar snabbt fram fakta som vi behöver. Också i museerna sker brevväxlingen, marknadsföringen och arkiveringen numera i hög grad elektroniskt. Datoriseringen underlättar sökningen av material, men gör inte helhetsprocessen mindre arbetsdryg eller billigare – tvärtom! Digitaliseringen kräver planering, konsekvens och noggrannhet. Databaser och hemsidor måste aktivt upprätthållas och administreras, vilket är tidskrävande. Genom ekonomiskt stöd från Undervisnings- och kulturministeriet har många museer kommit igång med digital katalogisering. En digital museikatalog ger stora möjligheter att effektivt och stabilt administrera museisamlingarna. Samtidigt är själva katalogiseringsprocessen och tekniken både arbetsdryg och dyr. Kan det finnas en risk för att den förhållandevis generösa resurseringen av museernas digitalisering åsidosätter det innehållsrika substansarbetet, museernas egentliga samhällsuppdrag?

Digitaliseringen befrämjar kulturarvets tillgänglighet, och detta gäller också den digitala museiportal för landskapet, som Österbottens museum inkommande sommar börjar arbeta med. I portalen har alla museer i Österbotten möjlighet att delta med en egen sida, där museets samlingar och verksamhet, adress och kontaktuppgifter presenteras i ord och bild.

Museerna kan också göras tillgängliga med hjälp av museipedagogisk expertis, som kan bistå vid planering av utställningar, guidningar och annat program som riktar sig till den stora allmänheten och till specialgrupper. I vår tid lyfts kulturens hälsofrämjande betydelse allt oftare fram och i detta perspektiv är det speciellt angeläget att värna om samhällets mest utsatta grupper, barn, äldre, invandrare och personer med funktionshinder. I arbetet med dessa grupper kan kulturarvet som kunskapskälla och konkret handling speciellt bidra till ökad livskvalitet och självinsikt.

Museernas verksamhetsfält är gränslöst och detta kommer också till uttryck i de artiklar och i den information som läsaren kan ta del av i årets utgåva av informationstidningen Kapsäcken. Ämnesområdena sträcker sig geografiskt över hela landskapet, tidsmässigt över många sekel och innehållsligt till allt från bortglömda salpeterskedar till moderna plastföremål, från hantverk till modernistisk arkitektur, från sävbåtar till flygplan. Alla ämnesområden är viktiga. De bidrar till att nyansera den stora samhälleliga helhet som det är museernas uppgift att belysa och förklara, och som vi annars kan ha svårt att få grepp om.

Museoviraston entistämisavustukset vuosina 2010 ja 2011

Rakennustutkija Anne Majaneva-Virkola, Pohjanmaan museo

■ Museovirasto jakoi vuonna 2010 valtionavustuksia kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten korjauksiin yhteensä 1 289 000 euroa. Avustushakemuksia saapui 447 ja avustus myönnettiin 161 kohteelle.

Pääosa vuoden 2010 avustuskohdeista on yksityishenkilöiden omistamia rakennuksia maaseudulla ja taajamissa. Avustuksilla tuetaan talonpoikaisten pihapiirien, puukaupunkien asuinrakennusten ja maaseudun pienten hirsirakennusten kulttuurihistoriallisen arvon säilymistä. Harvinaisten rakennustyyppien joukossa on mm. mylly- ja saharakennuksia, kivikellareita ja hautausmaan hirsiaita. Oman ryhmänsä muodostavat aiemmin julkisessa omistuksessa olleet, yksityisille myydyt rakennukset, kuten VR:n rautatierakennukset ja teollisuusyhdyskuntien asuintalot.

Avustuksia suunnataan erityisesti restauroiviin ja konservoiviin töihin sekä toimenpiteisiin, joilla tuetaan perinteisten ja käsityövaltaisten rakennustapojen säilymistä. Tavallisimpia töitä ovat hirsikorjaukset, ikkunoiden ja vesikaton kunnostukset ja julkisivujen maalaustyöt. Vuonna 2010 myönnettiin useita avustuksia seinä- tai kattomaalausten konservointiin.

Vuonna 2010 Pohjanmaalle myönnettiin avustuksia yhteensä 33 500 euroa 7 kohteelle. Keskimääräinen avustussumma oli noin 4000 euroa, suurin yksittäinen avustussumma 10 000 euroa.

Vuonna 2011 jaettavaa rahaa oli yhteensä 1 489 000 € eli jonkin verran enemmän kuin viime vuonna. Hakemuksia tuli 445 kpl, joista 164:lle kohteelle myönnettiin avustusta (37% hakijoista). Suurempien määrärahojen vuoksi keskimääräiset avustussummat ovat vähän edellisvuotista korkeampia ja mukaan on voitu paimia myös joitakin "varakohteita". Tavallisimpia hylkäämisperusteita ovat olleet puutteelliset suunnitelmat tai se, että ehdotetut korjaustoimet eivät ole olleet Museoviraston linjan mukaisia. Tästä syystä ulkopuolelle on voinut jäädä hienojakin kohteita ja rakennuksia. Myös kohteen omistussuhde on ollut hylkäämisperusteena muutamissa tapauksissa. Entistämisavustusta voidaan myöntää kuntien omistamille kohteille vain jos ne on suojeltu rakennussuojelulailla tai lailla rakennusperinnön suojelemisesta. Lisäksi Museovirasto on pitänyt kiinni vanhasta käytännöstään, että kohteelle ei myönnetä lisää rahaa, jos edellisen vuoden avustus on käyttämättä tai tilittämättä.

Pohjanmaalle myönnettiin avustuksia yhteensä 83 100 euroa 11 kohteelle eli huomattavasti viime vuotta enemmän. Keskimääräinen avustussumma oli noin 7 000 euroa, suurin yksittäinen avustussumma 16 400 euroa.

Erkkilän tuulimylly sai entistämistukea Museovirastolta. /Erkkilä's väderkvam fick restaureringsbidrag från museiverket. Kuva/Bild: Kaj Höglund 1990.

Närpiön kirkkotallit saivat Museoviraston entistämisavustusta vuonna 2011. / Kyrkstallarna i Närpes fick Museiverkets restaureringsbidrag år 2011. Kuva/bild: Kaj Höglund

Museiverkets behovsprövade restaureringsbidrag för år 2011 i Österbotten

Kaj Höglund

■ År 2011 utdelade museiverket ett understöd på 1 489 000 € (år 2010 1 289 000 €) till restaurering av värdefulla byggnader. Museiverket fick 445 (år 2010 447) ansökningar varav 164 (år 2010 161) fick bidrag. Största bidraget i Österbotten var 16 400 € (år 2010 10 000 €).

I Österbottens museums verksamhetsområde delades ut 83 100 € (år 2010 33 500 €). 11 objekten fick stöd i Österbotten. Bidragssumman i medeltal steg och var 7000 € (år 2010 4000 €).

Museoviraston entistämisavustukset 2011 Museiverkets restaureringsbidrag för år 2011

Karijoki – Kotimaa – Kristiinantie 16 – entinen meijeri	3000 €
Korsnäs (Harrström) – Juthnystu gården – huvudbyggnad	5000 €
Kristinestad – Salutorget 4 – båda hus	8000 €
Kristinestad – Västra Långgatan 9 – huvudbyggnad	4000 €
Kronoby – Äminnestadsvägen 17 – huvudbyggnad	8000 €
Närpes – Kyrkstallarna i Närpes – kyrkstallarna (kirkkotallit)	5000 €
Närpes (Övermark) – Vasavägen 1555 – huvudbyggnad	2700 €
Teuva – Joentaustantie 9 – ulkorakennusryhmä	10000 €
Vasa – Strandgatan 3 – huvudbyggnad	12000 €
Vähäkyrö – Vöyrintie 101 – Erkkilän tuulimylly	16400 €
Vähäkyrö – Merikaarrontie 704 – Merikaarron kansakoulu	9000 €

Venmanin talo Kruunupyysssä sai tänä vuonna Museoviraston entistämisavustusta.

Venman's i Kronoby fick i år Museiverkets restaureringsbidrag. Kuva/bild: Kaj Höglund, PM/ÖM

Paikallismuseotoiminnan kehittäminen -hanke 2010-2011 (PAMU)

■ Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 14.9.2010 työryhmän kehittämään säätiö- ja yhdistyspohjaisten sekä kunnallisten, ei-ammattillisesti ylläpidettyjen paikallis- ja kotiseutumuseoiden ja erikoismuseoiden toimintaa. Tällaisia museoita on maassamme n. 800.

Kehittämishankkeen tavoitteena on parantaa paikallismuseoiden toimintaedellytyksiä, nostaa esille paikallismuseotoiminnan tarjoamat mahdollisuudet alueellisen omaleimaisuuden ja elinvoimaisuuden vahvistamisessa sekä lisätä yhteistoimintaa sekä museokentän sisällä että sidosryhmien kanssa. Työryhmän työn tueksi laaditaan kartoitus paikallismuseoiden tilanteesta, kokoelmista ja museorakennusten tilasta.

Maaliskuussa 2011 aloitetaan selvitystyö lähettämällä kysely kaikille Suomen paikallismuseoille. Kyselyssä kerätään paikallismuseoiden perustietoja ja tilastotietoa paikallismuseokentän toimijoista, resursseista, kävijämääristä yms. Hankkeen kartoitus- ja selvitystyön toteutuksesta vastaa Museoviraston museoalan kehittämissen osasto, yhteistyössä Lapin maakuntamuseon ja Turun museokeskuksen kanssa.

Myöhemmin keväällä ja kesällä kartoitetaan tarkemmin halukkaiden museoiden kanssa kehittämistoimenpiteitä, hyviä käytäntöjä ja toimivia yhteistyömalleja. Hankkeen tulokset julkaistaan vuoden 2011 lopussa raporttina.

Lisätietoja:

koordinaattori Marianne Koski, Museovirasto. marianne.koski(at)nba.fi, puh.(09) 4050 9369

projektitutkija Ulla Viitanen, Lapin maakuntamuseo 1.12.2010-31.12.2011

ulla.viitanen(at)rovaniemi.fi, puh. (016) 3222 081

(maakuntamuseoalueet: Etelä-Karjala, Etelä-Savo, Kanta-Häme, Kainuu, Keski-Suomi, Kymenlaakso, Lappi, Pohjois-Karjala, Pohjois-Pohjanmaa, Pohjois-Savo, Päijät-Häme, Tornionlaakso)

projektitutkija Juha Hirvilammi, Turun museokeskus 1.1.-31.12.2011

juha.hirvilammi(at)turku.fi, puh. 040 353 9149

(maakuntamuseoalueet: Etelä-Pohjanmaa, Itä-Uusimaa, Keski-Pohjanmaa, Keski-Uusimaa, Länsi-Uusimaa, Pirkanmaa, Pohjanmaa, Satakunta, Varsinais-Suomi)

(Museovirasto)

Utveckling av den lokala museiverksamheten

■ Det finns uppskattningsvis 800 museer i Finland som ägs av kommuner, föreningar eller stiftelser. I dessa museer är besökarantalet lågt, samlingarna små och drivs ofta med frivilliga eller som en bisyssla. Många av museerna besitter samlingar och byggnader som har betydelse regionalt eller på riksnivå. Dessa utgör en ansenlig del av vårt nationella kulturarv. Undervisnings- och kulturministeriet har startat ett projekt som kartlägger situationen i museerna samt utvecklar deras verksamhetsformer. Museiverkets utvecklingsavdelning har i samarbete med Åbo museicentral och Lapplands landskapsmuseum ansvar för genomförandet av projektet. Projektet styrs av en arbetsgrupp som utsågs i september 2010. Gruppen består av experter och representanter från viktiga institutioner i museibranschen.

Målet för projektet Utveckling av den lokala museiverksamheten är att göra en riksomfattande utredning av förutsättningarna för verksamheten inom icke-professionellt skötta museer, lokalmuseer, hembygds museer och specialmuseer, samt museernas särdrag och i vilket skick deras samlingar och byggnader är. Utredningsarbetet inleds med en enkät i mars 2011. Enkäten skickas till alla lokalmuseer i Finland. Med enkäten samlar man in basuppgifter om museerna och statistikuppgifter om aktörer, resurser, besökarantal o.s.v. på regionmuseifältet. Enkäten ersätter femårsenkäten som riktades till regionmuseer tidigare och genomfördes av Museiverket. Senare på våren, med villiga museer, kartläggs nya metoder, utvecklingspunkter, god praktik och funktionerande modeller för samarbete. Exempel på lokala framgångar lyfts fram. Resultat av kartläggningen ska visa vägen till nya metoder och propositioner för åtgärder att utveckla lokal- och hembygds museernas verksamhet och resurser.

Ytterligare information om projektet:

Museiverkets koordinator för avdelningen Utveckling av museibranschen,

Marianne Koski, marianne.koski@nba.fi, tfn (09) 4050 9369

och projektforskare Juha Hirvilammi, Åbo museicentral, juha.hirvilammi@turku.fi, tfn 040 353 9149

(Museiverket)

Pohjanmaan museon digitalisointiseminaarissa 19.3.2011 oli osallistujia yli 70 henkilöä.

På Östebottens museum digitaliseringsseminarium var över 70 deltagare.

Kuvat/Bild: Kaj Höglund

Vas./t.v: Vesa Hongisto, Museovirasto/
Museiverket

Oik./f.h: Eeva Mikola, Varsinais-Suomen
maakuntamuseo ja Anu Salmela, Vapriikki/
Eeva Mikola, Egentliga Finlands landskaps-
museet och Anu Salmela, Vapriikki

Maakuntamuseoiden teemapäivät
19.-20.10.2011 Pohjanmaan museossa.

Landskapsmuseernas temadagar på
Östebottens museum 19.-20.10.2011.

Museot yhteistyössä

KulturÖsterbotten käynnisti syyskuussa 2010 kaksivuotisen hankkeen, Museot yhteistyössä, jonka tavoitteena on löytää ja kehittää

- uusia luovia yhteistyömuotoja erikoisten museoiden välillä
- uusia luovia ideoita ja ratkaisuja pieneköiden museoiden toiminnan rahoittamiseksi
- uusia luovia ideoita ja ratkaisuja pieneköiden museoiden toiminnan markkinointiseksi, aineiston digitalisoimiseksi ja uusien tulielujen löytämiseksi
- uusia yhteistyömuotoja museoiden, koulujen ja yhdistysten välillä.

Hankkeenomistaja: KulturÖsterbotten / Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur -kuntayhtymä.

Muut rahoittajat: Pohjanmaan liitto (maakunnan kehittämisraha) ja Svenska kulturfonden.

Yhteistyötaho: Pohjanmaan museo

Museer i samarbete

KulturÖsterbotten inledde i september 2010 ett tvåårigt projekt, Museer i samarbete, med målsättningen att

- finna nya former för samarbete mellan mindre och större museer i Österbotten
- finna nya kreativa idéer vad gäller finansiering av mindre museers verksamhet
- finna nya kreativa lösningar vad gäller digitalisering av mindre museers material, marknadsföring av mindre museers verksamhet och värning av nya eldsjälär för museiverksamheten
- utveckla nya former av samarbete mellan museer, skolor och föreningar.

Projektägare: KulturÖsterbotten / Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur skn.

Övriga finansierare: Österbottens förbund (landskapsutvecklingspengar) och Svenska kulturfonden.

Samarbetspartner: Österbottens museum

Pohjanmaan museon järjestämä ekskursio Keski-Suomen museon kokoelmakeskukseen toteutettiin 12.4.2011

Österbottens museum ordnade en exkursion till Mellersta-Finlands museilagercentral 12.4.2011.

Kuva/bild: Erkki Salminen, PM/ÖM

POHJANMAAN MUSEOPORTAALI

Projektin omistaja: Pohjanmaan museo.
Projektiäika: 1.6.2011-31.8.2012

Tausta ja tarpeet

Pohjanmaan maakunnassa on noin sata museota ja siten se on yksi Suomen museotiheimmistä maakunnista. Paikallismuseoilla on merkittävä rooli paikallisen identiteetin vaalimisessa ja ne toimivat oman alueensa historiatiedon säilyttäjinä.

Viime vuosina museoala on kehittynyt merkittävästi. Uusi tekniikka ja uudet käytännöt esimerkiksi näyttelytoiminnassa sekä museopedagogiikan ja markkinoinnin alueella ovat muuttaneet perinteistä käsitystä museoista. Pienet museot uhkaavat jäädä tämän kehityksen ulkopuolelle. Useimmiten pieniltä museoilta puuttuvat kehityksen seuraamiseksi vaadittavat taloudelliset ja henkilöresurssit. Pohjanmaan monella pienellä museolla ei vielä ole omia kotisivuja ja niiden on siten vaikea markkinoida itseään laajemmalle yleisölle.

Tämän projektin tehtävänä on web-portaalin avulla auttaa sekä pienempiä että suurempia museoita Pohjanmaalla saamaan laajempaa näkyvyyttä ja markkinoida itseään uusille potentiaalisille museokävijöille.

Tavoite ja kohderyhmä

Projektin tavoitteena on luoda kolmikielinen (suomi, ruotsi, englanti) kaikki Pohjanmaan museon alueen museot käsittävä web-portaali. Portaaliassa tullaan käyttämään uutta tekniikkaa ja uusia medioita luomaan interaktiivinen areena, jossa museot ja museokävijät kohtaavat toisensa. Projektin kohderyhmänä ovat kaikki Pohjanmaan maakuntamuseon alueen kunnissa ja kaupungeissa toimivat museot. Kohderyhmiksi luetaan myös sellaiset museokävijät, jotka voivat portaalin avulla helpommin saavuttaa museoita.

Projektin läpivienti

Projektin koordinoitua varten palkataan osa-aikainen projektinjohtaja ajaksi 1.6.2011-31.8.2012, jaettuna siten, että projektinjohtaja työskentelee täyspäiväisesti (100%) ajalla 1.6.-30.9.2011 ja osa-aikaisena ajalla 1.10.2011-31.8.2012. Keskimääräinen työaika on 62 %.

Projektinjohtajan tehtävät:

koota museoita koskeva materiaali sekä kirjoittaa esittelytekstit jokaista museota varten yhteistyössä valokuvaajan ja web-suunnittelijan kanssa muotoilla portaalia sekä portaalin sisältöä ja toimintaa markkinoida portaalia laatia strategia portaalin tulevaa kehitystä varten. Työryhmä, jossa projektinjohtajan ja projektin yhteistyökumppanit ovat edustettuina, ohjaa projektinjohtajan työtä ja vastaa projektin toteuttamisesta.

Portaali on avoin kaikille museoille, jotka sen kautta haluavat lisätä näkyvyytään. Liittymällä portaaliin museot sitoutuvat kuitenkin pitämään museota auki kävijöille, ainakin tilauksesta, sekä tarjoamaan opastusta ryhmille. Lisäksi museoilta edellytetään tiettyä omaa aktiivisuutta, kuten informoimista yhteystietojen muutoksista, aukioloajoista ja vastaavista.

Aikataulu

Projektiäika on 1.6.2011-31.8.2012. Aikataulu on seuraava:

1.6.-13.9.2011 Yhteydenpito museoihin, tiedon keruu, museorakennusten, kokielmien ja tapahtumien valokuvaaminen.

1.10.2011-31.5.2012 Museoportaalin muodostaminen yhteistyössä web-tuottajan ja valokuvaajan kanssa, materiaalin ja tekstien liittäminen yhteen, tekstien kääntä-

ÖSTERBOTTENS MUSEIPORTAL PROJEKT

minen suomeksi (ruotsiksi) ja englantiksi, portaalin markkinointi.

1.6.2012 Portaali avataan yleisölle.

Rahoitus

Projektin rahoituksesta 70% anotaan Aktion Österbotten/Österbottens LEADER -ohjelmasta. Yksityisen rahoituksen osuus 30 % anotaan Etelä-Pohjanmaan kulttuurirahastosta ja Svenska kulturfondenilta. Mukana ovat myös Yhyres kehittämisyhdistys ry (Laihia, Vähäkyrö, Isokyrö) sekä Suupohjan kehittämisyhdistys ry (Teuva ja Karijoki)

Toivotut tulokset

Projekti johtaa yhteisen web-portaalin aikaansaamiseen Pohjanmaan alueen museoille. Projektin päätyttyä portaalin ylläpito siirtyy Pohjanmaan museolle. Portaalia päivitetään ja uudistetaan säännöllisesti. Yleisö käyttää portaalia paikkana, josta haetaan tietoa Pohjanmaan alueen museoista. Lisääntyneen näkyvyyden ansiosta kiinnostus paikallismuseoihin kasvaa. Uusia kävijäryhmiä, sekä paikallisen väestön keskuudesta että kauempaa tulevia ja turisteja, houkutelaaan museoihin, minkä seurauksena kävijämäärät nousevat ja museoiden tulot kasvavat. Kulttuuriperinnön saavutettavuus parane. (E-M B)

Grafiikka/Grafik: Jaakko Linkamo

Projektets målsättning är att utveckla och upprätta en webbportal för alla museer i Österbotten. Genom portalen ökas museernas synlighet och marknadsföringen underlättas. Portalen strävar efter att ta i bruk ny teknik, nytänkande inom museipedagogisk förmedling och sociala medier för att nå en större målgrupp. Portalen öppnas för allmänheten den 1 juni 2012. Efter projektets slut administreras portalen av Österbottens museum, vilket garanterar att den kontinuerligt underhålls, uppdateras och utvecklas.

Landskapet Österbotten är, med ett hundratal museer, ett av de museitättaste landskapen i Finland. Av de österbottniska museerna är ett tiotal professionella museer, d v s sådana som har en eller flera anställda för att sköta verksamheten. Övriga museer sköts på ideell basis. Lokalmuseerna spelar en viktig roll för den lokala identiteten och fungerar som bevarare av bygdens historia.

Ofta har små museer varken de ekonomiska eller personella resurser som krävs för att följa med i utvecklingen. Många mindre museer i Österbotten saknar fortfarande hemsidor och har små möjligheter att marknadsföra sig för en större publik.

Webbportalen har blivit ett allt vanligare sätt för museer i en region att gemensamt marknadsföra sig. Redan 1999 öppnades den första portalen för museerna i Österbotten. Portalen, som finns på <http://museum.svof.fi> presenterar ett urval av museerna i svenska Österbotten. Portalen motsvarar inte längre de krav som ställs på en informativ, interaktiv och förnyelsebar museiportal. Exempel på nya museiportaler som öppnats under 2010 är Västra Nylands museiportal, www.vastranylandsmuseum.se samt www.museokompassi.fi, portalen för museerna i Birkaland.

Detta projekt strävar efter att genom upprättandet av en webbportal för museerna i Österbotten hjälpa såväl mindre som större museer med marknadsföringen och synligheten samt nå nya grupper av potentiella museibesökare.

Målet för projektet är att upprätta en trespråkig (svenska, finska, engelska) webbportal för alla museer i Österbotten. Portalen kommer att utnyttja ny teknik och nya medier i syfte att skapa en interaktiv plattform där museerna och besökarna kan mötas. Administrationen sköts av Österbottens museum.

Målgruppen för projektet är museerna i de kommuner/städer som hör till Österbottens landskapsmuseums verksamhetsområde. Deltagande kommuner i projektet är alltså kommunerna i landskapet Österbotten - Kronoby, Larsmo, Jakobstad, Peder- söre, Nykarleby, Vörå, Korsholm, Vasa, Laihela, Lillkyro, Storkyro, Malax, Korsnäs, Närpes, Kaskö och Kristinestad samt i Södra Österbotten Östermark och Bötom. De deltagande museerna får genom portalen ökad synlighet och bättre marknadsföringsmöjligheter. Målgrupp är även de museibesökare som genom portalen får ökad tillgång till museerna.

För att koordinera genomförandet av projektet kommer en projektledare att anställas på deltid (62%) för tiden 1.6.2011-31.8.2012, fördelat så att projektledaren kommer att arbeta heltid (100%) under perioden 1.6-30.9.2011 och deltid (50%) under perioden 1.10.2011-31.8.2012.

Projektledarens uppgifter är att:

- samla in material om museerna samt skriva presentationstexter för varje museum
- i samarbete med fotograf och webbdesigner utarbeta portalen samt dess innehåll och funktioner
- sköta marknadsföringen av portalen
- göra upp en strategi för portalens framtida utveckling

Projektledaren ansvarar för att samla in faktauppgifter och material om museerna i Österbotten. Enklast genomförs detta vid personliga besök och intervjuer med de

museiansvariga. Utgående från detta material och i samråd med museerna skriver projektledaren presentationstexter för varje museum. Projektledaren ansvarar också för att i samråd med projektägaren, webbdesigner, fotograf och projektarbetsgruppen utarbeta portalen och dess funktioner.

Projektledarens fasta arbetsplats är Österbottens museum i Vasa.

Projektledaren kommer i början av projektiden att göra ett studiebesök vid Pirkanmaan maakuntamuseo i Tammerfors för att bekanta sig med utvecklandet av landskapsmuseets webbportal Museokompassi.

Portalen är öppen för alla museer som genom den vill öka sin synlighet. Genom att vara med i portalen förbinder sig museerna dock till att hålla museet öppet för besökare, åtminstone på besättnings, samt att kunna erbjuda guidning för grupper. Dessutom förutsätts en viss aktivitet från museernas sida, såsom att informera administratören om förändringar i kontaktuppgifter, öppet-hållningstider och liknande.

Museerna informerades om portalprojektet i samband med kartläggningen av museerna inom projektet Museer i samarbete och vid en landskapsmuseidag vid Österbottens museum i mars 2011. Portalen kommer att marknadsföras för allmänheten bl a via Facebook, via de deltagande museernas hemsidor, Österbottens förbund, Österbottens Turism och andra relevanta kanaler. Dessutom trycks en flyer i form av ett vykort med information om portalen. Flyern finns tillgänglig vid alla museer som är representerade i portalen.

Projektets verksamhet sträcker sig över tre aktionsgruppers områden - Aktion Österbotten rf (Kronoby, Larsmo, Jakobstad, Nykarleby, Vörå, Korsholm, Malax, Korsnäs, Närpes, Kaskö och Kristinestad), Yhyres kehittämisyhdistys ry (Laihela, Lillkyro och Storkyro) samt Suupohjan kehittämisyhdistys ry (Östermark och Bötom) Kostnaderna fördelas på aktionsgrupperna så att ett enhetspris för varje museum räknas ut genom att den totala projektbudgeten delas på antalet deltagande museum. (E-M B)

"Tante Ju" ja kohtalokas jäätyminen

Saksalainen Junkers Ju 52 kuljetuskone putosi alas silloisessa Purmon pitäjässä Pohjanmaalla talvella 1942. Porin kentältä startannut "Tante Ju" jäättyi ilmassa puolivälissä matkalla Ouluun, ja tuhoutui yrittäessään pakkolaskua lähellä Korttesjärven rajaa. Koneen mukana olleesta 12 henkilöstä menehtyi 6. Jos maa ei olisi ollut sotatilassa, olisi tämäkin monta uhria vaatinut lento-onnettomuus ollut iso uutinen. Nyt se painettiin sotasensuurin takia nopeasti villaisella. Paikkakuntalaisille tuo yllättävä ja surullinen tapaus sen sijaan jäi mieliin voimakkaana kokemuksena, jonka muisto on kantanut seudulla vuosikymmenten läpi.

Jukka Nisula

Kolmella ilmajäähdytteisellä BMW-tähtimoottorilla varustettu aaltopeltinen ja lempinimen "Tante Ju" saanut kone oli Luftwaffen kuljetuskaluston selkäranka. Se oli iso kone tuohon aikaan. Siihen mahtui 18 matkustajaa koneen maksimipainon ollessa 10 515 kiloa. Siiven kärkiväli oli 29,3 metriä ja koneen pituus 18,90 metriä. Sotilasversioissa oli koneen selkäpuolella avonainen ampumot, jossa oli konekivääri. Kiinteä laskuteline ja kulmikas muotoilu olivat tuttua Junkersin tyyliä ja tekivät koneesta melko hitaan sekä kömpelön näköisen. Käytännöllinen matkanopeus huiteli noin 210 km:n paikkeilla. Matkustajakoneena ja siviiliversiona Junkers Ju 52 eli suomalaisittain "Junnu" oli tullut meillä tutuksi jo 1930-luvulla lentäessään Aero Oy:n väreissä. Kaksi ensimmäistä konetta tunnettiin nimillä "Sampo" ja "Kaleva".

Startti Porista kohti pohjoista

Onnettomuuskone Junkers Ju 52/3mg4e, tunnukseltaan 9P + GU ja sarjanumeroltaan 6384, kuului Luftwaffen yksikköön "Kampfgruppe zur besonderen Verwendung 108" eli KGr.z.b.V 108, vapaasti suomentaen "Kuljetuslentolaivue 108". Tarkasti ottaen joukko-osaston lyhenne käännetään "pommituslentolaivueeksi", sillä Saksassa ei ollut perinteitä lentokuljetusyksiköille. Näin varmistettiin samalla, että kuljetusyksiköihin määrätty lentäjät eivät tuntisi itseään toisarvoisiksi lentäessään rahtia ja matkustajia hitailla koneillaan. Kaikki oli laskelmoitu tarkkaan Saksan sotakoneistossa toisen maailmansodan aikana.

Kuvan perusteella Luftwaffen tummanvihreässä sotamaalauksessa ollut "Tante Ju" lähti normaalille kuriirilennolle saksalaisten tukikohdasta Porista kohti Oulua aamupäivällä helmikuun 12. päivänä 1942. Koneen neljähenkisenä miehistönä olivat yliluutnantti Wilhelm Letuha, väpeli Walter Gnauck, väpeli Erich Fergen ja ryhmänjohtaja Hans Dietrich. Matkustajaluettelossa oli seuraavia sotilashenkilöitä: vahtimestari Karl Staubach, yliluutnantti Friedrich Honold, korpraali Wolfgang Anders, korpraali Kurt Mais, korpraali Anton Vogel sekä ryhmänjohtaja Josef Bonnie. Lisäksi koneessa oli siviilimatkustajina Peter Misch sekä todennäköisesti Paul Wolter. Koneen ohjaajana turmalennolla toimi 26-vuotias itävaltalaisyyntyinen Letuha, joka oli ollut mukana kovissa ja kuumissa Kreetan taisteluissa keväällä 1941. Hän lensi siellä laskuvarjojoukkoja kuljettaneita Junkers 52- koneita. Perämiehenä turmalennolla toimi samanikäinen Fergen. 23-vuotias Gnauck oli radiosähköttäjänä ja Dietrich taka-ampujana. Matkustajien lisäksi koneessa oli postia ja rahtia Pohjois-Suomen saksalaisjoukoille.

"Tante Ju" jäätyy

Junkersin tullessa Pohjanmaalle Kauhavan pohjoispuolelle ja lähes puoliväliin matkaa, alkoi koneen aaltopeltisissä pinnoissa ilmetä voi-

Näkymä Purmonjoen ylittävältä Porkholmaan menevän tien sillalta Rantalan mäelle päin. Perimätiedon mukaan pakkolaskua yrittänyt ohjaaja yliluutnantti Letuha väisti kyseistä siltaa ja kaarsi taustalla näkyvän Rantalan taloryhmän ylitse vaivoin. Kone putosi noin 300 metriä rakennuksista, vasemmalla näkyvän metsän taakse nevalle
Kuva: Jukka Nisula

makasta jäänmuodostusta. Ilma oli kylmää ja samalla kosteata. Siipiin muodostunut jääkerros alkoi olla jo niin paksu, että kone alkoi menettää lentokorkeuttaan ja alkoi olla jo vaikeasti ohjattavissa. Koneen kapteeni Letuha lisäsi moottoreihin kierroksia jotta se pysyisi ilmassa. Samalla koneen ohjaamossa alkoi huolestunut ja vilkas keskustelu vaihtoehtoista. Huomattuaan jatkamisen Ouluun olevan mahdotonta suunnilleen Ylikosken kylän kohdalla, päätti Letuha kääntyä reitiltä takaisin ja laskea noin 30 km:n päässä olevalle Kauhavan lentokentälle. ”Junnu” kaartoi takaisinpäin kohti Kauhavaa Vilo-backan kylän päällä vasemmalla kaarrolla. Kauhavalle asti pääsy alkoi olla jo vaikeaa jäätyneen koneen menettäessä jatkuvasti lentokorkeutta ja ollen hankala lennättävä. Vaihtoehdot alkoivat käydä vähiin. Jäätynyt kone vajosi niin nopeasti, että kapteeni Letuha päätti mitä ilmeisimmin tehdä nopean ratkaisun ja laskea sopivasti alle tulleen Purmonjoen jälle. Tummanvihreä iso kolmimoottorinen Junkers lähestyi koillisesta päin matalalla pinoissa muuta maastoa alempana olevan jokuoman päällä, mutta Letuha joutui perimätiedon mukaan väistämään eteen yllättäen tullutta Porkholmaan vievän tien siltaa. Estääkseen törmäyksen siltaan, tempaisi hän koneen ylös ja oikealle kohti jokilaaksoa korkeammalla olevaa Rantan mäkettä, jonka se ylitti vaivoin Rantan talon kattoon hipoen. Ylitettyään juuri ja juuri puiden latvat mäen harjalla, menetti raskas Junkers todennäköisesti vauhtinsa ja ohjattavuutensa, sakkasi sekä syöksyi melko pystyssä mäen takana olevaan jäätyneeseen soiseen maastoon. Tämä nuorta männikköä kasvanut neva tunnetaan Tervasnevan nimellä. Se on notkossa kahden mäen välissä. Putoamispaikka on noin 300 metriä Rantan talon takana ja noin 500 metrin päässä Purmon joesta länteen, Ylikosken ja Porkholman kylien välimaastossa. Vilobackasta matkaa on reilut 5 kilometriä, samoin Kortesarveltä. Kello oli onnettomuushetkellä noin yksitoista aamupäivällä.

Nevalle pystyyn

Koneen tullessa jyräkössä asennossa nokka edellä alas, jäi se nevalle pyrstö ylhäälle. Muutamia puita oli katkennut tulosuunnassa. Matalalla joen päällä lentäneen ja puitten latvoja hiponeen koneen nähneitä ja kovan rysähdyksen kuulleita kyläläisiä

Kari Viita-ahon vuonna 2005 hitsaama muistotaulu Tervasnevalle. Tuntematon siviili on viimeaikaisten tutkimusten mukaan tiettävästi Peter Misch. Kuva: via Pentti Hyvärinen

oli lähistöllä useita. He lähtivät oitis onnettomuuspaikalle, osa suksilla. Ensimmäisinä paikalle hiihtäneet huomasivat heti, että nyt on käynyt pahasti. Koneen etuosa ohjaamoinen oli täysin murskautunut. Osa vertaavutavista matkustajista ei edes tajunnut mitä oli tapahtunut. Koneen lasti oli levinnyt ympäriinsä onnettomuuspaikalla. Säilykepurkkeja, perunoita, konjakkipulloja, uniformusäkkejä kuten myös kirjoja ja rikkiäisiä postisäkkejä, lojui hajonneen koneen ympärillä. Koneesta ja kuumista moottoreista levisi ilmaan vahva bensiinin haju. Koneessa oli vaikea auttaa sinne jääneitä, koska Junkersin runko oli niin pystyssä. Kyläläiset huomasivat, että koneen matkustamon katon läpi meni jännittynyt vaijeri, joka oli rikkonut samalla katon verhoilun. Tämä ilmeisesti nokasta pyrstöön menevä antennivaijeri piti edelleen koneen runkoa ja pyrstöä ylhäällä. Koneen työkalupakista löytyi viila, jolla vaijeri sahattiin poikki. Näin laski ohjaamon takaa osittain katkennut ja nitkahtanut koneen runko alas vaakatasoon.

Maahansyöksyssä kuoli heti viisi ihmistä, yhden kuollessa myöhemmin vammoihin. Koneen miehistön jäsenistä ainoastaan taka-ampuja Hans Dietrich selvisi hengissä. Matkustajista kuoli Karl Staubach ja Peter Misch. Loukkaantuneina selvisivät Honold, Anders, Mais, Bonnie, Vogel, sekä mitä todennäköisimmin Paul Wolter niminen mies.

Hekin saivat luunmurtumia, aivotärähdyksiä ja sekä sisäisiä verenvuotoja. Korpraali Anton Vogelien oletetaan olevan se henkilö, joka menehtyi viikon päästä vammoihinsa.

Saksalaiset ottavat komennon

Junkersin maahansyöksypaikalla pakko-laskussa loukkaantunut nuori saksalainen upseeri määräsi paikalle tulleita kyläläisiä heti keräämään talteen koneessa olleen sotapostin ja paperit. Kaikki arvopaperit saatiin talteen ja samana päivänä Pietarsaaresta tullut saksalainen upseeri otti ne haltuunsa. Ensimmäisenä vuorokautena Purmon suojeluskunta Gunnar Klingin johdolla huolehti koneen vartiointista. Seuraavina päivinä eteenpäin paikalla vartioivat saksalaiset sotilaat itse. Saksalaisille vartioille oli vuokrattu yksi huone Rantan talosta. Huhu onnettomuudesta levisi nopeasti paikkakunnalla, ja Porkholmaan konetta katsomaan alkoi kerääntyä väkeä läheltä ja kaukaa. Erikoisesti pikkupoikia kiinnostivat koneen isot moottorit. Kauhavalta saapui kaksi lentokonetta, jotka laskeutuivat läheiseen Porkholman kylään. Niillä tulleet suomalaiset upseerit aloittivat omat tekniset tutkimuksensa onnettomuuspaikalla.

Saksasta saapui 12-miehinäinen asiantuntijaryhmä, joka purki koko koneen pieniksi osiksi ja asetti ne kuljetuslaatikoihin. Tämä

>>>

Hylkyryhmän vuonna 2006 etsinnöissä löytyneitä koneen osasia. Kuva: via Pentti Hyvärinen

>>>

ryhmä asui Ylikosken koulun tiloissa. Laatikot kuljetettiin Pietarsaareen ja sieltä laivalla Saksaan lentokonetehtaalle ”uusiokäyttöön”. Yksi koneen moottoreista kuljetettiin Vaasan lentokentälle teknisiä tutkimuksia varten. Kuljetustouhuissa saksalaisia auttoivat suomalaiset autonkuljettajat Roger Nygård ja Frans Asp, jotka ajoivat koneen osia Purmon ja Pietarsaaren välillä. Raivaustyöt onnettomuuspaikalla kestivät noin kuukauden päivät. Kaikki tarpeellinen koneesta ja sen ympäriltä talteen otettu tavara kerättiin Rantalalan talon ulkorakennukseen. Onnettomuus painettiin villaisella, ja alue siistittiin niin hyvin, että vain muutama kaatunut petäjä muistutti enää tapauksesta. Saksalaiset olivat niin tarkkoja, että pienimmätkin ruuvit ja metalliosat kerättiin talteen. Koneen vaurioaste oli 100 %, vaikka valokuvassa kone näyttää kaukaa pintapuolin ehjältä hajonnutta nokkaa lukuun ottamatta. Junkers-kone oli kuitenkin kauttaaltaan nitkahtanut korjauskelvottomaksi.

Silminnäkijät kertovat

Purmossa lapsuutensa ja nuoruutensa viettänyt nykyisin vaasalainen Lars Höglund muistelee jännittävää tapausta: ”Olin kuusi-vuotias pojankolttiainen ja muistan kun saksalainen lentokone kaarteli Vilobackan kylän yläpuolella suhteellisen matalalla. Muistan, että koneen saksalaiset tunnusmerkit näkyivät selvästi. Minun muistikuvissani oli, että yhdestä moottorista tuli savua mutta epäilen muistanko oikein. Kuitenkin kone suuntasi Ylikosken kylää kohti ja häipyi horisonttiin. Arveltiin, että koneella oli ongelmia koska se lensi niin matalalla, ja näkyi selvästi että se menetti korkeuttaan. Sitten selvisi, että kone oli tehnyt pakkolaskun Ylikosken kylän lähetyville Rantalalan koulun läheisyyteen. Kone putosi suontapaiseen maastoon jossa oli pienkasvuista metsää. Koneesta oli lentänyt osia ympäriinsä, jota ihmiset keräilivät ja ottivat talteen. Alumiiniputkista ja muista alu-osista ihmiset teettivät sormuksia van-kileirillä joka sijaitsi muutaman kilometrin päässä Lostenin lähellä. Lähin asuintila oli Bäcksholmin talo. Vankileirissä oli venäläisiä sotavankeja n. 50 -100. Vangit tekivät

alumiinista sitten niitä sormuksia y.m. tavaraa jolla vaihtoivat ruokatavaraa, pääasiassa leipää. Olin sen verran pieni, että en koskaan päässyt koneen hylkyä katsomaan, mutta vanhempi veljeni Erik kertoi käyneensä siellä montakin kertaa. Monet menivät Purmonjoen jättä pitkin hylkyä katsomaan. Kertomuksen mukaan koneessa (Junkers 52) oli 7-8 henkeä ja että kaikki kuolivat. Mutta se lienee väärä tieto, oikea luku on 12 josta kuusi kuoli. Kuolleet kannettiin Rantalalan talon navetan vintille, josta saksalaiset hakivat heidät jonkun päivän kuluttua. Huhuja liikkui myös siitä, että koneessa oli Saksassa painettuja suomalaisia rahoja joita oltiin viemässä Pohjois-Suomen rintamalle. Hylyn siirrosta ei kerrottu ja yleensä oltiin tapahtumasta melko hiljaa koska sotatila oli voimassa.”

Pietarsaarelainen Reino Lammi, jonka kotiseudulle kone putosi hänen ollessaan pikkupoika, on kerännyt aineistoa pakkolaskusta Ylikosken tulevaa kyläkirjaa varten. Hän on haastatellut tapauksen silminnäkijöitä: ”Rintakankaan (os.Öhman) Irja kertoi nähneensä Öhmanin mäeltä, miten kone syöksyi maahan, puitten latvat vain katkeilivat ja kuului kova rysäys. Irjan isä Kalle ja Haapalan Kauko olivat samaan aikaan Sitämaassa ajamassa savea, ja metsästä tuli lentokoneesta pelastunut sotilas. Hän oli ilmoittanut suomenkielellä Kallelle ja Kaukolle sekä viittoillut putoamispaikkaa kohti: ”saksapoika, saksapoika”. Kalle ajoi myöhemmin saksalaiskoneen jäännöksiä ja muuta lastia Pork-

holmaan maantien varteen. Ritalan Reijo kertoi kuulleensa, että rekilastissa oli myös suuri määrä konjakkipulloja, mutta Kalle oli ollut niin tiukka kuski, ettei yhtään pulloa joutunut kenenkään suihin.

Rantalasta ja lähitaloista lähdettiin heti tapahtumapaikalle. Koneen lastia, perunoi-ta, säilykepurkkiruokaa, konjakkipulloja, postipaketteja oli levinnyt koneen hyllyn lähistään. Koneen polttoaineen syöttöputki oli katkennut ja bensiiniä valui maahan, Otto Lehto keksi bensiinivuodon tukkimistavan. Asettamalla perunan katkenneeseen putkeen tukkeeksi Lehto sai bensiinivuodon tyrehtymään, ja näin välttyttiin tulipalolta. Hengissä säilyneet lentomatkustajat siirrettiin Rantalalan odottamaan lääkäreitä Pietarsaaresta. Otto Lehto haki myöhemmin iltapäivällä kuolleitten ruumiit Rantalalan navetan vintille, josta kaksi päivää myöhemmin Pietarsaaresta tulleet saksalaiset sotilaat siirsivät ruumiit Vaasaan. Eila Hautala (os. Rantala) kertoi hieman pelänneensä, kun piti mennä vainajien ohi pudottamaan navetan vintiltä heiniä lehmille.

Pahoin loukkaantunut saksalainen upseeri piti huolen siitä, että kaikki postimateriaali kerättiin talteen. Kyläläiset auttoivat keräämisessä ja keräys kesti useita tunteja. Mitään tärkeää ei ollut jäänyt hukkaan. Vasta seuraavana päivänä tämä nuori upseeri ehti tarkastella omia vammojaan. Muun muassa toinen jalka oli täysin poikki säärestä, vain tiukka

Onnettomuuskoneen silminnäkijähavaintoihin ja perimätietoon perustuvat ja oletetut viimeiset liikkeet Ylikosken ja Rantalán seuduilla ennen kohtalokasta maahansyöksyä. Peltoaukeat on värjätty harmaalla, Purmonjoki tummalla. Piirros: Jukka Nisula

nahkasaapasvarsi oli pitänyt jalkaa jotenkin kasassa. Saksalaiset kiittivät kyläläisiä rehellisyydestä Purmon suojeluskunta järjesti heti koneen hylyn suojelun. Seuraavana päivänä paikalle saapui saksalaisia sotilaita Pietarsaaresta ja he ottivat puolestaan huolekseen hylyn suojelun. Saksalaiset vuokrasivat Rantalasta huoneen vartioinnin ajaksi. He asuivat Rantalán edustavassa, ja he tekivät ruokansa itse säilykkeistä. Heillä oli mukanaan kamina, jolla he lämmittivät ruokansa. Kaminan savupiippu oli vedetty suoraan ikkunasta ulos. Kaikki irtonainen koneen luota kerättiin ja kuljetettiin Rantalaa. Koneesta kerättiin talteen iso määrä bensiiniä 200 litran tynnyreihin. Tynnyrit vietiin Porkholmaan hevospelillä. Sieltä bensiinitynnyrit ja muut tavarat kuljetettiin saksalaisjoukkojen kuorma-autoilla Pietarsaareen. Arne Öhman oli aktiivisesti mukana pelastustöissä ja piti hyvää huolta sotilashenkilöistä, eritoten saksalaisista, ja sai kiitosta toimistaan ja vieraanvaraisuudestaan eräältä suomalaiselta Ilmavoimien upseerilta.”

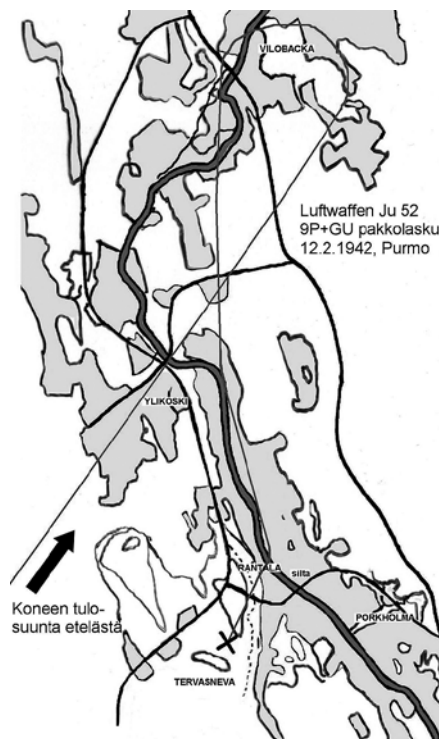
Muistomerkit

Itse onnettomuuspaikalla nevalle ei ole näkyvissä enää mitään koneen osia, paikkaa on haravoitu mm. miinaharavan avulla toukuussa 2006 keskisuomalaisten hylkytutkijoiden Pentti Hyvärisen ja Tapani Rahkosen sekä espoolaisen Tapio Tuomiston toimesta. Ryhmä tekee yhteistyötä Keski-Suomen Ilmailumuseon kanssa, Tuomisto on myös Suomen Ilmailumuseon toiminnassa mukana. Oppaana oli onnettomuuspaikan lähellä asuva Reijo Rantala. Vain muutamia pieniä lasin- ja pleksinpalasia sekä metallinpaloja löytyi etsinnöissä turpeitten alta muistona ”Tante Justa”. Saksalaiset puhdistivat paikan todella perusteellisesti aikanaan, ja jotakin koneesta ottivat kyläläisetkin talteen. Läheiselle vankileirille kulkeutui myös duralumiinia, kuten Lars Höglund edellä kertoo. Perimätiedon mukaan osa Junkersissa kuolleista olisi haudattu Vaasaan, mutta tämä ei pidä paikkaansa. Kuten muistelmassa todetaan, ruumiit ovat todennäköisesti kuljetettu Vaasan kautta Poriin. Porin hautausmaalta löytyy mm. koneen kapteenin ylliluutnantti Wilhelm

Letuhan hauta, sekä tiettävästi muidenkin turmassa kuolleiden. Porin hautakonttorin päiväys on 20.2.1942. Lisäksi kolme Junkersin miehistön jäsentä, Wilhelm Letuha, Walter Gnauck, ja Erich Fergen, ovat saaneet muistokiven Helsingin Honkaniemeen, Suomessa kaatuneiden saksalaisten sotilaiden hautausmaalle numeroilla 307, 308 ja 309. Uhreista Peter Misch on haudattu Vantaan saksalaiselle sotilashautausmaalle. Misch oli tie-, kaivos- ja tunnelialan asiantuntija, ja vanhin (48 v.) turmassa kuollut.

Vuonna 1942 Rantalán kylä kuului vielä Purmon pitäjään. Myöhemmin kuntarajat muuttuivat ja onnettomuuspaikka ”siirtyi” Kortesjärven kunnan puolelle. Nykyään Kortesjärvi taas kuuluu Kauhavan kaupunkiin, seurauksena vuoden 2009 kuntaliitoksesta. Kesällä 1994 Atle Nykvist pystytti lentokoneen putoamispaikalle pyöreästä puusta tekemänsä ristin. Hänellä on turmassa kuolleen Erich Fergenin pojalta saama kirje, jossa hän kiittää muistomerkin pystyttämisestä. Atle ja hänen tuleva vaimonsa Sävy, jotka olivat onnettomuuden aikoihin hieman toisella kymmenellä olevia lapsia, hiihtivät paikalle heti onnettomuuden tapahduttua, ja olivat ensimmäisinä auttamassa uhreja. Sävyyn kotitalo sijaitsi vain reilun kilometrin päässä Junkersin putoamispaikalta, Atlen vajaan kymmenen kilometrin päässä. Vuonna 2005 Tervasnevan onnettomuuspaikalle tehtiin lahonneen puuristin tilalle nykyinen metallinen muistomerkki, jonka on hitsannut Kari Viita-aho, Atle Nykvistin ollessa aktiivisena puuhämiehenä. Siinä on vainajien nimet sekä kirjoitus ”tuntematon siviili”, joka nytemmin on todettu pietarsaarelaisen historioitsijan Patrik Sundqvistin viime tutkimuksissa olleen Peter Misch- niminen. Muistomerkki muistuttaa näin olemassaololleen kyläläisten mieliin vahvasti jääneestä onnettomuudesta, josta lähes 70 vuotta sitten sodan takia jouduttiin vaikenemaan. □

Kiitokset: Lars Höglund, Reino Lammi, Pentti Hyvärinen, Rauni ja Hannu Valtonen, K-SIM

Alkuperäinen Jukka Nisulan artikkeli on julkaistu Feeniks-lehdessä numero 1/2011. Feeniks on ilmailuhistoriallinen neljännesvuosittain ilmestyvä Ilmailumuseoyhdistys ry:n jäsen- ja tiedotuslehti. Jukka Nisula's ursprungliga artikel har publicerats i tidskriften Feeniks nr. 1/2011

Lähteet:

- Lars Höglundin haastattelu 10.8.2010 ja muistelmät
- Reino Lammin muistiinpanot ja haastattelut. Hänen tietolähteenä on käytetty myös Stig Westerbergin artikkelia "Flygkatastrofen i Purmo vintern 1942", Jakobstads Tidning 5.1.1997.
- Patrik Sundqvist: Staden och hakkorset, den tyska krigsmakten i Jakobstad 1941-44
- Kuvaja-Olin-Villstrand-Östman: Purmo kommuns historia 1868-1976
- Junkers Ju 52/3m3e ja g4e lentokäsikirja
- Hannu Valtonen: Lapin lentokonehylt
- Keski-Suomen Ilmailumuseo
- Identification codes of units of Luftwaffe 1939-1945: (www.rlm.at/cont/archiv02_e.htm)
- Junkers production list: (www.wida.cz/cc/hjunkers/ju_j52pl.htm)
- <http://www.luftwaffe.no/SIG/Losses/tap421.html>
- <http://www.forum-der-wehrmach=95564t.de/thread.php?postid>
- http://www.helsinki.diplo.de/Vertretung/helsinki/fi/02/Sonstige_20AE/seite__honkanummi.html

"Tante Ju"

Under vintern 1942 (den 12 januari) förstördes ett av Luftwaffes transportplan Ju 52/3m g4e (9P+GU, c/n 6384), som hörde till "Kampfgruppe zur besondere Verwendung 108", dvs. KGr z.b.V 108, vid en nödlandning i Purmo i Österbotten. Besättningen på fyra personer bestod av överlöjtnant Wilhelm Letuha, fältväbel Gnauch, fältväbel Erich Fergen och gruppleddare Hans Dietrich. Annan militär personal på passagerarlistan var vaktmästare Karl Staubach, överlöjtnant Friedrich Honold, korpral Wolfgang Anders, korpral Kurt Mais, korpral Anton Vogel och gruppleddare Josef Bonnie. Där fanns också två (eller en) civila passagerare ombord: Peter Misch och troligen också Paul Wolter.

Flygningen till Uleåborg hade startat från Björneborg, men ungefär halvvägs till Uleåborg förorsakade väderförhållandena, kall och fuktig luft, allvarlig nedisning av planet och det ledde till ändrade planer. Piloten överlöjtnant Letuha, som förde befälet, valde sannolikt att avvika till Kauhava, dit det var ungefär 30 km.

Han ändrade kurs, men nedisningen blev snabbt värre och gjorde att planet förlorade höjd så snabbt att den ansvariga piloten inte hade något annat alternativ än att se efter ett lämpligt ställe att landa på. En fläck som såg ut att passa blev synlig, den tillfrusna Purmo å. Det fanns en kulle mycket nära ån och när landningen måste avbrytas på grund av en bro över ån, måste piloten försöka ta det nedisade planet över kullen. Han lyckades nästan – Junkers klarade sig med nöd och näppe över kullen, men under klättringen tappade den så mycket fart att den stannade i det frusna kärret Tervasneva på andra sidan kullen.

Sex av de 12 personerna ombord på planet dog i kraschen. Under fredstid skulle en krasch som denna ha varit stoff för stora rubriker i tidningarna, men på grund av den krigstida censuren av nyheter blev den snabbt nedtystad för att falla i glömska.

En expertgrupp på 12 man anlände från Tyskland och plockade isär vraket och packade ner bitarna i trälådor. Delarna som fanns i lådorna togs till Jakobstad och därifrån skeppades de till Tyskland.

År 2005 blev ett minnesmärke i metall rest på det ställe på Tervasneva där planet kraschade. På det finns namnen på dem som dog i kraschen inristade, och det ersatte det gamla träkors som redan hade hunnit bli i mycket dåligt skick.

Minnestavlan vid Tervasneva har formgivits av Kari Viitaho år 2005. Den okända civila personen "tuntematon sivili" var enligt de senaste uppgifterna troligen Peter Misch. Olycksplatsen har inte ändrats mycket på 70 år. Av planet syns inte längre några spår. □

Ajankohtaista ● Aktueellit

Kuva/Bild: Karl-Åke Stuns/Digikasko.org

Digikasko-arkivet innehåller nu över 2000 bilder!

Rolf Sara

■ Det kommer in bilder i jämn takt vilket jag vill tacka alla bidragare för. Antalet bildvisningar närmar sig 150.000, vilket är ca 5 gånger mera än jag någonsin vågade hoppas på.

Arkivet har ett par nya funktioner:

1. Det finns en ganska omfattande statistik över användningen på en skild sida som kan nås med stapeldiagramssymbolen i nedre högra hörnet av bildkonsidan. Sidan ger information om följande saker: antalet bildvisningar under de senaste 30 dagarna, antalet bilder från olika årtal, antalet bilder per ägare, antalet bilder i de olika kategorierna, antalet tillsatta bilder per datum, totala antalet bilder för de olika nivåerna samt en karta över besökarnas hemorter för den senaste veckan. Mera information kommer att tillsättas under våren. Sidan kan också nås genom att klicka på det större stapeldiagrammet i nedre högra hörnet.

2. Ett nytt sätt att sortera bilderna har tillsatts: sortering enligt bildens popularitet. En räknare har insatts för varje bild så att antalet bildvisningar kan mätas för varje bild. Räknaren startades först en vecka sedan och det finns tills vidare ganska få bildvisningar för de flesta bilderna. De första bilderna inom de olika nivåerna dominerar naturligtvis för att de visas alltid när arkivet öppnas. Mera information för varje bild kommer att tillsättas under vårens lopp.

Nya (gamla) bilder tas fortfarande emot med tacksamhet. Ni har säkert alla mera gamla bilder från Kaskö som skulle passa in i arkivet. Bilder kan skickas till mig på följande sätt:

Pappersfoton (färg och svartvita)
skicka bilderna till (kom ihåg returadressen!):

Rolf Sara. Ankuritie 15, 21100 Nådendal. Finland

Jag returnerar naturligtvis originalbilderna efter skanning.

Digitala bilder kan skickas per post som CD- eller DVD-skivor till ovangivna adress eller som bilagor för en email till rolf.sara@gmail.com

Kom ihåg att många mailsystem inte tillåter stora bilagor, ofta maximalt 1 - 8 MB. Skicka bilderna några åt gånger.

Digikasko-arkistossa on nyt yli 2000 kuvaa!

Rolf Sara

■ Kuvia tulee tasaiseen tahtiin, mistä kiitos teille kaikille. Kuvanlukuja on pian 150.000, mikä on noin viisi kerta enemmän kuin koskaan uskalsin toivoa.

Arkistossa on pari uutta toimintoa:

1. Arkiston käytöstä on varsin paljon tilastotietoa graafisessa muodossa. Tilastosivulle pääsee pylväsdigrammi-ikonilla kuvakesivun oikeassa alakulmassa. Erillisellä sivulla näytetään tällöin pylväsdigrammeina seuraavat tiedot: Kuvanlukujen määrä viimeisen 30:n päivän aikana, kuvien määrä vuosiluvuittain, Kuvien määrä omistajittain, Kuvien määrä eri luokissa, Lisättyjen kuvien määrä päivämäärittäin, kuvien kokonaismäärä luokittain sekä sivustolla kävijöiden kotipaikka kartalla viimeisen viikon ajalta. Lisää tilastotietoa tullaan lisäämään kevään aikana.

2. Kuvat voi nyt järjestellä myös niiden suosion mukaan. Jokaiselle kuvalle on luotu laskuri, joka kertoo kuvan suosion. Laskurit käynnistettiin vasta viikko sitten, joten tietoa on vielä aika niukasti. Kunkin tason ensimmäiset kuvat ovat luonnollisesti suosituimpia, koska ne aukeavat oletuskuvina arkistoa avattaessa. Lisää tietoa kuvien suosiosta tulee sivustolle kevään kuluessa.

Uusia (vanhoja) kuvia otetaan edelleen vastaan kiitollisuudella. Teillä kaikilla on varmasti arkistoisanne lisää vanhoja kuvia, jotka sopisivat arkistoon. Kuvia voi lähettää minulle suraavin tavoin:

Paperikuvat (väri- ja mustavalkokuvat) osoitteeseen (muista palautusosoite!):

Rolf Sara. Ankuritie 15, 21100 Naantali

Palautan luonnollisesti alkuperäiskuvat skannattuani ne.

Digitaaliset kuvat (digikamera ja skannatut kuvat) voi joko lähettää CD- tai DVD-levynä ylläolevaan osoitteeseen tai sähköpostilla osoitteeseen rolf.sara@gmail.com

Muista, että useat sähköpostijärjestelmät sallivat vain 1 - 8 MB liitetiedostot. Läheta kuvat tarvittaessa useammalla sähköpostilla.

Museorakennuksen korjausta tuettiin jälleen

Understöd beviljades igen för renovering av museibyggnader

Museoiden vuoden 2011 harkinnanvaraiset valtionavustukset Pohjanmaan museon toiminta-alueella

Kaj Höglund

■ Museovirasto myönsi avustuksina 522 000 euroa valtionosuuden ulkopuolella olevien museoiden hankkeisiin. Avustusta haki 197 museota, ja se myönnettiin 139:lle. Keskimääräinen avustussumma oli 3755 euroa. Kokonaissummasta 46,2 % kohdentui kokoelmien luettelointiin, hoitoon, järjestämiseen ja konservointiin. Museorakennusten korjauksiin myönnettiin 37,5 % ja näyttelytoimintaan 13,0 % avustuksista. Julkaisutoimintaan myönnettiin 0,9% ja muuhun 2,4%.

52 000€ euroa kohdentui Pohjanmaan museon alueen museoille (viime vuonna 46 200 €). Summa oli toiseksi eniten koko maassa. Sen lisäksi Kristiinankaupungin museotoimi sai 8000 € BongaaBongaa - lähiympäristön havainnointi- ja tutkimushankkeeseen ja Stundars sai 17 000 euroa Esteetön museo - Stundars ja erityisryhmät – hankkeeseen sekä Pohjanmaan museo 16 000 euroa Kustavilainen Vaasa - Vanhan Vaasan kaupunkihistorialliseen projektiin.

Pohjanmaan museon alueella keskimääräinen museoavustus oli 4000 euroa (v. 2010 3850 euroa). Avustuksen koko vaihteli 1800 ja 5000 euron välillä. Alueellamme 12 museota sai valtionavustusta ja ilman jäi 8.

Museiverkets behovsprovade statsunderstöd för museer 2011 inom Österbottens museums verksamhetsområde

Kaj Höglund

■ I år utdelade museiverket ett understöd på 522 000 euro till museerna, varav 52 000 € delades ut i Österbottens Museums verksamhetsområde (förra året var summan 46 200 €). Summan var den näst största i hela Finland. Tre innovativa projekt fick pengar från Museiverket. "BongaaBongaa" (Kristinestads museer) fick 8000 euro och "Det tillgängliga museet – Stundars och specialgrupper" (Stundars) fick 17 000 euro och Österbottens museums "Gustavianska Vasa – Gamla Vasa stadshistoriska projekt" fick 16 000 euro.

Den genom snittliga storleken på understöder inom Österbottens museums område var 4000 € (år 2010 3850 €). I hela Finland var genomsnitt summan 3755 €. Storleken på understöden varierade mellan 1800 € och 5000 €.

I Österbottens museums område fick 12 museer statsunderstöd. 8 blev utan. Av understödet beviljades 46,2 % för katalogisering, vård och konservering av museiföremål och 37,5 % för reparation av museibyggnader. Utställningsverksamhet beviljades 13,0 %. Publikationsverksamhet beviljades 0,9 % och övrigt 2,4 %.

Stundars panostaa käsityöhön

Stundarsin perustajan, Gunnar Rosenholmin (1912-1999) visiona oli perustaa elävä museo, missä museokävijät voivat kokea entisajan arkipäivän kulkua sekä nähdä käsityöntaitajien taidonnäytöksiä ”oikeasti”.

Stundars ja käsityöt ovatkin olleet erottamattomat museotehtävät aina vuodesta 1992 asti, jolloin erillinen käsityöläiskilta perustettiin. Killan toiminta lähti vanhasta kiltajärjestelmästä, jossa edetään oppilaista kisäläisiin ja aina edelleen taitojen karttuessa mestareiksi. Killan toiminta on jatkunut ja kehittynyt niin, että nykyisin Käsityöläiskilta Björkenin listoilla on jo noin 80 jäsentä. Viimevuosien aikana on tarve uusien jäsenten värväämiseen kasvanut. Tästä syystä järjestimme viime vuonna Leaderprojektin Käsityöläiskillalle. Asetimme projektin konkreet-

tiseksi tavoitteeksi saada kymmenen uutta jäsentä käsityöläiskillan. Projektin tiimoilta järjestimme 21 erilaista lyhytkurssia, kuten peltisepän- (2 kpl), dreijauksen-, Ikkunanentisöinnin-, villankäsittelyn-, kupariseppän-, savirappauksen-, ja tietäjäeukon yrttikurssit (2 kpl) sekä kurssin käyttöesineiden valmistamisesta luonnonmateriaaleista, pärekorian valmistus-, taonta-, (4 kpl), kierrätetystä villasta valmistettujen mattojen-, työkalujen teroittamisen (2 kpl) sekä villalangan kasveilla värjäämisen kurssit. Yhteensä noin 140 henkilöä osallistui kurssiellemme, joista suurin osa (64 %) oli naisia.

Projektin ohella dokumentoimme neljän käsityöläisen taitoja lyhytelokuviksi sekä valokuviksi. Dokumenteissa seuraamme napinvalmistajan Levi Ludénin, juurityöntekijän Charlotta Storsjöns, verkkokutojan Sigvald Håkansin ja puuveistäjän Torsten Lundmarkin taidonnäytteitä aina materiaalin hankinnasta lopputuotteeseen asti. Dokumentit ovat nähtävillä tekstitettynä ruotsiksi, suomeksi ja englanniksi Youtubessa. Valokuvaaja Dragos Alexandrescu puolestaan valokuvasi käsityötä nostaen esille erilaisia yksityiskohtia. Valokuvien tavoitteena on herättää katsojan innostusta ja kiinnostusta käsityötaitojen kohtaan.

Uusien käsityöläisten saaminen on myös oikeaa ”käsityötä”, joka vaatii sekä ympäröivästä yhteisöstä että rohkaisua. Tullakseen taitavaksi käsityöläiseksi vaaditaan kokelaalta määrätietoisuutta, sitkeyttä ja paljon harjoitusta. Onneksenne voimme todeta, että hankkeem-

me tavoite saada kymmenen uutta jäsentä täyttyi. Vaikka projekti onkin nyt saatu päätökseen, niin jatkamme silti värväystyötämme, jotta Stundarsissa vielä tulevaisuudessa voi nähdä perinteisen käsityöntaiteita työssä.

Stundars satsar vidare på hantverk

Museigrundaren Gunnar Rosenholms (1912-1999) vision för Stundars var ett levande museum där besökare kunde få uppleva vardagliga aktiviteter och se hantverk utövas ”på riktigt”.

Stundars och hantverk har varit en oskiljaktig del allt sedan år 1992 då ett särskilt Hantverkaregille grundades. Gilllet utgick från det gamla skråsystemets benämningar med lärningar, gesäller och mästare och verksamheten har fortsatt och utvecklats så att nuvarande Hantverkaregillet Björken r.f. har ca 80 medlemmar. Under de senaste åren har behovet av nyrekrytering blivit allt större och för att försöka råda bot på detta inledde vi Leaderprojektet Hantverk för alla. Vi ställde bland annat en konkret målsätt-

ning om att inom projektiden få tio nya medlemmar till Gilllet. I projektet kunde vi arrangera 21 olika kortkurser i bleckslagning (2 st), drejning, fönsterhantverk, kardning och bandgrindsvävning, kardning och spinning, kloka gummans örtkurs (2 st), kopparsmide, lerklining, nyttföremål av naturmaterial, pärtkorgsflätning, smide (4 st), tillverkning av klackmattor, vässa verktyg (2 st) och växtfärgning av ullgarn. Sammanlagt deltog 140 personer i våra kurser och majoriteten var kvinnor (64 %). Inom projektet kunde vi även dokumentera några hantverkare och deras

kunnande i fyra intressanta kortfilmer. Filmerna följer knappmakaren Levi Ludéns, rotslödjaren Charlotta Storsjöns, nätbindaren Sigvald Håkans och träsnidaren Torsten Lundmarks hela arbetsprocess från materialanskaffning till slutprodukt. Filmerna kan ses med svensk, finsk och engelsk textning på youtube.com.

Ett av projektets syften var även att höja hantverkets synlighet. Här fick fotograf Dragos Alexandrescu i uppdrag att lyfta fram olika detaljer i hantverket för att på så sätt väcka intresse och nyfikenhet bland åskådarna.

Att få nya hantverkare är i sig ett riktigt ”handarbete” som kräver både övertalning och uppmuntran. Och för att bli en duktig hantverkare krävs målmedvetenhet, tålmod och träning. Men glädjande nog kan vi konstatera att projektets målsättning att få tio (10) nya medlemmar verkligen uppfylls.

Även om projektet nu är avslutat så fortsätter dock arbetet med att arbeta för att Stundars även i fortsättningen kan visa att traditionella hantverk har en framtid.

Stundars ja Sagalund kehittävät museaalista olohuonetta

Stundars ja Sagalundin museo Kemi-önsaarella aloittavat yhteisen kolmivuotisen projektin: Museaalinen olohuone (2011-2014). Projektin tavoitteena on kehittää museota kävijöidemme tarpeiden ja toivomusten mukaisiksi. Pyrimme tekemään museoalueesta viihtyisemmän ja avoimemman sekä kehittämään museopedagogisia aktiviteetteja. Erityisen haaste on saada kävijät tulemaan uudestaan, että onnistua madaltamaan museoon tuleminen kynnystä tekemällä museokäynnistä arkipäivisemmän tapahtuman. Tärkeä osa projektia on luoda seminaareja, joissa käsitellään projektin myötä nousseita tärkeitä kysymyksiä pyrkien löytämään niihin ratkaisuja.

Ensitöiksemme, jo tulevana kesänä, tulemmekin elävöittämään museoaluetamme ”mökkiläisillä”. Mökkiläiset tulevat asuttamaan muun muassa Sepän tupaa heinäkuussa. Tervetuloa. □

Stundars och Sagalund utvecklar museala vardagsrum

Stundars och Sagalunds museum på Kimitoön kommer att driva ett gemensamt tre-årigt projekt åren 2011-2014 som heter ”Museala vardagsrum”. Inom projektet vill vi utveckla museerna enligt våra besökarens behov och önskemål. Det handlar om att göra museimiljön mera trivsamt och tillgängligt men även att utveckla museipedagogiska program. En särskild utmaning ligger i att locka besökare att återkomma och att göra museibesöket till en självklar del för allt flere. En viktig aspekt inom projektet är att ordna seminarier där dylika frågor kan ventileras.

Som en första satsning kommer vi redan i sommar att ha ”stugfolk” på plats. Som stugfolk kommer ungdomar att vara engagerade och de skall hålla liv i Smedens stuga i juli. Välkommen på besök. □

Närpiön kulttuuriympäristöohjelma - projekti Projekt - Närpes kulturmiljöprogram

MIKÄ Närpiössä on käynnistynyt Närpiön kulttuuriympäristöohjelman laadinta loppuvuodesta 2009 ja valmistuu vuoden 2012 aikana. Hankkeena laadittavan ohjelman rahoittaa Euroopan aluekehitysrahasto EAKR sekä Närpiön kaupunki. Hanke on ensimmäinen, hallinnon nykyvaatimukset täyttävä kuntakohtainen kulttuuriympäristöohjelma suomenruotsalaisella alueella Suomessa. Vastaava ohjelma ensimmäisenä Etelä-Pohjanmaalla valmistui vuonna 2009 Ähtäriin, Kurikassa työ on juuri käynnistynyt. Hankkeen lopputuloksena syntyy laaja julkaisu, joka esittelee närpiöläisen kulttuuriympäristön ja sen erityispiirteet kaupungin eri puolilla. Ohjelmaosa osoittaa suuntaviivat kulttuuriympäristön hoidolle ja käytölle siten että muutoksenkin aikana arvot säilyisivät ja kehittyisivät hallitusti ja sen tunnistetut arvot huomioiden. Hankkeen ohjausryhmässä ovat edustettuina mm. Museovirasto, Pohjanmaan liitto, Pohjanmaan museo ja Pohjanmaan ELY-keskus.

MITEN Selvitysvaiheessa kaupungin rakennuskantaa ja maisemaa on kartoitettu ja varsinaiset rakennusinventoinnit on suunnattu kohteisiin ja piirteisiin, jotka tullaan hankējulkaisussa esittelemään. Myös arkeologista perintöä ja perinnebiotooppeja on kartoitettu ja niiden hoidon tarvetta on selvitetty. Hanke tehdään yhteistyössä kylälaisten, kiinteistönomistajien ja kotiseutuväen sekä kaupungin virkamiesten ja luottamusmiesten kanssa. Hankkeen aikana, sen eri vaiheissa järjestettävien yleisötilaisuuksien lisäksi järjestetään mm. korjausrakentamiseen liittyviä seminaareja. Ensimmäinen ”Renovera med respekt”-seminaari syksyllä 2010 oli yleisömenestys ja jatkoa seuraa syksyllä 2011, jolloin seminaarin teemana ovat erityisesti sisätilat.

MIKSI Kulttuuriympäristöohjelmaa tarvitaan kunnan paikallisen identiteetin ja imagon rakentamiseksi, kulttuuriympäristöön liittyvässä päätöksenteossa ja viranomaisyhteistyössä, maankäytön suunnittelun perusmateriaalina, uusrakentamisen ja peruskorjauksen lähtökohtana sekä ympäristötiedon, tiedonvälityksen ja paikallishistorian ope-
tuksen vahvistamiseksi.

VAD I Närpes började man i slutet av år 2009 utarbeta Närpes kulturmiljöprogram som kommer att bli klart under år 2012. Programmet, som görs som ett projekt, finansieras av Europeiska regionala utvecklingsfonden ERUF och Närpes stad. Projektet är det första kommunvisa kulturmiljöprogram som uppfyller förvaltningens nuvarande krav och som gäller ett finlandssvenskt område i Finland. Det första motsvarande projektet i Södra Österbotten blev klart år 2009 i Etersi; i Kurikka har arbetet nyligen inletts. Resultatet av projektet är en omfattande publikation som presenterar Närpes kulturmiljö och dess karakteristiska drag på olika håll i staden. Programdelen visar riktlinjerna för skötseln av kulturmiljön och dess användning så att värdena bevaras och utvecklas kontrollerat även i tider av förändringar med beaktande av dess erkända värden. I projektets styrgrupp ingår representanter för bl.a. Museiverket, Österbottens förbund, Österbottens museum och NTM-centralen i Österbotten.

HUR I utredningsskedet har stadens byggnadsbestånd och omgivning kartlagts, och de huvudsakliga byggnadsinventeringarna har inriktats på objekt och egenskaper som kommer att presenteras i projektpublikationen. Även den arkeologiska traditionen och kulturbiotopen har kartlagts och behovet av skötseln av dem har utretts. Projektet genomförs i samarbete med bybor, fastighetsägare och hembygdsfolk samt med stadens tjänstemän och förtröendeman. Under projektet ordnas, förutom offentliga tillställningar som arrangeras i projektets olika skeden, även seminarier som gäller bl.a. reparationsbyggnad. Det första ”Renovera med respekt”-seminariet hösten 2010 var en publiksuccé och fortsättning följer hösten 2011 när seminariets tema är särskilt interiörer.

VARFÖR Ett kulturmiljöprogram behövs för att bygga upp en lokal identitet och en image för kommunen, vid beslutsfattandet och myndighetssamarbetet som gäller kulturmiljön, som basmaterial för markanvändningsplanering, som utgångspunkt för nybyggnad och renovering och till förstärkning av miljökunskapen, informationsförmedlingen och undervisningen i den lokala historien.

Annan mielelläni lisätietoa hankkeesta / Jag ger gärna mer information om projektet:
Riitta Jaakkola, projektipäällikkö / projektchef. Närpes kulturmiljöprogram-projekt
Närpiön kaupunki / Närpes stad gsm 0400 925656. riitta.jaakkola@netikka.fi

HYVIN KEITETTYÄ SALPIETARIA

Museon vanhoja esineluetteloita digitoidessa esiin putkahtaa mielenkiintoisia esineitä, kuten esim. hopealusikka (PM2821), joka on annettu vuonna 1804 palkinnoksi hyvin keitetystä salpietarista. Vuodelta 1913 olevien luettelointitietojen mukaan sen on saanut torppari Erik Ytterström Mustasaaren Staversbystä (suom. Taurila) ja se on sen jälkeen kuulunut hänen tyttärelleen.

Lusikan on leimannut hopeaseppä Johan Adolf Andström Vaasassa vuonna 1803. Viulumallisen kahvan taakse on kai-verrettu teksti: Belöning för väl kokad salfbetter år 1804. Ruokalusikka on pituudeltaan 20,8 cm.

Salpietari oli aikoinaan ampuma-aseissa käytetyn mustanruudin tärkein perusaines. Jossain salpietaria on maaperässä luonnostaan, mutta Euroopassa sitä on valmistettu multaan sekoitetuista eläin- ja kasvijätteistä sekä puutuhkasta. Tavallisesti käytettiin navetoista ja talleilta peräisin olevaa maata, joka oli eläinten virtsan ja ulosteiden kyllästämää. Tässä typpipitoisessa, emäksisessä maa-aineksessa, tapahtui mikrobien aiheuttamaa käymistä, jonka tuloksena syntyi salpietaria. Sen saamiseksi talteen oli maasta uutettua nestettä keitettävä suurissa padoissa viikkoja, kunnes salpietari saostui.

Vuonna 1797 perustettiin Turussa Suomen Talousseura. Se valisti kansaa mm. viljelymenetelmistä, karjanhoidosta, salpietarinkeitosta, rakentamisesta ja rokotuksista sekä kannusti ahkeruuteen ja uutteruuteen palkitsemalla esim. pellonraivauksesta, perunan viljelystä, pitkistä palvelusta yms. Palkkioksi saattoi saada mitalin, rahaa, hopeapikarin tai hopealusikan. Seuran arkistosta palkintojen saajien luetteloista ei kuitenkaan löydy Erik Ytterströmin nimeä. Lieneekö myös joku muu, mahdollisesti paikallinen taho, harjoittanut vastaavanlaista palkitsemista? Tähän viittaisi myös se, että palkintolusikka on valmistettu Vaasassa.

Erik Ytterströmin vaimon kuoleman jälkeen vuonna 1821 laaditusta perukirjasta selviää, että kuolinpesässä on kaksi hopealusikkaa, joista toiseen on merkitty vuosi 1803 ja toiseen vuosi 1804. Erik Ytterström tai joku hänen lähisukulaisensa on siis luultavasti saanut myös edellisenä vuonna joistain ansioistaan lusikan. Samassa perukirjassa viitataan asiakirjoihin, joiden mukaan aviopari on v. 1810 ryhtynyt torppareiksi Mustasaaren Staversbyssä Jonas Willförin metsäpalstalla. Tätä ennen heillä on ollut vuokralla Voitbyssä (suom. Voitila) Ahlskogin tilaan kuuluva niityksi muutettava suo. Joten lusikka on myönnetty heidän asuessaan Voitbyssä eikä läheisessä Staversbyssä, kuten museon luettelosta voisi päätellä.

Voitbyn kylässä on pitkät perinteet salpietarinkeitossa. Vuonna 1569 siellä perustettiin erääseen Kyrönjoen saareen salpietarinkeittäjä, johon jokaisen tilan oli toimitettava salpietarimaata, tuhkaa ja polttopuita. Laitos kuitenkin lakkautettiin kannattamattomana. 1600-luvun lopulla alettiin valtiovalan taholta edistää salpietarin tuotantoa ja uutta valmistustekniikkaa, johon tarvittiin salpietarilato. Vuonna 1723 pitäjät jaettiin keittopiireihin ja määrättiin keittopaikat, joihin kruunun salpietarinkeittäjät saapuvat huolehtimaan keittämisestä. Talonpojat saivat oikeuden omatoimiseen valmistukseen 1760-luvulla. Koko maan salpietarin valmistuksen keskus oli 1700-luvun lopulla Laihian, Lapuan ja Ilmajoen suurpitäjissä ja autonomian ajan alkupuolella Vöyrillä, Maalahdessa, Mustasaarella ja Närpiössä. □

Lähteitä/ Källor:

Toivo Vuorela, Suomalainen kansankulttuuri, Porvoo 1983.

K. V. Åkerblom, Korsholms historia I, Vasa 1941. Redogörelse för Kongl. Finska Hushållningssällskapets Göromål, Åbo 1798-1806.

Mustasaaren perukirjat, Vaasan maakunta-arkisto, Bouppteckningar från Korsholm, Vasa landsarkiv.

VÄLKOKAD SALPETER

I och med att museet börjat mata in sina gamla föremålskataloger i digitala databaser har det dykt upp intressanta uppgifter och föremål, såsom t.ex. den silversked (ÖM 2821), som år 1804 givits som pris för välkokad salpeter. Enligt museets katalogiseringsuppgifter från 1913 fick torparen Erik Ytterström från Staversby i Korsholm skeden, sedermera tillhörde den hans dotter.

Skeden är stämplad av silversmed Johan Adolf Andström i Vasa år 1803. På baksidan av det violinformade skaftet har ingraverats följande text: Belöning för väl kokad salfbetter år 1804. Matskeden är 20,8 cm lång.

Salpeter utgjorde i tiden det viktigaste grundämnet för det svartkrut som användes i skjutvapen. På en del platser förekom salpeter naturligt i jordmånen, men i Europa framställdes det av en jordblandning på djur- och växtrester samt aska. Jorden under stall och ladugårdar innehöll gödselavfall och det användes för att på naturlig väg utvinna salpeter. Denna kvävehaltiga, mestadels biologiskt nedbrytbara process resulterade i salpeter. Blandningen urlakades sedan med vatten och fick sjuda flera veckor i stora grytor. Salpeter avsatte sig på väggar och botten i kärlet.

I Åbo grundades år 1791 Finska Hus-hållningssällskapet. Sällskapet undervisade folk i bl.a. odlingsteknik, djurhållning, salpeterkokning, byggande och vaccinering. Sällskapet understödde även flit och idoghet genom att belöna t.ex. nyodling, potatisodling samt lång och trogen tjänstgöring. Belöningen kunde vara en medalj, pengar, silverbägare eller silversked. Erik Ytterströms namn återfinns dock inte på sällskapets arkiverade listor över belönade personer. Är det manne så att något lokalt organ också har premierat folk för

dylika uppgifter? Detta kunde förklara varför prisskeden är tillverkad i Vasa.

Vid bouppteckningen efter Erik Ytterströms hustru år 1821 framkom att dödsboet ägde två silverskedar, den ena med ingraveringen 1803 och den andra 1804. Erik Ytterström eller någon nära släkting till honom hade således också förgående år premierats med en sked. I samma bouppteckning hänvisas till dokument där det framkom att det äkta paret började som torpare på Jonas Willfors skogsskifte i Staversby, Korsholm år 1810. Tidigare hyrde de en bit av Ahlskogs hemman i Voitby med villkor att "Långträsk kärret inom utsatta tiden skulle till äng vara uppodlat". Skeden fick de under den tid de bodde i Voitby och inte i det intilliggande Staversby, som man kunde tro när man läser museets katalog.

I Voitby finns långa traditioner av salpeterkokning. År 1569 grundades ett salpetersjuderi på en av öarna i Kyrö älv. Alla hemman i trakten måste leverera stalljord, aska och brännved. Anläggningen lades dock ner på grund av olönsamhet. I slutet av 1600-talet startades på statens initiativ salpeterproduktion med ny produktionsteknik som behövde salpeterlador. År 1723 indelades socknarna i sjuderidistrikt och man bestämde sjuderiplatser dit kronans salpetersjudare kom för att sköta om själva tillverkningen. På 1760-talet fick bönderna själva rättighet att börja koka salpeter. Centrum för hela landets tillverkning av salpeter fanns vid slutet av 1700-talet i storsocknarna Laihela, Lappo och Ilmajoki och i början av autonoma tiden i Vörå, Malax, Korsholm och Närpes. □

Kuvat Erkki Salminen

Venäjä on monikansallinen maa, ja Neuvostoliitto oli sitä luonnollisesti vielä enemmän. Järjestelmän muututtua Venäjän tiedeakatemian piirissä pidettiin välttämättömänä saada aikaan uusi teossarja entisen neuvostoyhteisön kansoista.

Kansat ja kulttuurit

- Uuden etnologian suurhanke

1950- ja 60 -luvulla oli julkaistu suuri sarja «Maailman kansat», mutta luonnollisesti juuri neuvostokansojen osuudet teoksessa koettiin nyt epätydyttäväiksi.

Sarjan tekijät ja sen rakenne

«Kansat ja kulttuurit» -sarjan toimittaminen aloitettiin vuonna 1992, jolloin käynnistyi koeniteiden julkaiseminen. Lopullisessa sarjassa ovat tähän mennessä ilmestyneet seuraavat osat: Venäläiset 1997, Valkovenäläiset 1998, Ukrainalaiset 2000, Volgan varren ja Uralin etupuolen kansat 2000, Tataarit 2001, Dagestanin kansat 2002, Venäjän itämerensuomalaiset kansat 2003, Krimin turkkilaiset kansat 2003, Burjatit 2004, Länsi-Siperian kansat 2005, Siperian turkkilaiset kansat 2006, Abhaasit 2007, Itä-Siperian turkkilaiset kansat 2008, Moldavialaiset 2010, Koillis-Siperian kansat 2010 sekä Kalmukit 2010.

Suomensukuisista kansoista sarja esittelee saamelaiset, karjalaiset, vepsäläiset, Venäjän suomalaiset (sisältää myös inkeriläiset), vatjalaiset, inkeroiset, komit, marit, mordvalaiset, udmurtit, hantit, mansit, selkupit, nenetsit, enetsit ja nganasanit.

Kunkin osan laatimiseen ovat osallistuneet Venäjän tiedeakatemian etnologian ja antropologian laitos sekä käsiteltävän maan vastaava instituutio tai – Venäjän muiden kansojen osalta – yleensä tiedeakatemian kyseisen kansan tutkimuslaitos taikka kansallisen yliopiston asianomainen laitos. Sarjan perustajat ja toimittajat ovat Valeri Tiškov ja Sergei Tšesko. Molemmat työskentelevät tiedeakatemian etnologian ja antropologian laitoksella. Ensiksi mainittu on laitoksen johtaja, ja hän on toiminut myös Venäjän kansallisuusasioiden ministerinä.

Sarjassa on tähän mennessä julkaistu kuvaukset pian sadasta kansasta. Joillekin kansoille on omistettu oma kokonainen nide – näin muun muassa neuvostoajan niille ”nimikansoille” (titulnyje), joiden

Valkovenäläisen "Saratov" -kolhoosin keskusaukio. Centrumplatsen i den vitryska kolchosen "Gryningen".

mukaan neuvostotasavallat oli nimetty. Toisiin niteisiin sisältyy usean eri kansan kuvaukset – esimerkiksi suhteellisen pienialaisen Dagestanin osassa esitellään 31 kansaa. Kansojen koko vaihtelee mitä suurimmassa määrin – pitkälti toistasataamiljoonaisista venäläisistä vaikkapa alle kymmeneen henkeen vähentyneisiin kerekkeihin Koillis-Siperiassa. Silti kerekeistäkin on ollut kerrottavaa 36 sivun verran.

Uusia kansatieteellisiä suuntauksia

Sarjan toimitusperiaate yhdistää perinteisen kansatieteellisen kuvauksen ja uusimman ajan kehityksen esittelyn, mikä tekeekin siitä erikoisen ansiokkaan. Neuvostokauden erikoislaatuiset olot ja sen aikaiset etnograafiset prosessit on esitelty teoksessa kattavasti, ja neuvostovaltion hajoamisen jälkeinen tilanne sekä elämäntapojen mukautuminen on kuvattu hyvin valaisevasti. Nimenomaan nämä järjestelmän muutoksiin liittyvät aihealueet antavat koko teokselle sen tämänhetkisen merkittävimmän arvon. Ne samalla havainnollistavat sitä, miten merkityksellistä kansatieteellisen osaamisen hyödyntäminen suurten yhteiskunnallisten muutosten yhteydessä on.

Uutta etnologista lähestymistapaa havainnollistaa sekin, ettei niin sanottua ammattikulttuuria tai populaarikulttuuria ole enää erotettu niin kutsutusta kansankulttuurista. Niinpä teoksissa esitellään muun muassa arkkitehtuurin ja teatteritaiteen virtauksia sekä viihteen ja nuorisokulttuurin ilmiöitä.

Neuvosto aikaan liittyviä aihealueita

Aihekokonaisuuksien havainnollisuudesta toimikoot esimerkkinä asuin- ja taajamatyyppien kehitys talonpoikaistuvasta ja -kylästä kolhoosi- tai sovhoosimuodon kautta uuteen hahmoonsa sekä ruoka- ja astiakulttuurin kokemat vastaavat kollektivisointi- ja yksityistymisvaiheet. Siitä, miten irtautuminen neuvostokäytännöistä ei aina kuitenkaan ollut yksinkertaista olkoot esimerkkinä vanhojen häätapojen elvyttämisyritykset: kun niitä koetettiin, jouduttiin huomaamaan, että

Leipää ja suolaa. Bröd och salt.

ihmiset olivat jo niin vieraantuneet niistä, etteivät he tienneet, miten tilanteessa tulisi käyttäytyä. Neuvostoaikana oltiin menty naimisiin siviilimuodoin tai erityisin Komsomol- (nuorisoliitto) –menoin. Oli ollut myös mahdollista viettää niin sanottuja punaisia nimenantajaisia ristiäisten asemesta.

Neuvostovaltion varhaisia toimia oli kansallisten itsehallinnollisten kokonaisuuksien luominen, mutta alkaneet vainot ja pakko-siirrot taas haavoittivat pieniä kansoja suhteellisesti enemmän kuin suuria. Suunnitelmatalouden uudistamispyrkimyksissäkin on ollut omat kohtalokkaat käänteensä: Stalinin hallinto pani toimeen niin sanottujen kulakitalouksien lakkauttamisen, mikä johti nählöhähtään. Kulakit olivat vauraita talollisia – Stalinin ajan määritelmällä riistäjäatalonpoikia (krestjanin-eksploatator). Hruštševin kauden maissi-innostus sopi vain paikoin vallitseviin olosuhteisiin. Perestroikan raitiusvimmassa tapahtunut viinitarhojen hävitys osoittautui tietenkin suureksi vahingoksi. Sodanjälkeisen ajan raskas isku haja-asutusalueille oli niin kutsuttujen näköalattomien (njeperspektivnye) kylien likvidointiohjelma, mikä vei mennessään runsaasti aineellista, sosiaalista ja henkistä pääomaa.

Toisaalta ei suinkaan ole yllättävää, että yleiskulttuurin arvostukset ovat Neuvostoliitossa olleet varsin samanaikaisia muun Euroopan kanssa. Näin on esimerkiksi pe-

rinteen arvostuksen laita. Myös Neuvostoliitossa folklorismi kukoisti 1970-80 –luvulla. – Valtiollisen järjestelmän vaihtuessa vähemmistökansojen keskuudessa virisi melkoista toiveikkua ja toimeliaisuutta. Myöhempi kehitys on vaimentanut näitä virtauksia.

Tutkimuksen ja julkaisutyön taustoja

Esiteltävän teoksen joillakin osilla voidaan nähdä olevan poliittistakin tendenssiä: Moldavia-kirjan kantavana teemana on maassa sen itsenäistyttyä vallinnut voimakas ”rumynizatsija” – Romanian kulttuurinen ja valtiollinen hegemonia, josta esimerkkinä on maan siirtyminen kyrillisestä latinalaiseen kirjaimistoon. Vaikka moldavia on romaaninen kieli, sen kirjallinen kulttuuri oli vanhastaan ollut kyrillistä. Myös nimimuodon vaihtaminen Moldaviasta Moldovaksi tulkitaan romanialaismyönteiseksi viestiksi. Tosin Romanian ja Neuvostoliiton välithän eivät Ceaușescun ajanakaan olleet sydämeliset. Myös Abhasiaa käsittelevä kirja voidaan nähdä tuenosoituksena tälle Georgiasta irti pyrkivälle maalle.

Sarjan kirjoitusotteessa heijastunevat uusimman historian arvostukselliset vaihtelut: 1990-luvun osien henki on varovainen ja tunnusteleva, 2000-luvun esityksissä on jo suurempaa varmuutta ja uusimpiin osiin mahtuu myös selkeämpiä neuvostoaajan arvostuksia.

Suomensukuisten kansojen osalta korostuu se parisataavuotinen tutkimustyö, jota Suomesta käsin on tehty näiden kansojen keskuudessa ja joka luonnollisesti painottuu vallankumousta edeltäneeseen aikaan. Myöhemmin oli esimerkiksi täysin poikkeuksellista, että Pertti Virtaranta sai 1950-luvulta lähtien tehdä kenttätöitä Neuvostoliitossa. Neuvostokaudella oli sitten aikaa julkaista kerättyjä suuria aineistoja, mikä työ edelleen jatkuu. Siitä mainittakoon vaikkapa mittavien suomensukuisten kielten sanakirjahankkeiden toteutus. Aineellisen kulttuurin keruutulokset ovat nähtävinä Kulttuurien museossa.

«Kansat ja kulttuurit» -sarjaan on tekeillä vielä ainakin kymmenisen osaa. Ne tulevat käsittelemään muiden muassa jakuutteja, tšuvaššeja, baškiireja, tšetšenejä, inguušeja, tunguska-mantšuralaisia kansoja sekä Venäjän lähialueiden kansoja.

Suomesta teossarja löytyy ainakin Kansalliskirjaston Helka-tietokannan avulla. □

Ryssland är ett mångnationellt land, och Sovjetunionen var det naturligtvis i ännu högre grad. Efter systemskiftet ansåg Rysslands vetenskapsakademi att det var nödvändigt att få till stånd en ny vetenskaplig framställning om det tidigare sovjetimperiets folkslag.

Folk och kulturer

- Storprojekt inom ny etnologi

På 1950- och 60-talen hade en omfattande serie om världens folk getts ut, men nu upplevdes naturligtvis just avsnitten om de tidigare sovjetfolken vara otillfredsställande.

Seriens författare och dess uppbyggnad

Redigeringen av serien om folk och kulturer inleddes år 1992, då publiceringen av provband kom i gång. I den slutliga serien har hittills publicerats följande delar: Ryssar 1997, Vitryssar 1998, Ukrainare 2000, Folkslagen längs Volga och på Urals framsida 2000, Tatarer 2001, Dagestans folk 2002, Rysslands östersjöfinska folk 2003, Krims turkiska folkslag 2003, Burjater 2004, Västsibiriens folk 2005, Sibiriens turkiska folkslag 2006, Abchazier 2007, Östsibiriens turkiska folkslag 2008, Moldovier 2010, Nordostsibiriska folk 2010 samt Kal-mucker 2010.

Av de finskättade folken presenterar serien samer, karelar, vepser, finnar i Ryssland (ingår också ingermanländare), voter, ingrer, komifolket, marier, mordviner, udmurter, chanter, manser, selkuper, nentser, entser och nganasaner.

I utarbetandet av de enskilda delarna har deltagit etnologiska och antropologiska institutet vid Rysslands vetenskapsakademi samt motsvarande institution i det land som behandlas eller – då det gäller andra folk i Ryssland – som regel vetenskapsakademiens forskningsinstitut för ifrågasvarande folk eller det nationella universitetets vederbörande institution. Skapare av och redaktörer för serien är Valerij Tisjkov och Sergej Tjesjko. Båda arbetar på vetenskapsakademiens institut för etnologi och antropologi. Den först nämnda är direktör för institutet, och han har också fungerat som Rysslands minister för nationalitetsfrågor.

I serien har hittills presenterats snart hundra folkslag. För vissa folk har tilldelats ett helt eget band – så bland annat för de ”namnfolk” (titulnyje) från sovjettiden, enligt vilka sovjetrepublikerna var namngivna. I andra band ingår beskrivningar av flera folk – exempelvis i delen om Dagestan, som till ytan är relativt litet, presenteras hela 31 folkslag. Folkens storlek varierar enormt – från de långt över hundra miljoner ryssarna till förslagsvis kerek-folket i nordöstra Sibirien av vilka knappt tio personer finns kvar. Likväl har det funnits 36 sidor att berätta också om kerek-folket.

Nya etnologiska inriktningar

Redigeringsprincipen för serien förenar en traditionell etnologisk beskrivning och presentation av den nyaste tidens utveckling, vilket gör den speciellt förtjänstfull. De säregna förhållandena under sovjettiden och de etnografiska processerna under den perioden har presenterats på ett insiktsfullt sätt. Situationen efter sovjetstatens sönderfall samt anpassandet av levnadssättet har beskrivits mycket belysande. Uttryckligen dessa ämnesområden som ansluter sig till förändringarna i systemet ger hela verket dess mest betydande värde i nuläget. De åskådliggör samtidigt hur viktigt det är att utnyttja etnologiskt kunnande i samband med stora samhälleliga förändringar.

Det nya etnologiska tillvägagångssättet belyses också av det att den s.k. professionella kulturen eller populärkulturen inte längre är avskilda från den så kallade folkkulturen. Sålunda presenteras bland annat strömningar inom arkitektur och teaterkonst samt fenomen inom underhållning och ungdomskultur.

Ämnesområden i anslutning till Sovjet-tiden

Som exempel på ämneshelheterna kan fungera boende- och tätortstypernas utveckling från bondstugor och -byar via kolchoser eller sovchoser till sin nya utformning, samt motsvarande kollektiverings- och privatiseringsskeden inom mat- och kärnkulturen. Som ett exempel på att det inte alltid var så lätt att frigöra sig från sovjetpraxisen kan nämnas försöken att återuppliva de gamla brölloppstraditionerna: då man ville återinföra dem, blev man tvungen att märka att människorna redan var så främmande för traditionerna att de inte visste hur de skulle bära sig åt i situationen. Under Sovjettiden hade man gift sig med civila festligheter eller med speciella Komsomol- (ungdomsförbunds-) ceremonier. Det hade också varit möjligt att ha en så kallad röd namngivningsceremoni för barnet i stället för dop.

Tidiga åtgärder i Sovjetstaten var att skapa nationella autonoma helheter, men de repressioner och tvångsförflyttningar som snart inleddes drabbade de små folkslagen relativt sett mer än de stora. Strävan efter att förnya planekonomin har tillika haft sina ödesdigra vändningar: Stalin-förvaltningen verkställde avskaffandet av de så kallade kulakhushållen, vilket ledde till hungersnöd. Kulakerna var förmögna bönder – enligt Stalins definition utnyttjarbönder (krestjanin - ekspluatator). Chrusjtjovs majsentusiasm passade bara ställvis på de rådande förhållandena. Förstörelsen av vingårdar som skedde under Perestrojkans nykterhetsiver visade sig naturligtvis vara en stor förlust. Ett hårt slag för de glesbebyggda områdena under efterkrigstiden var likvideringsprogrammet för de så kallade visionslösa (njeperspektivnyje) byarna, vilket svepte bort mycket materiellt, socialt och andligt kapital.

Å andra sidan är det inte alls överraskande att värderingarna av den allmänna kulturen i Sovjetunionen har varit ganska samtida med det övriga Europa. Så är det till exempel med värdesättandet av traditioner. Också i Sovjetunionen blomstrade folklorismen under 1970-80-talen. – Då statssystemet byttes spirade stor hoppfullhet och aktivitet bland minoritetsfolken. Den senare utvecklingen har dämpat dessa strömningar.

Bakgrunder till forsknings- och publikationsarbetet

I några volymer av det verk som här presenteras kan man ana en viss politisk tendens: Det bärande temat i boken om Moldavien är den kraftiga ”rumynizatsija” som rått i landet sedan det blev självständigt – Rumäniens kulturella och statliga hegemoni, exempelvis det att landet övergått från det kyrilliska till det latinska alfabetet. Fastän moldoviskan är ett romanskt språk, hade dess skriftkultur sedan gammalt varit kyrillisk. Även ett byte av namnformen från Moldavien till Moldova tolkas som ett rumänskvänligt budskap. Visserligen var ju relationerna mellan Rumänien och Sovjetunionen redan under Ceaușescus tid långt ifrån hjärtliga. Också boken om Abchazien kan ses som ett tecken på stöd för detta land, som strävar efter att lösgöra sig från Georgien.

Serien är skriven på ett sätt som torde avspejla värderingsväxlingarna i den nyaste historien: Andan i delarna från 1990-talet är försiktig och sonderande, i presentationerna från 2000-talet finns redan en större säkerhet och i de nyaste delarna ryms också tydligare tonvikter från sovjettiden.

Då det gäller de finsktalande folken betonas det forskningsarbete som Finland har gjort bland dessa folk redan ett par hundra år och som naturligtvis var intensivast före revolutionen. Senare var det till exempel helt exceptionellt att Pertti Virtaranta från och med 1950-talet fick utföra fältarbete i Sovjetunionen. Under sovjetperioden hade man sålunda här hos oss gott om tid att publicera det stora material som samlats in, vilket är ett arbete som fortfarande pågår. Av det kan nämnas till exempel förverkligandet av omfattande ordboksprojekt för språk som är besläktade med finskan. Den insamlade materiella kulturen är utställd på Kulturernas museum.

I serien om folk och kulturer är åtminstone över tio delar ännu under arbete. De kommer att behandla bland annat jakuter, tjuvasjer, basjkirer, tjetjener, ingusjer, tunguska-manchuriska folk samt folk i Rysslands närområden.

I Finland får man tag på serien åtminstone med hjälp av Nationalbibliotekets Helka-databas. □

Tämän vuoden näyttelymme ovat/ Våra utställningar i år är:

28.1. –27.4.2011 Kuvia Vaasan Työväen Museon matkan varrelta sekä modernia taidetta P. Uusikylältä ja R. Jaloselta / Bilder från Vasa arbetarmuseum som tagits under årens lopp samt modern konst av P. Uusikylä och R. Jalonen

2.5. –14.9.2011 Vaasan Työväen Museo 20- vuotta sekä pohjalaista aluetaidetta. / Vasa arbetarmuseum 20 år samt konst från Österbotten

17.9.2011 - 9.2.2012 Vaasan Työväen Museon 20 –vuotinen taival / Vasa arbetarmuseums verksamhet under 20 år

Vaasan Työväen Museon keskeinen tehtävä on monipuolisen työväenliikkeen perinteen ja historian vaaliminen, sekä pohjalaisen ja eritoten vaasalaisen työväenkulttuurin edistäminen, niin taiteiden ja valokuvauksen kuin käsityötaitojenkin puitteissa, mm. näyttelyiden ja julkaisujen merkeissä.

■ Kuluva vuoden aikana kuvakulttuurin asema tulee työväenmuseossa vahvistumaan, kun museon laajentumisen myötä saadaan uusi lisätila remontoitua ja varustettua näyttely kuntoon. Tämä galleriatila sai alkusykäyksen ja nimen nykyisen tiedottajamme Risto Jalosen toimesta. Tila on ristitty ”Pohjalaistaiteen tuvaksi” ja siellä tullaan sen valmistuttua näkemään pysyvästi vaasalaista ja pohjalaista taidetta, kuin myös kotipaikkakuntaan vahvasti sidoksissa olevaa kuvailmaisu.

Kuluva vuosi 2011 on museon juhluvuosi, koska Vapuna juhlii museotoiminnan 20-vuotista rupeamaa ja 1.5. avattavassa synttärinäyttelyssä tullaan näkemään runsain mitoin pohjalaistaiteen tekijöiden tuotantoa, sekä kuvia museolla aiemmin tapahtuneesta.

En viktig uppgift för Vasa arbetarmuseum är att värna om den mångsidiga arbetartraditionen och -historin samt att främja arbetskulturen i österbotten, i synnerhet i vasa såväl då det gäller konst, fotografering som hantverk bl.a. i form av utställningar och publikationer.

■ Under innevarande år kommer bildkulturens ställning i arbetarmuseet att förstärkas då man i och med utvidgningen får ett tilläggsutrymme renoverat och utrustat för utställningar. Det här galleriutrymme fick sin början och sitt namn tack vare vår nuvarande informatörs Risto Jalonsens aktivitet. Lokalen är avsedd för konst från Österbotten och då den blir färdig kommer där att utställas konst permanent från vasa och österbotten samt bildkonst med stark lokal förankring.

Innevarande år 2011 är museets jubileumsår, efter som man på första maj firar museiverksamhetens 20 år och öppnar en jubileumsutställning, som bjuder på ett stort urval av österbottniska konstnärers produktion samt på bilder från tidigare händelser i museets historia.

Luonnontieteellisen osaston aarrearkku

Pohjanmaan museon luonnontieteellisen osaston kokoelmat koostuvat suurimmaksi osaksi Ostrobothnia Australiksen kokoelmista ja Vaasan lyseon kokoelmista. Kokoelmiin kuuluu muun muassa monipuolinen joukko lintuja, linnunmunia ja -pesiä, nisäkkäitä, hyönteisiä, kasveja ja kiviä.

Kokoelmista löytyy myös luontoaiheisia opetustauluja, joitakin eksoottisia ulkomailta tuotuja näytteitä ja muita luontoon liittyviä esineitä.

Ostrobothnia Australiksen kokoelmat olivat näytteillä Ostrobothnia Australiksen luonnontieteellisessä museossa, joka sijaitsi yli 30 vuotta Kirkkoapteekin toisessa kerroksessa. Ahtaiden tilojen vuoksi museo päätettiin sulkea ja sen sijaan rakennettiin uusi luontokeskus, Terranova - Merenkurkun luontokeskus, Pohjanmaan museon tiloihin. Samalla kaikki Ostrobothnia Australiksen kokoelmat lahjoitettiin Pohjanmaan museon luonnontieteelliselle osastolle. Toukokuun lopulla vuonna 2001 kokoelmat siirrettiin Pohjanmaan museolle ja Terranova avattiin toukokuussa 2002.

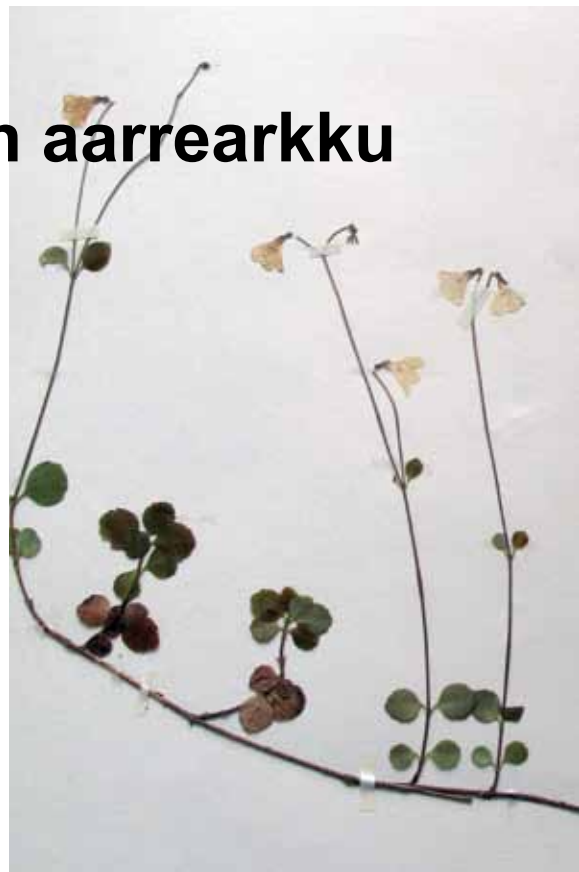
Ostrobothnia Australis (OA) on latinaa ja tarkoittaa Etelä-Pohjanmaata, jonka alueelta kokoelmat on pääasiassa kerätty. OA:n kokoelmien merkittävää osaa on Bodén-Stenbäckin kokoelma, jonka laativat opettaja Alexander Bodén (1852-1885) ja lääkäri Jakob Stenbäck (1849-1900). He keräsivät laajan valikoiman eri lintulajeja, pikkulinnuista aina vesi- ja petolintuihin, joista he ovat suurimman osan täyttäneet itse, kuten myös joitakin nisäkkäitä. Nämä linnut ja eläimet ovat säilyneet tähän päivään asti hyvin, vaikka ne ovat yli satavuotiaita. Bodén ja Stenbäck olivat lintujen täyttämisen oman aikansa edelläkävijöitä ja he saivat työstään Helsingissä vuonna 1876 ”Yleisen Suomen Näyttelön” ensimmäisen palkinnon, hopeisen mitalin.

OA:n kokoelmiin kuuluu yli 600 täytettyä lintua, joista vanhimmat ovat 1800-luvulta (Bodén-Stenbäckin kokoelma), noin 120 linnunmunaa ja muutamia linnunpesiä. Kokoelmissa on noin 80 täytettyä nisäkästä sekä noin 30 kalaa. Osa kokoelmien linnuista ja nisäkkäistä on näytteillä Terranovassa. Kivi- ja mineraalinäytteitä on paljon ja niihin lukeutuu muun muassa 185 Paavo Alkion Terranovan näyttelyssä olevaa kiviläytettä. Lisäksi kokoelmiin kuuluu noin 40 000 hyönteistä ja noin 45 000 kasvinäytettä, jotka sijaitsevat Terranovan läheisyydessä olevassa varastohuoneessa. Hyönteiset ja kasvit ovat tutkimusta varten ja pyynnöstä yleisön nähtävissä.

Vaasan lyseon kokoelmat sisältävät noin 140 lintua ja eri lintulajien munia. Lyseon kokoelmasta löytyy myös parikymmentä nisäkästä. Kokoelmasta löytyy lisäksi vanhoja kouluopetuksessa käytettyjä eri maiden rullakarttoja ja luontoaiheisia opetustauluja sekä noin 650 kiveä.

Vaasan Lyseon kokoelmat siirtyivät ensin tilapäisesti Wasalandian huvipuiston silloiseen omaan luontonäyttelyyn. Sen suljettua kokoelmat siirrettiin varastoon kasarmialueelle vuonna 2003. Myös osa Ostrobothnia Australiksen kokoelmasta varastoitiin sinne. Kaikki varastoidut kokoelmat jouduttiin vielä siirtämään tammikuussa 2009 väliaikaisesti toisiin tiloihin kasarmialueella, kunnes saman vuoden syyskuussa ne siirrettiin Palosaarelle, kirjaston yhteydessä oleviin varastotiloihin.

Luonnontieteelliset kokoelmat on siis jouduttu siirtämään monta kertaa odotellessa suurempia ja tarkoituksenmukaisempia varastotiloja. □

Den naturvetenskapliga avdelningens skatter

Österbottens museums naturvetenskapliga samlingar består huvudsakligen av Ostrobothnia Australis' samlingar och Vasa finska lyceums samlingar. Till samlingarna hör bland annat fåglar, fågelägg och -bon, däggdjur, insekter, växter och stenar.

Också andra naturalier, undervisningstavlor samt en del exotiska fynd från utlandsresor finns i samlingarna.

Ostrobothnia Australis' samlingar var utställda i Ostrobothnia Australis' naturvetenskapliga museum, som i mer än 30 år fanns i andra våningen vid Kyrkoapoteket. Då utrymmena blev för trånga beslöt man att stänga museet och i stället bygga ett nytt naturcentrum i Österbottens museums utrymmen; Terranova – Kvarkens naturcentrum. I samma veva donerades alla Ostrobothnia Australis' samlingar till Österbottens museums naturvetenskapliga avdelning. I slutet av maj år 2001 flyttades samlingarna till Österbottens museum och Terranova öppnades i maj året därpå.

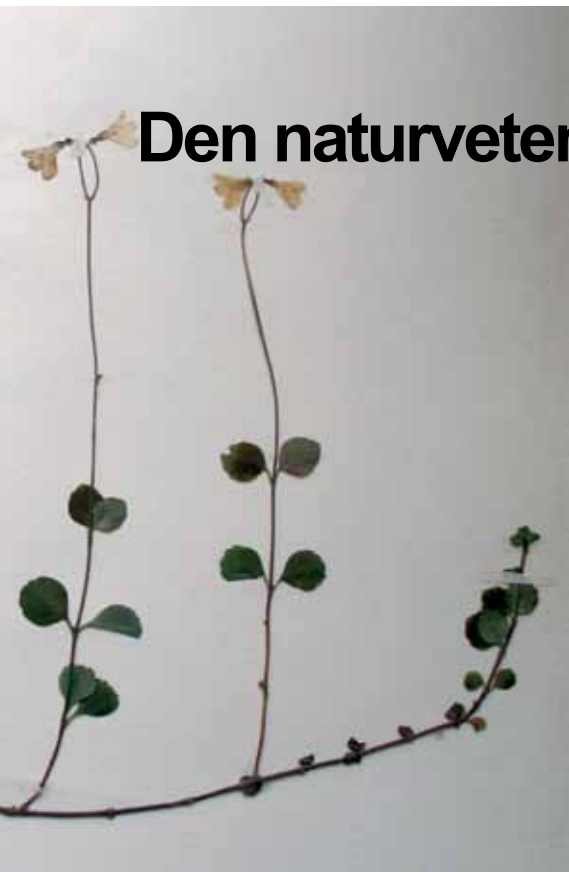
Ostrobothnia Australis (OA) är latin och betyder Syd-Österbotten och det är härifrån det mesta är insamlat. En viktig del av OA:s samlingar utgörs av lärare Alexander Bodéns (1852-1885) och läkare Jakob Stenbäcks (1849-1900) samling. De samlade in och stoppade upp ett stort antal fågelarter, allt från småfåglar till vatten- och rovfåglar och dessutom en del däggdjur. De här fåglarna och djuren har bevarats i gott skick ända till dags dato, fastän de är över hundra år gamla. Bodén och Stenbäck var föregångare inom konsten att stoppa upp fåglar och de vann förstapris, en silvermedalj, vid "Allmänna Finska Utställningen" år 1876 i Helsingfors.

Till OA:s samlingar hör över 600 fågelarter, av vilka de äldsta är från 1800 -talet (Bodén-Stenbäcks samling), c 120 fågelägg och ett antal fågelbon. I samlingarna finns c 80 uppstoppade däggdjur samt ungefär 30 fiskar. En del av fåglarna och däggdjuren finns i Terranovas utställning. Där finns också många sten- och mineralprover, bland annat Paavo Alkios stensamling som består av 185 stenar. Dessutom hör c 40 000 insekter och c 45 000 herbarieväxter till samlingarna. De förvaras i lagerutrymmen nära Terranova och är avsedda för forskningsändamål men kan visas för allmänheten på begäran.

Vasa finska lyceums samlingar består av ungefär 140 fåglar samt olika fågelarters ägg. Också ett tjugotal däggdjur och ungefär 650 stenar ingår i lyceets samlingar. Dessutom finns det gamla rullkartor och undervisningstavlor som ingått i skolundervisningen.

Vasa finska lyceums samlingar flyttades först tillfälligt till Wasalandias nöjespark där man under några somrar hade en egen naturutställning. Efter att den stängdes flyttades samlingarna till ett lager vid kasernområdet år 2003. Också en del av Ostrobothnia Australis' samlingar lagrades på samma ställe. Alla lagrade samlingar måste ännu flyttas i januari 2009 till andra tillfälliga utrymmen, som också fanns på kasernområdet. I september samma år flyttades de till ett lager vid Brändö bibliotek.

Man har således blivit tvungen att flytta de naturvetenskapliga samlingarna många gånger i väntan på större och mer ändamålsenliga lagerutrymmen. □

VAASAN SOTAVETERAANIMUSEON KUNNIAMERKKINÄYTTELY KUNNIANOSOITUS SOTIEMME VETERAANEILLE JA LOTILLE

Österbottens Försvarsgille – Pohjanmaan Maanpuolustuskilta rf:n 30-vuotisjuhlapäivänä Tammisunnuntaina 30.1.2011 avattiin killan ylläpitämässä Vaasan Sotaveteraanimuseossa suomalaisia kunniamerkkejä käsittelevä erikoisnäyttely.

Näyttelyssä esitellään kattavasti sekä viralliset valtiolliset eri ritarikuntien kunnia- ja ansiomerkit että muun isänmaallisen toiminnan ja valtakunnallisen luonteen omaavien yhteisöjen merkit. Sotien ajalta on peräisin myös eräitä saksalaisia kunniamerkkejä, mm. rautaristin ja Kotka-ritarikunnan eri luokkien merkkejä. Kunniamerkkien lisäksi näyttelyaineistoon kuuluu merkkeihin liittyvää oheistietoutta: ritarikuntia, kunniamerkkien keskinäistä järjestystä sekä niiden käyttöä ja kantamista käsittelevät esittelykansiot.

Kunniamerkit ovat esillä niiden saajien mukaisesti ryhmiteltyinä kokonaisuuksina. Esillä on yli sadan pohjalaisen veteraanisukupolven vaikuttajan kunniamerkit, sekä heidän sotien aikaisista että myöhemmistä siviiliansioista saamansa merkit. Jokaiseen esillä olevaan henkilöön liittyy lyhyt henkilötietolomake. Näyttely saa näin myös historiallista ulottuvuutta ja on samalla kunnianosoitusta veteraanimme työlle.

Näyttelyn vanhimmat merkit ovat 1900-luvun alusta, jääkäriajalta sekä Vapaussodan ja sitä seuranneiden Karjalan ja Aunuksen heimosotien ajalta. Jääkäreitä on mukana seitsemän, joista kaksi kenraalia: Uno Fagernäs ja Väinö Vainio. Killan toimialueen viidestä Mannerheim-ristin ritarista mukana ovat Arvid Nordin ja Harald Storbacka. Lotat ovat edustettuna usealla kokoelmalla. Näistä upein on hovioikeudenpresidentti Ritva Hyökyn hieno merkkikokoelma. Korkea-arvoisten valtiollisten merkkien rinnalla Hyökyn kokoelmassa ovat hänen sota-ajan ansioista saamansa lukuisat merkit, mm. kahdesti myönnetty Punaisen Ristin tunnuksin varustettu 1 lk. Vapaudenmitali. Maaherra K.G.R. Ahlbackin, hävittäjälentäjä ja hovioikeudenpresidentti Heimo Lampin sekä ruotsalaisten vapaaehtoisjoukkojen komentajan, everstiluutnantti Martin Erikssonin merkkikokoelmat ovat myös vaikuttavia. Kuvakooste kunniamerkinäyttelystä on nähtävissä osoitteessa <https://picasaweb.google.com/itvirtanen/Kunniamerkit>

Samasta perheestä tai suvusta on monesti useita edustajia. Hovioikeudenneuvos Harald Boucht ja asianajaja Christer Boucht, isä ja poika, ovat ainakin kaikille vaasalaisille hyvin tuttuja. Harald Boucht oli tärkeässä roolissa Vapaussodan aikana ja hänet tunnettiin Mannerheimin hyvänä ystävänä. Hänen saamastaan 1 lk. Vapaudenrististä kerrotaan seuraava tarina. Mannerheim katsoi Bouchtin niin ansioituneeksi, että

Jääkärikenraali Väinö Vainion kunniamerkit.
Järgeneral Väinö Vainios hederstecken

hänelle tuli myöntää tuo korkea-arvoinen kunniamerkki. Esteeksi oli muodostua se, että Bouchtilla ei ollut sotilasarvoa ja 1 lk. Vapaudenristi edellytti vähintään majurin arvoa. Mannerheimin kerrotaan ratkaisseensa ongelman ilmoittamalla, että kyseinen kunniamerkki myönnetään majuri Bouchtille. Vastaavaa luovuuksi Marskin kerrotaan harrastaneen myöhemminkin. Christer Boucht tuli tunnetuksi mittavasta toiminnastaan sotainvalidijärjestöissä sekä Grönlantiin ja napa-alueille suuntautuneista tutkimusmatkoistaan, joista hän on kirjoittanut myös lukuisia kirjoja. Christer

Bouchtilta on näyttelyssä 19 eri merkkiä. Tavallisesti hän käytti näistä vain arvokkaimpia, viittä Vapaudenristiä.

Näyttelyn jokaiseen kunniamerkkikokoelmaan liittyy oma tarinansa. Erityisesti sota-ajan merkkien taustalla on usein jokin sankariteko. Mutta siellä voi olla myös surua ja murhetta. Näin on erityisesti erään merkkiryhmän, kaatuneiden sotilaiden leskille ja äideille myönnettyjen Vapaudenristin sururistien kohdalla. Näyttelyyn tutustuvat voivat kuulla ainakin osan näistä tarinoista museossa toimivilta oppailta. □

Vaasan Sotaveteraanimuseossa harvinainen kunniamerkinäyttely

Vaasan Sotaveteraanimuseossa 30.1.–29.5.2011 esillä suomalaisia kunniamerkkejä käsittelevä erikoisnäyttely. Näyttely on avoinna sunnuntaisin klo 14–16 ja ryhmille sopimuksen mukaan (varaukset Per-Erik Fant, puh. 0500 861 094). Museon osoite Kirkkopuistikko 22 A, Vaasa.

Pohjanmaan Maanpuolustuskillan ylläpitämässä Vaasan Sotaveteraanimuseossa on kevään 2011 ajan esillä suomalaisia kunniamerkkejä käsittelevä erikoisnäyttely. Näyttelyssä esitellään kattavasti sekä valtiolliset eri ritarikuntien kunnia- ja ansiomerkit että muun isänmaallisen toiminnan ja valtakunnallisen luonteen omaavien yhteisöjen merkit. Kunniamerkkien lisäksi näyttelyaineistoon kuuluu niihin liittyvää oheistietoutta: ritarikuntia, merkkien keskinäistä järjestystä ja niiden kantamista käsittelevät esittelykansiot.

Kunniamerkit ovat esillä niiden saajien mukaisesti ryhmiteltyinä kokonaisuuksina. Esillä on yli sadan pohjalaisen veteraanisukupolven vaikuttajan kunniamerkit, yhteensä yli 800 merkkiä. Jokaiseen esillä olevaan henkilöön liittyy lyhyt henkilötietolomake. Näyttely saa näin myös historiallista ulottuvuutta ja on samalla kunnianosoitusta veteraanimme työlle. Yhtä merkittävään kunniamerkkien esittelyyn voi Suomessa tutustua ainoastaan Helsingissä sijaitsevassa Sotamuseossa.

UTSTÄLLNINGEN MED UTMÄRKELSE- TECKEN OCH MEDALJER PÅ KRIGSVE- TERANMUSEET I VASA ÄR EN HEDERSBE- TYGELSE TILL VÅRA KRIGSVETERANER OCH LOTTOR

Krigsveteranmuseet i Vasa har under tiden 30.1–29.5.2011 en specialutställning med finska utmärkelsetecken och deras mottagare, förtjänstfulla österbottniska representanter för veterangenerationen.

Då Österbottens Försvarsgille – Pohjanmaan Maanpuolustuskilta rf firade sin 30-årsdag januari-söndagen den 30.1.2011 öppnades i Krigsveteranmuseet i Vasa, som upprätthålls av gillet, en specialutställning med finska utmärkelsetecken och medaljer. Utställningen presenterar omfattande utmärkelsetecken både av officiella statliga ordnar och av olika fosterländska och andra officiella statliga samfund. En del tyska utmärkelsetecken från krigstiden finns också med på utställningen, bl.a. olika klasser av järnkorset och Örnens orden. Utställningsmaterialet omfattar också kompletterande information om tecknen: ordnar, utmärkelsetecknens rangordning samt hur och när man bör bära dem.

Utmärkelsetecknen är grupperade i helheter enligt mottagare. Utställningen visar över hundra Österbottniska veteraners utmärkelsetecken, både tecken som tilldelats under krig och tecken som tilldelats senare för civila förtjänster. Personerna presenteras med en kort personalia. Utställningen får på detta sätt också ett historiskt perspektiv och är på samma gång en hedersbetygelse till våra veteraners gärningar.

De äldsta tecknen är från början av 1900-talet, från jägartiden samt från Frihetskriget och de påföljande frändefolkskrigen i Karelen och Olonets. Utställningen presenterar sju jägare, varav två generaler: Uno Fagernäs och Väinö Vainio. Av de fem Mannerheimkorsriddarna inom gillet verksamhetsområde finns två med på utställningen, Arvid Nordin och Harald Storbacka. Lottorna är representerade med flera samlingar. Den mest imponerande är hovrättspresident Ritva Hyökys fina samling av utmärkelsetecken. Utöver höga statliga tecken innehåller Hyökys samling ett stort antal tecken som hon tilldelats för sina krigstida förtjänster, bl.a. Frihetsmedaljen av första klass med Rött kors, som hon tilldelades två gånger. Också jaktplanspiloten, landshövding K.G.R. Ahlbäcks och hovrättspresident Heimo Lampis samt kommendören för de svenska frivilligtrupperna, överstelöjtnant Martin Erikssons samlingar av utmärkelsetecken är imponerande. Bilder från utställningen kan ses på adressen <https://picasaweb.google.com/itvirtanen/Kunniamerkit>.

Från samma familj eller släkt kommer ofta flera representanter. Hovrättsrådet Harald Boucht och advokat Christer Boucht, far och son, torde vara bekanta för alla Vasabor. Harald Boucht spelade en viktig roll under Frihetskriget, och han var känd som en god vän till Mannerheim. Om Frihetskorset av första klass som han fick, berättas följande historia. Mannerheim ansåg att Boucht var så meriterad att han borde tilldelas detta höga utmärkelsetecken. Något som kunde ha blivit ett

*Maaherra K.G.R. Ahlbäcks kunniamerkit
Landshövding K.G.R. Ahlbäcks hederstecken*

hinder för detta var att Boucht inte hade någon militär grad och Frihetskorsets 1 klass förutsatte minst majorsgrad. Det berättas att Mannerheim löste problemet med att meddela att hederstecknet i fråga tilldelas major Boucht. Liknande uppfinningsrikedom lär Mannerheim ha visat även senare. Christer Boucht blev känd för sin omfattande verksamhet i krigsinvalidorganisationer och för sina forskningsresor till Grönland och polarområdena, som han skrivit flera böcker om. På utställningen visas 19 olika utmärkelsetecken som Christer Boucht tilldelats.

Vanligen bar han bara de högsta, dvs. sina fem Frihetskors.

Varje samling av utmärkelsetecken är förknippad med en egen historia. I synnerhet krigstida utmärkelsetecken har någon typ av hjälteed i bakgrunden. Men det kan också ligga sorg och bekymmer bakom. Detta gäller speciellt en grupp av utmärkelsetecken, nämligen frihetskorsets sorgkors, som tilldelats änkor och mödrar till stupade soldater. Utställningsbesökarna har möjlighet att få höra åtminstone en del av dessa historier berättade av guideerna på museet. □

Krigsveteranmuseet i Vasa har en sällsynt utställning av medaljer

Krigsveteranmuseet i Vasa har 30.1.–29.5.2011 en specialutställning av finska hederstecken och medaljer. Utställningen är öppen på söndagar kl 14–16 och för grupper också enligt överenskommelse (bokningar Per-Erik Fant, tel. 0500 861 094). Museets adress är Kyrkoesplanaden 22 A, Vasa.

Krigsveteranmuseet i Vasa, som upprätthålls av Österbottens Försvarsgille, har under våren 2011 en specialutställning omfattande finska utmärkelsetecken och medaljer. Utställningen presenterar utmärkelsetecken både av officiella statliga ordnar och av olika fosterländska och andra officiella statliga samfund. Utställningen presenterar också kompletterande information om tecknen: om ordnar, tecknens rangordning och hur man bör bära dem.

Medaljerna presenteras som helheter enligt mottagare. Utställningen presenterar över hundra österbottniska veteraners utmärkelsetecken (över 800 medaljer). Alla mottagare presenteras med en kort personalia. Utställningen får på detta sätt historiskt perspektiv och är på samma gång en hedersbetygelse till våra veteraners arbete. Bara Krigsmuseet i Helsingfors kan erbjuda en lika omfattande utställning av utmärkelsetecken.

POHJANMAAN MUSEON TOIMIALUE - VERKSAMHETSOMRÅDET FÖR ÖSTERBOTTENS MUSEUM

Pohjanmaa ja Etelä-Pohjanmaa - museo- ja taidekohteet | Österbotten och Södra Österbotten - musei- och konstenheter

ISOKYRÖ - STORKYRÖ

- Isonkyrön kotiseutumuseo - Storkyro hembygds museum
- Isonkyrön asemiesmuseum
- Storkyro vapenmannamuseum
- Karhun kotiseutu- ja maatalousmuseum
- Hembygds- och lantbruksmuseum
- Karoliinikeskus - Karolincenter
- Isonkyrön maatalousmuseum - Storkyro lantbruksmuseum
- Isonkyrön vanha kirkko - Storkyro gamla kyrka
- Kotiseututalo Varon talo - hembygdsgård
- Väkkärin mökki - stuga

JAKOBSTAD - PIETARSAARI

- Pedersörenejdens hembygds museum
- Pietarsaarensuuden kotiseutumuseo
- Nanoq - Arktiskt museum - Arktinen museo
- Jakobstads motormuseum och Tullhuset
- Pietarsaaren moottorimuseo ja Tullitalo
- Aspegrens trädgård - Aspegrenin puutarha
- Cikoriämuseet - Sikurimuseo
- Jakobstads museum - Pietarsaaren kaupunginmuseum
- Tobaksmuseet - Tupakkamuseo
- Runebergs stuga - Runebergin tupa
- Westmansmors stuga - Westmaninmuorin tupa
- Tobaksmagasinet - Tupakkamakasiini

KARIJOKI - BÖTOM

- Karijoen kotiseutumuseo - Bötom hembygds museum
- Laina Komsin museo
- Susiluolan opastuskeskus - Vaggrottans informationscenter

KASKINEN - KASKÖ

- Kaskö hembygds museum - Kaskisten kotiseutumuseo
- Kalastusmuseum - Fiskemuseum
- Kaskisten moottorimuseo - Kaskö motormuseum

KORSHOLM - MUSTASAARI

- Björkö fornminnesförenings museiområde - museoalue:
- Björkö hembygds museum, ● Mårtensgården, ● Bodback fiskehamn, ● Salteriet
- kotiseutumuseo, kalasatama ja suolaamo
- Granösunds fiskeläge - kalastajakylä
- Kvevlax hembygds museum
- Koivulahden kotiseutumuseo
- Replot hembygds museum
- Raippaluodon kotiseutumuseo
- Österhankmo hembygds museum - kotiseutumuseo
- Västerhankmo hembygdsgård - kotiseututalo
- Söderfjärdens pumpstation - pumppuasema
- Havets hus - Merten talo (projekt - hanke)
- Smedsby hembygds museum
- Sepänkylän kotiseutumuseo
- Jordbyggnadsmaskinsmuseum
- Maansiirtokone museo (projekt - hanke)
- ● Stundars
- Korsholms kulturhus - Mustasaaren kulttuuritalo
- Karin Rosendahls textilmuseum - Karin Rosendahlin tekstiilimuseo

KORSNÄS

- Kvambacken i Harrström - myllymäkimuseo
- Fiskerimuseum och båtskjul
- kalastusmuseum ja venevaja
- Korsnäs hembygds museum - kotiseutumuseo
- Prästgårdsmuseet - pappilamuseo
- Korsnäs gruvmuseum
- kaivosmuseum (projekt - hanke)

KRISTINESTAD - KRISTIINANKAUPUNKI

- Kilens hembygdsgård och sjöfartsmuseum
- Kiilin kotiseututalo ja merenkulkumuseo
- Carlsro
- Sjöfartsmuseum - Merimuseo
- Lebelliska köpmangården - Lebellin kauppiaantalo
- Härkmeri hembygds museum - kotiseutumuseo
- Gun Mannfolks privatmuseum - yksityismuseo
- Helmer Bergviks privatmuseum - yksityismuseo
- Arne & Gretel Byholms privatmuseum - yksityismuseo
- Traktormuseet - Traktorimuseo
- Bobergs sågmuseum - sahamuseo
- Granskogs motormuseum - moottorimuseo
- Spectra

KRONOBY - KRUUNUPYY

- Tolvmangården
- Cronoholmens varvsmuseum - telakkamuseo
- Korpholmens hospitalmuseum - hospitaalimuseo
- ● Torgare prästgårdsmuseum, museiområde
- pappilamuseo, museoalue
- Nedervetils hembygdsgård - Alavetelin kotiseututalo
- Terjärv hembygds museum - Teerjärven kotiseutumuseo

LAIHIA - LAIHELA

- Laihia museo - Laihela museum
- Nuukuuren museo - Snålhetsmuseet
- Maatalouskonemuseo - lantbruksmaskinsmuseum
- Suomen nuorisoseuramuseo
- Finlands ungdoms rörelsemuseum
- Laihia kirkkomuseo - Laihela kyrkomuseum
- Alkio-museo (hanke - projekt)

LARSMO - LUOTO

- Bjärgas hembygdsgård och -museum
- kotiseututalo ja -museum
- Bosund båt-, fiske- och jaktmuseum
- vene-, kalastus- ja metsästysmuseum
- TerraMare - landhöjningsutställning
- maankohoamisnäyttely

MALAX - MAALAHTI

- Petalax hembygds museum - Petolahden kotiseutumuseo
- Brinkens hembygds museum - kotiseutumuseo
- Kvarkens båtmuseum - Merenkurkun venemuseo
- Bergö hembygds museum - kotiseutumuseo
- Strömmingsbådan - mistsirens museum
- sumusireenimuseo

NYKARLEBY MUSEUM (Herlers museum) - UUDEN-KAARLEPYYN MUSEO (Herlerin museo)

- Finlands svenska skolmuseum, Anders Svedbergs skola - koulumuseo
- Munsala hembygdsgård - kotiseututalo
- Tunnholmen (Maria Castréns hem - koti)
- Herlers museum
- Jeppo hembygds museum - Jepuan kotiseutumuseo
- Kuddnäs
- Majniemi
- Kovjoki hembygds museum - kotiseutumuseo
- Smalspår museum / Nykarleby järnväg - Kapearaide-museo / Uudenkaarlepyyn rautatie
- KWH-museet - KWH-museo
- Dockmuseum - Nukkemuseo
- Farmmuseet - Tarhausmuseum
- Sundqvists gårdsmuseum - maatilamuseo
- Smeds gårdsmuseum - maatilamuseo
- Emigranhuset - Siirtolaistalo Elvira
- Rådhusgalleriet - Raatihuonegalleria

NÄRPES - NÄRPIÖ

- Öjskogsparken:
- Bengtsgården, ● Jordbruksmuseet, ● Apoteks-museet, ● Växthusmuseet - maatalous-, apteekki- ja kasvihuonemuseot
- ● Övermark postexpeditions- och hembygds museum
- Ylimarkun postkonttori- ja kotiseutumuseo
- Pörtom hembygds museum / Ahlholmia gård
- Pirttikylän kotiseutumuseo
- Märggrunds fiskeläge - kalastajakylä
- Pörtom kyrkomuseum - Pirttikylän kirkkomuseo
- Öskata fiskarmuseum - kalastajamuseo
- Konsthall - Taidehalli
- Viktor Dalbo

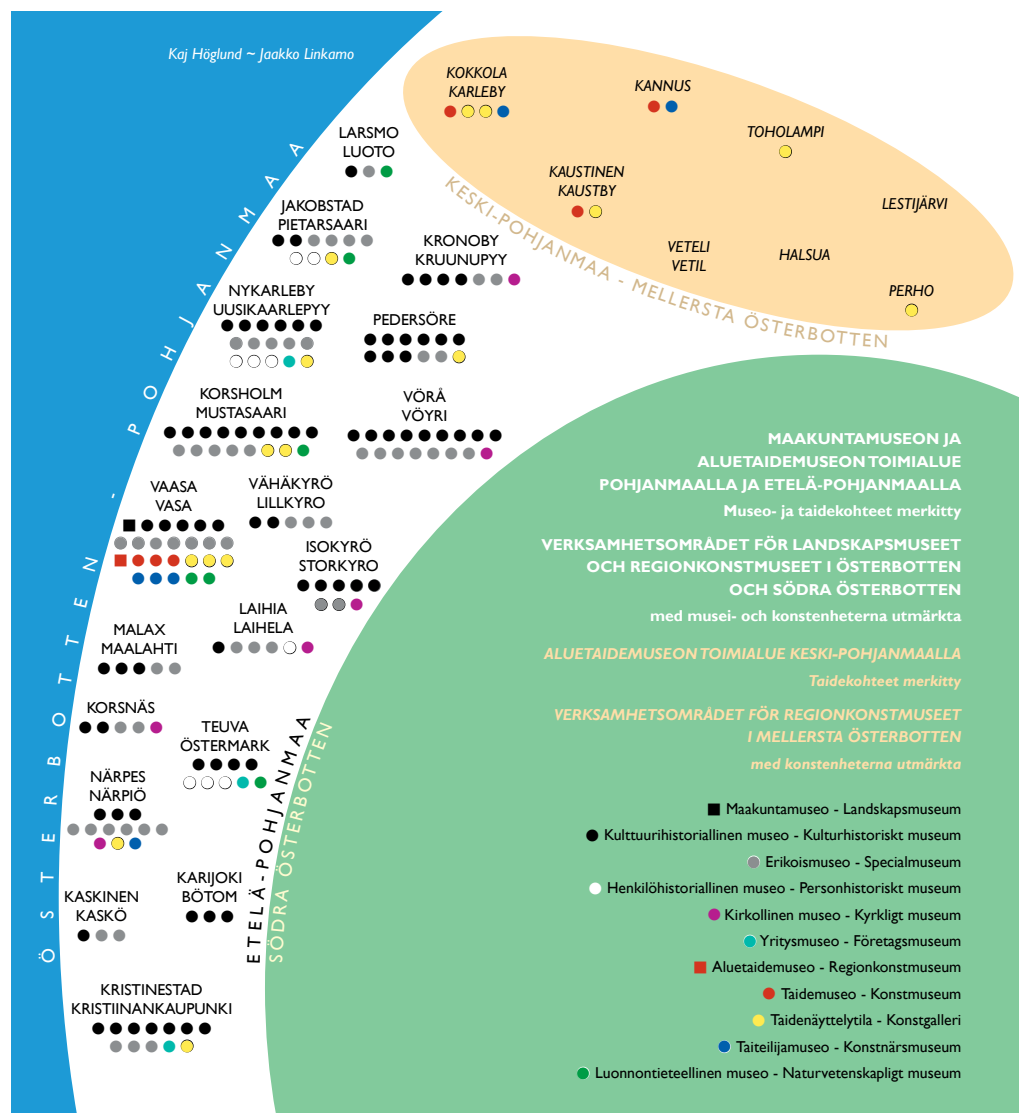
PEDERSÖRE

- Kulturgården på Lassfolk - kulttuuritalo
- Äldens hembygdsgård - kotiseututalo
- Fornstugan i Esse - Ähtävän muinaistupa
- Ytteresse soldattorp - sotilastorppa
- Byagård i Forsby - kylätalo
- Fagerbacka fäbodsställe - karjamaja
- Konrad Halls gårdsmuseum - maatilamuseo
- Bo och Lena Ävists gårdsmuseum - maatilamuseo
- Wannäs gård
- Manners skogsmuseum - metsämuseo
- Nysto
- Akkatalo

TEUVA - ÖSTERMARK

- Teuvan kulttuuritalo Orrela - Östermarks kulturhus:
- ○ ● Lauri Ingman ja Oiva Ketonen - näyttelyt sekä luonnontieteellinen kokoelma - personhistoriska utställningar och naturvetenskaplig samling
- Teuvan kotiseutumuseo - Östermarks hembygds museum
- Suksen tupa ja aitta - stuga och bod
- Komsin tuulimylly - väderkvam

Kaj Häglund ~ Jaakko Linkamo

○ Simon tupa (Simo Korpela)
● Teuvan keittintehdas Oy:n museo - kokarefabrikens museum

VAASA – VASA

- Brages friluftsmuseum - Bragen ulkomuseum
- Meteorita - Meteoriihi, Söderfjärden
- Södersunds väderkvarn - tuulimylly
- Sundomin museo - Sundom museum
- Vaasan merimuseo - Vasa sjöhistoriska museum
- Vaasan auto- ja moottorimuseo
- Vasa bil- och motormuseum
- Vaasan työväenmuseum - Vasa arbetarmuseum
- Suomen kirjastomuseo - Finlands biblioteksmuseum
- Krigsveteranmuseet i Vasa
- Vaasan sotaveteraanimuseo
- Meijerimuseo - Meijerimuseum
- Hannan tupa - Hannas stuga
- Edvininpolun korusmuseum - Edvinsstogens korusmuseum
- Vanhan Vaasan museo - Museet i Gamla Vasa
- ● Pohjanmaan museo - Österbottens museum

- ● Nelin-Cronströmin taidekoti
- Nelin-Cronströms konsthem
- Kuntsin modernin taiteen museo
- Kuntsis museum för modern konst
- Tikanojan taidekoti - Tikanojas konsthem
- Vaasan taidehalli - Vasa konsthall
- Atejä Torn
- Teema, Vaasan kaupunginkirjasto
- Tema, Vasa stadsbibliotek
- Armas Vainion ateljeemuseo - ateljémuseum
- Nándor Mikolan akvarellisali - akvarellsal
- Per Olov Hjortell -säätiö - stiftelse

VÄHÄKYRÖ – LILLKYRÖ

- Vähäkyrön kotiseutumuseo - Lillkyro hembygdsmuseum
- Pläkkärymuseum - Bleckslagarmuseet
- Savilahti-talo
- Sota-aiheinen näyttely - Utställning med krigstema
- Koulumuseo - Skolmuseum

Kartassa jotkin kohteet ovat edustettuina useammalla kuin yhdellä merkillä, joten niiden määrä selviää luettelosta.

En del enheter är representerade på kartan med fler än ett märke, vilket innebär att deras antal framgår av listan.

VÖRÄ - VÖYRI

- Fänrik Ståhls Center - Vänrikki Stoolin keskus
- Kullasbacken
- Kimo bruk - ruukki, Virgo arbetarbostadsmuseum
- työväenasuntomuseo
- Kyroboas
- Oravais skolmuseum - koulumuseo
- Betlehems hantverkarmuseum - käsityömuseum
- Pärtstugan - Påretupa
- Klemetsgårdarna
- Fiske- och båtmuseet i Österö - kalastus- ja venemuseo
- Söndagsskolorna - Pyhäkoulumuseo
- Hans Heinrichs orgelmuseum - urkumuseo
- Rasmusgården, Verner Rasmus museum
- Myrbergsgården
- Fädernegården
- Munters torp
- Hägglunds fotomuseet - valokuvamuseo
- Tottesunds gårdspark - kartanopuisto

ALUETAIDEMUSEO REGIONKONSTMUSEUM

Keski-Pohjanmaa – Mellersta Österbotten, kuvataidekohteet – bildkonstenheterna

KANNUS

- ● Galleria Justus (Justus Sarisalo)

KAUSTINEN

- ● ITE-museo, Kansantaiteenkeskus
- Folkkonstcentrum

KOKKOLA – KARLEBY

- ● K.H. Renlundin museo - K.H. Renlunds museum
- Visu-galleria - galleri
- Taide-Vionioja (Veikko Vionioja, Ullava)

PERHO

- Kirjasto - Biblioteket

TOHOLAMPI

- Kunnantalo - Kommungården

Muoviraaka-aineiden historia alkaa luonnon muovimaisista eli muovattavista aineista, joita osattiin hyödyntää jo varhaiskulttuureissa. Näitä luonnon muovimaisia aineita ovat mm. sarvi, luu, norsunluu, kilpikonnän kuori, meripihka ja sellakka. Niiden käyttö ylellisyyesineiden teossa jatkui aina 1800-luvun jälkipuoliskolle saakka. Ensimmäiset puolisynteettiset muovit tehtiinkin jäljittelemään vaikeasti saatavia luonnonmateriaaleja.

MUOVI

Tekoaineesta kaiken kansan käyttötavaraksi

Englantilainen Alexander Parkes esitteli oman parkesiniksi ristityn muovinsa Lontoon maailmannäyttelyssä vuonna 1862. Parkesin kultabeiget kammat ja talouseksineet herättivät suurta kiinnostusta. Niitä ei kuitenkaan alettu valmistaa teollisesti, sillä materiaali oli helposti syttyvää ja alkoi vanhetessaan halkeilla.

Muovista tuli merkittävä raaka-aine vuonna 1870, kun newyorkilainen kirjanpainaja John Wesley Hyatt keksi selluloidin. Hyattin selluloidista valmistamat biljardipallot olivat menestys, koska biljardipallot oli aikaisemmin valmistettu kalliista norsunluusta.

Seuraavaksi kehitettiin maitoproteiiniin perustuva kaseinimuovi vuonna 1897. Kaseinimuovi sai kauppanimekseen galaliitti ja sen teollinen tuotanto alkoi Saksassa 1904. Suomessa sitä kutsuttiin myös maitokiveksi ja sarvisaineeksi. Siitä valmistettiin etupäässä nappeja ja kampoja.

Ensimmäisen kokonaan teollisesti valmistetun muovin, bakeliitin, kehitti ja patentoi belgialaissyntyinen, Yhdysvalloissa asunut kemisti Leo Hendrik Baekeland (1863-1944). Häntä pidetään muoviteollisuuden isänä. Bakeliitti oli sähköä eristävää ja näin ollen siitä tuli ensimmäisen maailmansodan jälkeen modernin tekniikan uraauurtava materiaali.

Vielä 1920- ja 1930-luvuilla muoviesineet olivat melko harvinaisia ja vain harvojen ulottuvilla. Esineet imitoivat luonnonmateriaaleja ja olivat usein koristeellisia. 1930-luvulla moderni design näkyi jo etenkin sähkölaitteiden kuten radioiden ja silytrautojen muotoilus-

sa. Elokuvien ansiosta aurinkolasit tulivat muotiin, kun naiset halusivat samaistua kuuluisiin filmitähtiin tummissa lasissaan.

Ensimmäinen suomalainen muovitehdas, Sarvis Oy, aloitti tuotantonsa Tampereella 1921. Sarvis käytti parhaimpina aikoina 30 000 – 40 000 litraa maitoa päivässä, koska sen käyttämä muovi oli galaliitti. Alkuvuonna Sarvikessa valmistettiin mm. nappeja, solkia, kampoja, vetimiä ja valaisimia. Tuotteita esiteltiin maatalousnäyttelyssä otsikolla ”maidosta norsunluuta”. Vuoden 1922 Maatalousnäyttelyssä Sarvis Oy palkittiin ensimmäisellä palkinnolla luokassa ”teknilliset maitotuotteet”.

Kansainvälisesti merkittäviä muoviuutuuksia 1930-luvulla olivat polymetyylimetakrylaatti, polyeteeni, polyamidi, polyuretaani ja polystyreeni, nämä öljypohjaiset muovit tekivät materiaalista jokapäiväistä ku-

lutustavaraa. Nailonsukat tulivat 1940 Yhdysvalloissa markkinoille, tämä uutuus herätti laajaa kiinnostusta, sillä New York Cityssä myytiin kahdessa tunnissa neljä miljoonaa sukkaparia.

Muovin kansainvälistä loisto-aikaa oli 1960-luku. Innostus loppui kuitenkin yhtäkkiä vuosina 1973-74 öljykriisiin, joka nosti öljypohjaisten muovien hinnat moninkertaisiksi. Designmuovi tuli uudelleen suosioon vasta 1980-luvulla. Kiinnostuksen herättäjinä olivat maailmaa kiertävät muoviklassikkojen näyttelyt ja muovin historiaa esittelevät laajat kuvateokset. Ne vaikuttivat Suomessakin asenteisiin niin, että klassisista muoviesineistä alkoi tulla keräilyesineitä. Muoviesineitä ilmestyi vähitellen myös antiikkihuutokauppoihin. Suomen museoissakin ryhdyttiin keräämään yhä enemmän muoviesineitä. □

*Muoviesineitä Pohjanmaan museon kokoelmista
Plastföremål. Österbottens museums samlingar
Kuvat/ Fotograf: Erkki Salminen*

● Ruotsalaisen Gustavsberg Ab: n BIBO-niminen kuppi ja pieni tarjotin, valmistettu styreenimuovista. Suunnittelijana Carl-Arne Breger. Tuotannossa 1957-1970.

● Sarvis Oy:n valmistamat pinoutuvat Kadrilli-astiaton kuuluvat mukit ja munakupit. Suunnittelijana Tauno Tarna. Tuotanto alkoi 1967, nykyisin Kadrillin osia valmistaa ruotsalainen Hammarplast.

● Tupperware:n säilytysrasia ja kannellinen kaatoastia, valmistusmateriaalina polyeteeni. Vuonna 1942 Earl Silas Tupper kehitti Yhdysvalloissa ohutseinäisen ilmatiiviällä kannella varustetun säilytysrasian. Tuotteita alettiin myydä kotikut-suilla 1950-luvulla. Suomeen Tupperware tosi Elisabeth Rehn 1965, hän oli ensimmäinen tukkukauppias ja jälleenmyyjien kouluttaja.

● Gustavsberg Ab, Sverige: BIBO- kopp samt en liten bricka, tillverkat i styrenplast. Formgivare Carl-Arne Breger. Produktion 1957-1970.

● Till den stapelbara Kadrilj-service från Sarvis Oy hör muggar och äggkoppar. Formgivare Tauno Tarna. Produktionen började 1967, några delar av serien Kadrilj framställs nuförtiden av svenska Hammarplast.

● Tupperware förvaringsask och tillbringare med lock, tillverkat i polyeten. År 1942 utvecklade Earl Silas Tupper, USA, en förvaringsburk med ett tunt lufttätt lock. Produkten började säljas på partyn under 1950-talet. Elisabeth Rehn tog Tupperware till Finland år 1965. Hon var den första grossisten som skolade upp återförsäljare.

>>>

PLAST

Konstmaterialet som blev hela folkets bruksvara

Plastens historia startar från naturliga plastliknande och formbara ämnen, som man till viss del utnyttjat i de tidigare kulturerna. Dessa naturliga plastliknande ämnen var lera, ben, elfenben, sköldpaddasskal, bärnsten och schellack. Materialen användes vid tillverkningen av lyxartiklar åt-minstone fram till slutet av 1800-talet. De första halvsyntetiska plasterna gjordes genom att man försökte efterlikna svåråtkomliga naturmaterial.

Engelsmannen Alexander Parkes demonstrerade sin uppfinning som han kallade parkesin vid en internationell utställning i London 1862. Parkes kammar och bruksföremål i guldbeige väckte stort intresse. Man började trots allt inte tillverka materialet industriellt, eftersom det var mycket lättantändligt och började även spricka när det blev gammalt.

Plast blev ett betydelsefullt råämne 1870, då boktryckaren John Wesley Hyatt från New York uppfann celluloid. Biljardbollar som tillverkades av Hyatts celluloid blev en succé, eftersom man tidigare tillverkat biljardbollar av dyrt elfenben.

>>>

År 1897 lärde man sig att förädla mjölkens kasein till kaseinplast. Kaseinplasten fick namnet galalit och produktionen av den startade i Tyskland 1904. I Finland kallades den även för mjölksten och hornmaterial. Av galalit tillverkades främst knappar och kammar.

Den första helt kemiskt tillverkade plasten, bakelit, uppfanns och patenterades av den belgiska kemisten Leo Henrik Baekeland (1863-1944), som bodde i USA. Han kallas plastindustrins fader. Bakelit var ett elisolationsmaterial och blev därför ett framgångsrikt material inom modern teknik efter första världskriget.

Plastföremål var ännu ganska sällsynta under 1920-1930-talen och endast ett fåtal hade tillgång till dem. Föremålen imiterade naturmaterial och var ofta även dekorativa. Modern design syntes i formgivningen redan under 1930-talet, främst i elektrisk apparatur såsom radioapparater och strykjärn. Solglasögon blev populära tack vare de filmer som visades på biograferna, eftersom många kvinnor ville identifiera sig med berömda filmstjärnorna i mörka solglasögon.

Finlands första plastfabrik, Sarvis Oy, inledde sin produktion i Tammerfors 1921. När det gick som bäst för fabriken använde sig Sarvis Oy av 30.000- 40.000 liter mjölk om dagen. Den tillverkade plasten galalit. Under de första åren tillverkade Sarvis Oy fabrik bl.a. knappar, spännen, kammar, handtag och armaturer. Produkterna förevisades på lantbruksutställningen under rubriken ”från mjölk till elfenben”. På lantbruksmässan år 1922 fick Sarvis Oy första pris i klassen ”tek-niska mjölkprodukter”

De internationellt mest betydelsefulla plastnyheterna på 1930-talet var polymetylmetakrylat, polyeten, polyamid, polyuretan och polystyren. Dessa oljebaserade plaster gjorde att materialet blev en konsumtionsvara tillgänglig för alla. Nylonstrumpan kom ut på amerikanska marknaden under 1940-talet, denna nyhet väckte stort intresse. I New York City såldes under två timmar hela fyra miljoner nylonstrumpor.

Plasten hade sin internationella glansperiod under 1960-talet. Intresset avtog snabbt i och med oljekrisen 1973-74, eftersom priset på oljebaserade plaster mångdubblades. Designplast blev åter populärt under 1980-talet. Det som åter väckte intresset för plasten var de världsomfattande utställningarna med plastklassiker och de utförliga bildverk som presenterade plastens historia. De påverkade även attityderna i Finland på så sätt att klassiska plastföremål blev samlarobjekt. Plastföremålen gjorde småningom entré på antikauctionerna. Museerna i Finland började även samla allt mera plastföremål. □

Lähteet/Källor:

Aalto, Liisa: Herra Tupperin ihmeellinen keksintö. Turun Sanomat 28.11.2007.

Koivuniemi; Kristiina: Sarvis – suomalaisen muoviteollisuuden uranuurtaja. Tekniikan Waiheita 4/04.

Lindblad, Thomas: Bruksföremål av plast: materialen, formgivarna, fabrikena. Bokförlaget Signum i Lund AB. Kristianstads Boktryckeri AB, Kristianstad, 2004.

Nyman, Hannele & Poutasuo, Tuula: Muovikirja: arkitavaraa ja designesineitä. WSOY. WS Bookwell Oy, Porvoo 2004.

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Muovi>

<http://www.helsinki.fi/kemia/opettaja/aineistot/muovit/historiaa.htm>

Anneli Ketonen | Ilkka Mäkinen

Bok som ingår i Finlands biblioteksmuseums samlingar. Foto: Ove Ritola

Suomen kirjasto- museo toimii Vaasassa

Vaasasta se alkoi....

Vaasa sopii kirjastomuseon sijaintipaikaksi erinomaisesti, sillä Suomen ensimmäinen Luku-kirjasto, Läse-Biblioteket i Wasa, aloitti toimintansa Vaasassa vuonna 1794. Luku-Kirjasto oli Suomen ensimmäinen yleiseen käyttöön tarkoitettu lainakirjasto. Lainakirjasto toimi aluksi Vanhassa Vaasassa hovioikeuden tiloissa. Runsaat kokoelmat, jotka olivat lähes täysin ruotsinkieliset, ulottuivat Polynesian kartasta Montesquieun teoksiin, mutta mukana oli runsaasti romaaneja ja näytelmiä, tuon ajan suosituinta lukuaineistoa. Kirjastossa oli myös muutokuvia ja kuparipiirroksia, joita tuskin lainattiin mutta eräänlaista artoteekkitoiminnan alkua oli kuitenkin olemassa. Luku-Kirjasto toimi vuoteen 1845. Syynä toiminnan hiipumiseen olivat mm. Venäjän vallan aikana koventuneet sensuuri-määräykset. Suomen kirjastomuseon tiloissa on näytteillä 30 Luku-Kirjaston nidettä. Samantapaisia lukukirjastoja syntyi 1800-luvun alussa myös moniin muihin suomalaisiin kaupunkeihin. Vaasan Luku-Kirjasto lopetti toimintansa 1845.

Vaasan kaupunki on saneerannut ja luovuttanut Suomen kirjastomuseon käyttöön 200 m² tilat Vaasan kaupunginkirjastosta. Kokoelmissa on valokuvia, kirjoja, kalusteita ja kirjastoesineistöä kirjastojen eri kehitys-

Kaapissa ovat kaikki Regina-koulun kirjaston ennen vuotta 1850 painetut suomenkieliset kirjat. Seinällä on muotokuva Helle Kannilasta, joka oli keskeinen kirjastovaikuttaja Suomessa itsenäisyyden ajan alusta 1960-luvulle. Kuva: Anneli Ketonen

vaiheista sekä muutamia arvokkaita kirjakokoelmia. Yllämainittujen Lukukirjaston kirjojen ja Mustan kirjaston lisäksi mm. Wankikokoelma eli Vaasan kaupunginkirjastoon lahjoitettuja ennen Vaasan palloa (1852) painettuja kirjoja sekä vaasalaisen Londicer-kirjapainon (per. 1776) painamien kirjojen kokoelma. Kirjastomuseoon on saatu myös aiemmin opetusministeriössä säilytetyt Suomen ensimmäisen kansankirjaston, Anjalan Regina-koulun (per. 1802) kirjaston ennen vuotta 1850 painetut suomenkieliset kirjat. Myös Vaasassa 1800-luvun lopulla toimineen Tarkk'ampujapataljoonan miehistön kirjasto ja vaasalaisen vapaapalokunnan (per. 1868) kirjasto kuuluvat museon kokoelmiin.

Tältä silloin näytti -valokuvanäyttely on osa museon perusnäyttelyä. Näyttely on koottu Kalevi Keski-Korhosen Kirjastolehdelle yli kolmenkymmenen vuoden aikana kuvaamista valokuvista. Näyttelyn on suunnitellut ja toteuttanut valokuvaaja Rita Lukkarinen. □

Kirjastomuseo on avoinna yleisölle näyttelyjen yhteydessä ja muuten sopimuksen mukaan. Museon www-osoite on www.suomenkirjastomuseo.fi

Biblioteksmuseet är öppet för allmänheten i samband med utställningar och annars enligt överenskommelse. Museets webbadress är www.suomenkirjastomuseo.fi

Finlands biblioteksmuseum verkar i Vasa

Det var i Vasa allt började...

Vasa lämpar sig utmärkt som placeringsort för biblioteksmuseet, eftersom Finlands första bibliotek, Läse-Bibliotheket i Wasa, inrättades här år 1794. Läse-Bibliotheket var Finlands första lånebibliotek för allmänt bruk. Till en början fanns lånebiblioteket i hovrättens hus i Gamla Vasa. Dess rikliga samlingar, som var nästan helt svenskspråkiga omfattade allt från en karta över Polynesian till Montesquieus verk, men här ingick också mycket romaner och skådespel, som var den tidens populäraste läsestoff. På biblioteket fanns också porträtt och kopparstick, som knappast lånades ut, men som ändå utgjorde början till ett slags artotekverksamhet. Läsebiblioteket fungerade fram till år 1845. En orsak till att verksamheten tynade bort var bl.a. censurbestämmelserna som hårdnat under den ryska tiden. På Finlands biblioteksmuseum visas 30 av Läse-Bibliotekets band. Mera om Läsebiblioteket finns på <http://lipas.uvasa.fi/~sukkula/juhlakirja/etusivuru.html>. I början av 1800-talet uppkom liknande läsebibliotek också i många andra finländska städer.

Vasa stad har sanerat och överlåtit lokaliteter om 200 m² i Vasa stadsbibliotek till Finlands biblioteksmuseum. I samlingen finns fotografier, böcker, möbler och biblioteksföremål från bibliotekens olika utvecklingsskeden samt några värdefulla boksamlingar. Förutom Läsebibliotekets och Svarta biblioteket böcker, som nämndes ovan, finns också bl.a. Wankikokoelma dvs. tryckta böcker som donerats till Vasa stadsbibliotek före Vasa brand (1852) och en boksamling som tryckts av boktryckeri Londicer (grundat 1776). Biblioteksmuseet har också fått ta emot Finlands första folkbiblioteks finskspråkiga böcker, som tidigare förvarades på Undervisningsministeriet. Dessa böcker är tryckta före 1850 och härstammar från Regina-skolans (grundad 1802) bibliotek på Anjala gård (biblioteket var tvåspråkigt, de svenskspråkiga böckerna finns i grundaren Rabbe Gottlieb Wredes släkts ägo). Även Skarpskyttebataljonens manskaps bibliotek, som verkade i Vasa i slutet av 1800-talet, och Vasa frivilliga brandkårs (grundad 1868) bibliotek ingår nu i museibibliotekets samlingar.

Så här såg det ut då -fotoutställning är en del av museets grundutställning. Utställningen består av Kalevi Keski-Korhonsens fotografier som tagits under mer än trettio års tid för Kirjastolehtis räkning. Utställningen har planerats och förverkligats av fotograf Rita Lukkarinen. □

Översättning Gunilla Granlund

Vuonna 2002 perustettu kansainvälinen Wildlife Vaasa luontoelokuvafestivaali on kasvanut vuosien saatossa huimasti. Joka toinen vuosi järjestettävä festivaali syntyi Merenkurkun luontokeskus Terranovan valmistumisen inspiroimana. Tällöin mietimme miten uudelle luontokeskukselle voisi saada lisää tunnettavuutta Suomessa ja maailmalla. Mieleen nousivat elokuvat.

Den internationella naturfilmsfestivalen Wildlife Vasa, som startade år 2002, har med åren vuxit enormt. Festivalen arrangeras vartannat år. Den fick sin början och inspiration när Terranova – Kvarkens naturcentrum färdigställdes. Då funderade vi på hur det nya naturcentrumet skulle bli ännu mera känt både i Finland och i övriga världen.

Tutkimme, miten muualla järjestetään luontoelokuvafestivaaleja, ja löysin selaiset vain Ruotsista. Nämä festivaalit loppuivat vuonna 2005, joten siitä lähtien Wildlife Vaasa on ollut Pohjoismaiden ainoa luontoelokuvafestivaali.

Wildlife Vaasa on sekä luontoelokuvakilpailu että luontoelokuvatapahtuma, jossa pyörii kaikille avoimia näytöksiä aamusta iltaan. Wildlife Vaasassa voi tutustua elokuvantekijöihin ja nähdä, miten elokuvia tehdään. Lisäksi festivaalilla voi elokuvien kautta tutustua luontoon eri puolilla maailmaa. Lisäksi tapahtuman puitteissa järjestetään seminaareja, workshoppeja ja mediakasvatushankkeita, joissa on tehty lasten ja nuorten kanssa omia elokuvia. Lasten, nuorten ja maahanmuuttajanuorten kanssa tehtiin mediakasvatushankkeessamme

19 animaatiota tai lyhyt elokuvaa vuonna 2010. Wildlife Vaasa on kartuttanut samalla Terranova luontokeskuksen elokuva-arkistoa, joka käsittää nykyisin vajaat tuhat 2000-luvulla valmistunutta luontoelokuvaa ja dokumenttia. Wildlife Vaasan teemana on ollut muun muassa ilmastonmuutos, energia ja maailmanperintö.

Ensimmäiseen Wildlife Vaasa -festivaaliin osallistui 80 elokuvaa. Vuonna 2008 elokuvia oli lähes 280, noin 60 eri maasta. 2010 festivaali järjestettiin marraskuun 17.–21. päivä. Silloin mukana oli 209 luontoelokuvaa 47 maasta. Elokuvien laatu oli kuitenkin paljon parempi kuin 2008. Erikoisuutena viime festivaalilla oli 15 kiinalaista luontoelokuvaa, joita ei ole aiemmin nähty Kiinan ulkopuolella. Lisäksi festivaalilla vieraili suuri joukko kiinalaisia festivaalin järjestäjiä ja heidän kanssaan sovimme, että festivaalimme auttaa luontoelokuvakilpailun järjestämisessä Ya'anin kaupunkiin tänä vuonna. Alue tuli samana vuonna Merenkurkun kanssa luonnon maailmanperintökohteeksi. Ya'anin alueella on suurten pandojen metsäalue. Festivaaleille on osallistunut arvovieraita, elokuvantekijöitä ja tuottajia eri puolilta maailmaa. 2010 mukana olivat esim Alankomaiden suurlähettiläs Nicolaas Beets ja Kroatian suurlähettiläs Damir Kusen.

Jag kom att tänka på filmer och undersökte hur man ordnade naturfilmsfestivaler i grannländerna och fann att sådana arrangerades då bara i Sverige. År 2005 lades de ner och efter det har Wildlife Vasa varit den enda naturfilmsfestivalen i Norden.

Naturfilmsfestivalen Wildlife Vasa är både en festival och ett evenemang med filmföreläsningar för alla från morgon till kväll. Genom Wildlife Vasa kan man komma i kontakt med filmskaparna och se hur filmer görs och genom filmerna kan man bekanta sig med naturen i olika delar av världen. Inom ramen för festivalen ordnas det dessutom seminarier, workshops och projekt i mediafostran, där man tillsammans med barn, ungdomar och invandrare gör 19 animationer eller kortfilmer år 2010. Terranovas filmarkiv har med tiden vuxit och innehåller idag drygt tusen naturfilmer och dokumentärer gjorda på 2000-talet. Temat för naturfilmsfestivalerna har varit bl.a. klimatförändring, energi och världsarv.

När naturfilmsfestivalen Wildlife Vasa ordnades för första gången år 2002 deltog 80 filmer. År 2008 deltog närmare 280 filmer från ca 60 olika länder. Senast ordnades festivalen 17-21 november 2010 och då deltog 209 filmer från 47 länder. Till vår glädje var filmkvaliteten mycket bättre än 2008. Speciellt för senaste festival var 15 kinesiska naturfilmer som aldrig tidigare visats utanför Kina. Dessutom besöktes Wildlife Vasa av en stor delegation kinesiska festivalarrangörer och vi kom överens om att ytterligare utöka vårt samarbete när de ordnar sin naturfilmsfestival i staden Ya'an i år. Kvarkens skärgård och skogsreservatet för jättepandor i Ya'an-regionen fick världsarvsstatus samtidigt, år 2006. Festivalen har också besökts av högt uppsatta gäster, filmskapare och producenterna från olika delar av världen. År 2010 deltog bl.a. Nederländernas och Kroatien ambassadörer, Nicolaas Beets och Damir Kusen.

Tävlingen är en viktig kanal för marknadsföring, speciellt för små filmproducenter, och den ger goda möjligheter att presentera sin film. Filmskaparna har genom festivalen lärt känna Vasa och Kvarkenområdet. Genom sin egen verksamhet

Kilpailu on etenkin pienille elokuvatuottajille tärkeä markkinointikanava ja hyvä mahdollisuus saada elokuvaansa esille. Luontoelokuvien tekijät ovat oppineet tuntemaan festivaalin kautta Vaasan ja Merenkurkun alueen. Omasa toiminnassaan he ovat tehneet Vaasaa tunnetuksi eri puolilla maailmaa. Tälläkin hetkellä ainakin neljällä kuvausryhmällä on suunnitelmia Merenkurkun alueen filmaamisesta.

Luontoelokuvissa on nähtävissä trendejä, ja teknologian kehittyminen on parantanut myös elokuvien laatua. Aiemmin luontoelokuvissa esiteltiin pääasiassa tietyn alueen eläimiä ja muuta luontoa. Nykyään luontoelokuviinkin liittyy juoni ja tarina. Niissä etsitään jännitystä ja jotain uutta, mitä ennen ei ole tiedetty olevan tai pystytty kuvaamaan. Entistä enemmän kuvataan myös toisesta näkökulmasta, kuten ilmaperspektiivistä.

Festivaalin järjestäminen on ollut mahdollista taloudellisella tuella, jota on saatu Vaasan kaupungin lisäksi pääosin pohjalaisilta säätiöiltä. Merkittävimpiä ovat olleet Suomen kulttuurirahasto ja Svenska Kulturfonden. Seuraava luontoelokuvafestivaali järjestetään marraskuussa 2012 ja iloksemme festivaalin projektipäällikkö Ilias Missyriksen työpaikka vakinaistettiin. □

Lisää tietoja: Festivaalin netti-sivustot:
www.wildlife.vaasa.fi, <http://mediakasvatus.dipylon.net>
videokanava Youtube:ssa: http://www.youtube.com/my_playlists?p=F98E5368E7F13CB8
sekä oma Facebook ryhmä <http://www.facebook.com/#/group.php?gid=262499658714>

har de gjort Vasa känt ute i världen. För tillfället har åtminstone fyra filmteam planer på att komma och filma i Kvarkenområdet.

Ny teknik och nya trender har förbättrat naturfilmernas kvalitet. Tidigare naturfilmer visade huvudsakligen djur och natur i ett speciellt område. I dag knyts intriger och berättelser också till naturfilmerna. Man visar nya och spännande företeelser som man tidigare inte hade kännedom om eller kunnat filma. Mer än tidigare filmar man ur ett annat perspektiv, som t.ex. ur fågelperspektiv.

Det har varit möjligt att ordna naturfilmsfestivalen Wildlife Vasa tack vare ekonomiskt stöd från Vasa stad och fonder. De mest betydande fonderna har varit Suomen kulttuurirahasto och Svenska Kulturfonden. Nästa naturfilmsfestival ordnas i november 2012 och vi kan nu glädja oss åt att Ilias Missyris, festivalens projektchef sedan länge, fått fast anställning och kan förbereda ännu en framgångsrik festival. □

Översättning Gun Dahlvik

Mera uppgifter finns på - Naturfilmsfestivalens webbplatser:
www.wildlife.vaasa.fi, <http://mediakasvatus.dipylon.net>
videokanalen Youtube: http://www.youtube.com/my_playlists?p=F98E5368E7F13CB8
och genom festivalens egen Facebook-grupp: <http://www.facebook.com/#/group.php?gid=262499658714>

■ En ny föreningsgård byggs i år på Bjärgas museiområde i Larsmo. De tjugotal husen som finns på tomten får nu sällskap av en herrgårdsliknande byggnad. Området är nu fullt och skall det byggas flere hus måste området få tilläggsmark vilket bör beaktas i kommande generalplanering. Larsmo Hembygdsförening har länge haft behov av ett utrymme för större grupper. Nu får Bjärgas en samlingssal för ett 80-tal personer, ett modernt kök och toaletter.

Förutom att det alltid har varit svårt att ta emot större besöksgrupper har inte ens föreningens aktiva samtidigt rymts in i Hembygdsgårdens lilla samlingssal under träffar och talkokaffepauser. De är stunder som fyller en viktig funktion, då tankar utbyts och information förmedlas. Dessutom har ett funktionsdugligt kök och moderna toaletter saknats. Nu löser vi alla dessa problem då huset blir verklighet. Bygget är ett EU-projekt under Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling vilket innebär att EU, staten och kommunen är de största finansörerna. Resterande fjärdedel står föreningen för i form av kontanter och talkoarbete. Den egna andelen stöds av Kulturfonden med ett betydande belopp. Också andra finlandssvenska aktörer hade gett löften som tyvärr inte har kunnat infrias – ett faktum som ställde till en hel del problem för föreningen.

Projektet dras av en arbetsgrupp som föreningens styrelse utsett. Arkitekt Ann-Jeanette Renlund, även medlem i gruppen, sköter den praktiska planeringen och övervakningen. Verksamheten styrs av ett omfattande regelsystem med en diger rapportering. Svårigheterna är ändå inte större än att de kan klaras av med lite vana och noggrant pappersarbete. Offentlig upphandling är ett måste, vilket bland annat innebär att projektet skall annonseras på arbets- och näringsministeriets hemsida Hilma innan entreprenörerna har kunnat utses.

Huvudentreprenör blev byggnadsfirma BCE, Larsmo Rör utför VVS-arbeten och El-Rune det elektriska. Alla företag är hemmahörande i Larsmo. Byggnadens yttre smälter på ett lämpligt sätt samman med de övriga husen på området även om det inte är fråga om ett museum utan en nybyggnad till det yttre i gammal stil. Samlingssalen förses med bord och stolar som kan möbleras efter behov och utrustas med modern AV-teknik. I köket finns bl.a. större kyl- och frysenheter, stor-köksdiskmaskin och spis. Toaletterna är handikappanpassade. Utrymmena uppvärms med luftvärmepump, el-golvvärme i kök och toaletter samt ett antal direkt el-uppvärmda element. I samlingssalen finns dessutom en effektiv kakelugn med fläkt som sprider värmen i huset.

Förutom att föreningen nu får ändamålsenliga samlingsutrymmen för egna behov kan huset hyras ut till andra föreningar, företag och privata sällskap för till exempel födelsedagsfester, dop och mindre bröllop, vilket innebär att Bjärgas blir känt i större kretsar. Huset står klart i sommar och tas i bruk under hösten. Ett välkommet tillskott i Bjärgasbuketten. □

Ibland överträffar verkligheten fantasin. Vem skulle tro att man i Kvarkens båtmuseum i Åminne, Malax, kan bese en boliviansk sävbåt? Men det kan man!

Boliviansk sävbåt i Kvarkens båtmuseum

Senaste höst erhöill båtmuseet som donation en sävbåt från Bolivia av Monica och Jerker Johnson. Åren 2006–2009 arbetade Jerker som chief adviser för Statistiska centralbyråns i Sverige biståndsprojekt i Bolivia. Med i bagaget hem till Vasa fanns sävbåten.

Av en slump träffade Jerker vid Titicaca-sjön (3812 m.ö.h.) en båtbyggare, Demetrio Limachi, som med sina tre bröder och ännu en kompanjon 1971 i Marocko byggde Ra II-sävbåten åt den norske etnografen och äventyraren Thor Heyerdahl (1914–2002). Med sävfarkosten styrde hans besättning över Atlanten från Marocko till Barbados i Västindien på 55 dagar. Därmed demonstrerade han att även forntida sjöfarare kunde krossa Atlanten. Jerker frågade om Demetrio kunde bygga en sävbåt också åt honom. Det kunde han, och han byggde den ensam. Efter att båten hämtats till Finland väckte den i fjol stort uppseende under paddelturer vid stränderna i Kronoby. Då båten inte håller ”för evigt” i vattnet beslöt paret Johnson att donera den till Kvarkens båtmuseum. Under vintern har sävbåten (ca 4 m lång, en meter bred) torkats i varmt utrymme och kommer till sommaren att ställas ut i båtmuseet. Båtbyggarna i Bolivia har även levererat sävbåtar till Kon-Tiki Museet i Oslo där Ra II-farkosten finns utställd.

En annan udda båt i museets båtsamling är en robust livräddningsbåt, donerad 2007 av Esa Nieminen i Valkeakoski. Ek-båten inköptes från ett skrotat segelfartyg 1950 i Raumo av hans far. Båten användes fram till 2007 på insjövattnen av far och son Nieminen, som då ville donera den till sjöfartsmuseet i Raumo. Då sjöfartsmuseet inte kunde ta emot båten, kontaktades Kvarkens båtmuseum som tog emot donationen. Esa

Nieminen förde själv båten till museet, då han var angelägen att den skulle bevaras för framtiden.

Troligt är att livräddningsbåten tillhört skonerten Uljas, byggd i Raumo 1891. Uljas brändes under högtidliga former den 4 juni 1950 symboliskt som avslutning på segelfartygsepoken i Finland. Då Nieminen köpt livräddningsbåten 1950 i Raumo är det sannolikt att den tillhört just skonerten Uljas, som i båtmuseet förevigats på en tavla av marinmålare Henrik Wiklund.

De nämnda båtarna kommer från Bolivia och Valkeakoski (Raumo). Båtmuseets alla andra 84 båtar kommer från Österbotten,

museets uppsamlingsområde. Båtsamlingen är Finlands största. Förutom båtarna kan över 100 båtmotorer och ca 2800 andra föremål som hänför sig till båtar, fiske, säljakt och skärgårdsliv i Österbotten beses i museets 12 byggnader.

Båtmuseet fick i fjol Mittnordens kulturpris. Som bäst planeras ett större nybygge, som ger större utställnings- och serviceutrymmen. Båtens dag hålls den 4 juni kl 13. Museet är öppet 28 juni–7 augusti, varje dag (utom måndagar) kl 13–18. För grupper öppnas museet även andra tider. □

Todellisuus on joskus tarua ihmeellisempi. Kuka voisi uskoa, että Merenkurkun venemuseossa Maalahden Åminnessa voisi käydä katsomassa bolivialaista kaislavenettä? Näin on kuitenkin asian laita!

Bolivialainen kaislavenene Merenkurkun venemuseossa

Viime syksynä venemuseo sai bolivialaisen kaislaveneen lahjoituksena Monica ja Jerker Johnsonilta. Jerker toimi vuosina 2006–2009 Ruotsin Tilastollisen keskustuomiston kehitysyhteistyöhankkeen chief adviserina Boliviassa. Vaasaan kotiin tullessaan hän toi mukanaan kaislaveneen.

Titicaca-järven kohdalla (3812 metriä merenpinnan yläpuolella) Jerker tapasi sattumalta veneenrakentajan Demetrio Limachin, joka kolmen veljensä ja erään kumppaninsa kanssa rakensi Marokossa vuonna 1971 Ra II-kaislaveneen norjalaiselle kansatieteilijälle ja seikkailijalle Thor Heyerdahlille

(1914–2002). Hänen miehistönsä ohjasi kaisla-aluksen Atlantin yli Marokosta Länsi-Intian Barbadosiin 55 päivässä. Hän todisti täten, että myös muinaiset merenkulkijat pystyivät ylittämään Atlantin. Jerker kysyi voisiko Demetrio rakentaa kaislaveneen hänellekin. Demetrio lupautui tähän ja rakensi veneen yksin. Kun vene oli tuotu Suomeen, se herätti suurta huomiota melontaretkillä Kruunupyyn rantavesissä. Koska vene ei säily ”ikuisesti”, Johnsonin pariskunta päätti lahjoittaa sen Merenkurkun venemuseoon. Talven aikana kaislavenene (n. 4 m pitkä, 1 m leveä) on ollut kuivumassa lämpimässä tilassa ja kesäksi se asetetaan näytteille venemuseoon. Bolivialaiset veneenrakentajat ovat myös toimittaneet kaislavenettä Oslon Kon-Tiki Museoon, missä Ra II-alus on näytteillä.

Toinen erikoinen vene museon veneko-

koelmassa on valkeakoskelaisen Esa Niemisen vuonna 2007 lahjoittama vankka pelastusvene. Tammivene on hänen isänsä Raumalla vuonna 1950 ostama ja peräisin romutetusta purjeveneestä. Vene oli Niemisen isän ja pojan käytössä sisävesillä vuoteen 2007 saakka, jolloin he halusivat lahjoittaa veneen Rauman merenkulkumuseoon. Kun merenkulkumuseo ei voinut ottaa vastaan venettä, otettiin yhteyttä Merenkurkun venemuseoon, joka hyväksyi lahjoituksen. Esa Nieminen itse toimitti veneen museoon, koska hänelle oli tärkeää, että vene säilyisi tulevaisuuteen.

Todennäköistä on, että pelastusvene on kuulunut Raumalla vuonna 1891 rakennettuun Uljas-kuunariin. Uljas poltettiin juhlallisina menoin 4.6.1950 symbolisesti Suomen purjeveneikakauden päätteeksi. Koska Nieminen oli ostanut pelastusveneen vuonna 1950 Raumalla, on todennäköistä, että se on peräisin juuri Uljas-kuunarista, jonka merimaalari Henrik Wiklund on ikuistanut taulussaan. Taulu löytyy venemuseosta.

Kyseiset veneet ovat peräisin Boliviasta ja Valkeakoskelta (Rauma). Venemuseon muut 84 venettä ovat Pohjanmaalta, museon koamisalueelta. Venekokoelma on Suomen suurin. Veneiden lisäksi museon 12 rakennuksessa voi käydä katselemassa yli 100 venemootoria ja n. 2 800 muuta veneisiin, kalastukseen, hylkeenpyyntiin ja Pohjanmaan saaristoelämään liittyvää esinettä.

Venemuseolle myönnettiin viime vuonna Keskipohjolan kulttuuripalkinto. Suunnitelmissa on parhaillaan suurempi uusrakennus, joka mahdollistaa suuremmat näyttely- ja palvelutilat. Veneen päivää vietetään 4.6. klo 13. Museo on avoinna päivittäin 28.7.–7.8. (paitsi maanantaisin) klo 13–18. Museo on avoinna ryhmille myös muina aikoina. □

Sävbåten inlyft i en utställningshall. / Kaislavenene on nostettu näyttelyhalliin.

Sävbåten anländer till båtmuseet 26 augusti 2010. Donatorerna Monica och Jerker Johnson i vita jackor. / Kaislavenene saapuu venemuseoon 26.8.2010. Lahjoittajat Monica ja Jerker Johnson kuvassa valkoisissa takeissa.

Livräddningsbåten som troligen tillhört skonerten Uljas. / Pelastusvene, joka todennäköisesti on peräisin Uljas-kuunarista

Utterleden - Pedersöres nya långa vandringsled

En ny 50 km lång vandringsled håller på att förverkligas i Pedersöre.

Byggandet av Utterleden sker genom ett projekt som Österbottens ELY-central är med och finansierar till 75 %, kommunen står för resterande kostnader. Planeringsarbeten har inletts och vandringsleden ska stå klar våren 2013. Vandringsledens namn är Utterleden – Saukonreitti eftersom uttern lever vid de vattendrag vandringsleden passerar. Sträckning går från Lappfors skidstuga i Esse till Kiisk byahem, vidare till Purmo och platserna Sexsjö, Lostenen, Hundbacka och Vilobacka.

Den nya vandringsleden binder samman flera av Pedersöres vackraste och mest natursköna områden på ett naturligt sätt. Vandringsleden planeras att gå genom den mest glesbefolkade delen av kommunen. Vandraren får njuta av orörd natur, rekreationsskogar och ren vildmark bestående av odikade myrar, små ödemarkssjöar, gammelskog och småkuperad bergsterräng. Vandraren passerar även numera obebodda torpställen. Vandringsledens sträckning planeras också att gå längs med Esse å och Purmo norra å. Längs med åarna är djurlivet rikt och vandraren kan få syn på bland annat utter, flygekorre och älg. Trots att ett aktivt skogsbruk bedrivs överallt kommer vandringsleden att gå i ett rent vildmarksområde, i området finns s.k. värdefulla livsmiljöer.

Förutom möjligheterna att idka friluftsliv kan leden ge både barn och vuxna kunskap och upplevelser kring både natur och kulturhistoria då det i samband med vandringsleden planeras in två naturstigar. Kultur i form av Skaldens stigar i Kiisk medan man får naturupplevelser ut över det vanliga i form av utsiktstorn och fågeltorn vilka planeras längs leden. Historiens vingslag erfars vid Lostenen och Hundbacka stenåldersboplatser.

Vandringsleden är även en satsning på barn och unga för att därigenom skapa möjligheter till ett livslångt intresse för motion, natur och kultur.

Barn är nyfikna av naturen, i lekfull form får de lära sig om de små och stora sambanden i naturen genom att ta del av naturstigarna, djur och natur samt kulturhistoria. Allt detta är upplevelser de bär med sig under hela livet.

Skaldernas stigar i Kiisk

Författarparet Hjalmar Krokfors och Viola Renvall bodde under åren 1936 – 1944 vid Kiisk där Hjalmar verkade som lärare vid byskolan medan Viola tog hand om familjens tre barn. Skolan är numera nedlagd och omgjord till byahem. Under senare år har ett antal skrivarläger arrangerats vid byahemmet. Många av Svenskfinlands etablerade författare har besökt Kiisk varför området har en viss litterär atmosfär.

För att ge besökaren litterära upplevelser längs Skaldernas stigar och visa på de platser som inspirerat författarparet Krokfors – Renvall görs informationstavlor med citat och utdrag ur dikter vid lämpliga ställen. Stigen ned till Esse å kallades för "Kärleksstigen" av författarparet. Denna pikanta detalj återupplivas. Ett lusthus invid en näckrosdamm skall även byggas och inredas. Inredningen i lusthuset ska ge litterära incitament. Inne i byahemmet ställs en

permanent utställning om författarparet i ordning. En arbetsgrupp har tillsatts för förverkligande av Skaldernas stigar.

Intill byahemmet finns en gammaldags gångbro, Bockabron som leder över Esse å. Bron har anor och är i nuläget primitivt stagad för att inte flyta iväg med strömmen. Restaureringen av bron har inletts som en del av projektet. Ett utsiktstorn är även inplanerat vid naturstigen och byggs på en av de högst belägna platserna i Lappforsområdet.

Naturstigen vid Kiisk planeras att bli 3,3 km lång med startpunkt från Kiisk byahem.

Lostenens naturstig

En naturstig vars sträckning går intill flyttblocket Lostenen och Hundbacka stenåldersboplatser ingår även i vandringsledsprojektet.

Den 16 meter höga Lostenen är Finlands ståtligaste flyttblock och kanske det mest spektakulära av dem alla. Stenen är ett freatat naturminnesmärke som redan i dagsläget besöks av 2000-3000 personer årligen. Namnet har stenen fått efter lodjur som uppehållit sig i den steniga terrängen runt flyttblocket. Enligt uppgift sågs lodjur i området även senaste höst. Denna säregna sten har under århundraden gett skydd åt såväl människor som djur. Under ofärdstider sökte människor skydd i de grottor och skrevor som finns under stenen.

Hundbacka är en av Österbottens bäst bevarade orörda stenåldersboplatser. På platsen finns ett 70-tal tydliga hyddbottnar samt fångstgropar. Platsen antas vara en kustboplatser för sälfångare under den sena kamkeramiska perioden, för mer än 4000 år sedan. Arkeologiska utgrävningar har gjorts år 1979 – 81. Museiverket har även gjort en vårdplan med tydlig skötselbeskrivning för området.

Krigshistoria

I skogen intill naturstigen fanns under senaste krig ett ryskt fångläger. Minnesgoda ortsbor kan berätta om dessa ryska fångar som befann sig i Överpurmo under vintern 1944-45. Ännu finns föremål bevarade som fångarnas tillverkade under kalla vinterkvällar, föremålen är främst korgarbeten. Föremålen bytte de till sig mot mat.

Under senaste krig störtade ett tyskt passagerarplan (Junkers Ju 52) en bit från Hundbacka, ett minnesmärke finns rest vid nedslagsplatsen. Ännu finns personer i Överpurmo och Porkholmen som kan vittna om händelsen. Journalisten Patrik Sundqvist har skrivit om händelsen i sin bok "Staden och hakkorset" Olycksplatsen finns på andra sidan kommungränsen i Kortesjärvi.

Då vandringsleden står klar, förhoppningsvis sommaren 2012 bjuds, såväl den natur- som den kulturintresserade, på givande upplevelser. □

Saukonreitti - Pedersören uusi pitkä vaellusreitti

Uusi noin 50 km pitkä vaellusreitti on toteutumassa Pedersöreen.

Saukonreitin rakentaminen tehdään hankkeena, josta Pohjanmaan ELY-keskus rahoittaa 75 % ja kunta loput. Suunnittelutyö on aloitettu ja vaellusreitin on määrä valmistua kevääseen 2013 mennessä. Vaellusreitin nimi on Saukonreitti – Utterleden, koska sauikkoja elää vaellusreitin varrella olevissa vesistöissä. Reitti kulkee Ähtävällä sijaitsevalta Lappforsin hiihtomajalta Kiiskin kyläkotiin ja sieltä Purmoon sekä seuraaviin paikkoihin: Sexsjö, Ilveskivi, Myllykangas ja Vilobacka.

Uusi vaellusreitti yhdistää luonnollisella tavalla monia Pedersören kauneimpia luontoalueita toisiinsa. Vaellusreitti on suunniteltu kulkemaan kunnan harvimmassa asutun alueen läpi. Vaeltaja saa nauttia koskemattomasta luonnosta, virkistysmetsistä ja aidosta erämaasta, joka koostuu ojittamattomista soista, pienistä erämaajärvistä, aarniometsästä ja kumpuilevasta kalliomaastosta. Vaeltajan reitillä on myös asuttomia torppia. Vaellusreitti suunnitellaan kulkevan myös Ähtävänjokea ja pohjoista Purmojokea pitkin. Jokivarsilla eläimistö on monipuolista ja vaeltajalla on mahdollisuus nähdä mm. sauikkoja, liito-oravia ja hirviä. Alueella harjoitetusta aktiivisesta metsätaloudesta huolimatta, vaellusreitti tulee kulkemaan aidossa erämaassa, jossa on nk. arvokkaita elinympäristöjä.

Ulkoilumahdollisuuksien lisäksi reitti tarjoaa sekä lapsille että aikuisille tietoa ja kokemuksia luonnosta ja kulttuurihistoriasta, koska vaellusreitin yhteyteen on suunniteltu kaksi luontopolkua. Kulttuuria tarjoavat Runoilijan polut Kiiskissä, ja samanaikaisesti reitin varrella suunniteltu näköalatorni ja lintutorni tarjoavat tavalisuudesta poikkeavia luontokokemuksia. Historian havinaa voi kokea Ilveskivellä ja Myllykankaan kivikautisella asuinpaikalla.

Vaellusreitillä halutaan myös panostaa lapsiin ja nuoriin, ja sitä kautta luoda mahdollisuuksia elinikäiselle liikunta-, luonto- ja kulttuuriharrastukselle. Lapset ovat luonteeltaan uteliaita, leikin avulla he oppivat pienistä ja suurista luonnon yhteyksistä, tutustumalla luontopolkuihin, eläimiin ja luontoon sekä kulttuurihistoriaan. Nämä kokemukset kulkevat heidän mukanaan läpi elämän.

Runoilijan polut Kiiskissä

Kirjailijapari Hjalmar Krokfors ja Viola Renvall asuivat vuosina 1936 – 1944 Kiiskissä, missä Hjalmar toimi kyläkoulun opettajana ja Viola huolehti perheen kolmesta lapsesta. Koulu on nykyään lakkautettu ja muutettu kyläkodiksi.

Viime vuosina kyläkodissa on järjestetty muutamia kirjailijajaleirejä. Monien tunnettujen suomenruotsalaisten kirjailijoiden vierailut Kiiskissä ovat luoneet paikalle tietyn kirjallisen ilmiön.

Kirjallisten kokemusten tarjoamiseksi kävijöille sekä niiden paikkojen osoittamiseksi, mistä kirjailijapariskunta Krokfors-Renvall saivat vaikutteita, tulee Runoilijan polkujen varrelle sopiviin paikkoihin infotauluja, joissa on sitaatteja ja lainauksia runoista. Ähtävänjoelle menevää polkua kirjailijapariskunta kutsui ”Rakkauten poluksi”. Tähän pikanttiin yksityiskohtaan tullaan viittaamaan ja se herätetään uudestaan henkeen. Lummelammen lähelle tullaan myös rakentamaan ja sisustamaan huvimaja, ja sisustamisessa tullaan kiinnittämään huomiota kirjallisiin vaikutteisiin. Kyläkotiin pystytetään pysyvä näyttely kirjailijapariskunnasta. Työryhmä on asetettu Runoilijan polkujen toteuttamiseksi.

Kyläkodin lähellä on vanhanaikainen kävelysilta, ”Bockabron”, joka kulkee Ähtävänjoen yli. Sillalla on perinteitä ja se on tällä hetkellä primitiivisesti tuettu köysillä, ettei virta veisi sitä mukanaan. Sillan entistäminen on aloitettu osana hanketta. Näköalatorni on myös suunniteltu luonnonpolun varrelle ja se rakennetaan yhdelle Lappforsalueen korkeimmalle paikalle. Kiiskin luontopolun pituudeksi on suunniteltu 3,3 km ja se alkaa Kiiskin kyläkodista.

Ilveskiven luontopolkua

Luontopolkua, jonka reitti kulkee Ilveskiven siirtolohkareen ja Myllykankaan kivikautisen asuinpaikan läheltä, kuuluu myös vaellusreitinhankkeeseen. Ilveskivi, joka on 16 m korkea on Suo-

men jyrkein siirtolohkare ja ehkä kaikista eniten huomiota herättävä. Kivi on rauhoitettu luonnonmuistomerkki, jota jo tällä hetkellä käy 2000-3000 kävijää katsomassa joka vuosi. Kivi on saanut nimensä ilveksen mukaan, koska siirtolohkareen kivisessä ympäristössä on elänyt ilveksiä. Tietojen mukaan alueella on nähty ilves myös viime syksynä. Tämä erikoinen kivi on vuosisatojen aikana antanut suojaa niin ihmisille kuin eläimille. Sortovuosina ihmiset hakivat suojaa sen luolista ja alla olevista kalliohalkeamista.

Myllykangas on yksi Pohjanmaan parhaiten säilyneistä koskemattomista kivikautisista asuinpaikoista. Paikalla on noin 70 selvää asuinpaikannetta sekä pyyntikuoppaa. Paikan oletetaan olleen hylkeenpyydystäjien rannikkomajapaikka myöhäisenä kampakeräämisena aikana, yli 4000 vuotta sitten. Arkeologisia kaivauksia on tehty vuosina 1979–81. Museovirasto on myös laatinut alueelle hoitosuunnitelman, johon sisältyy tarkka hoitokuvaus.

Sotahistoria

Luonnonpolun lähellä olevassa metsässä oli viime sodan aikana venäläisen vankileiri. Hyvämuistiset kyläläiset voivat kertoa näistä venäläisistä vangeista, jotka talvella 1944-45 olivat Överpurmossa. Vankien kylminä talvi-iltoina tekemiä esineitä, useimmiten koreja, on vieläkin tallessa. Esineet vangit vaihtoivat ruokaan.

Viime sodan aikana saksalainen Junkers Ju 52 –matkustajalentokone syöksyi maahan Rantalan kylän lähelle. Syöksypaikalle on pystytetty muistomerkki. Överpurmossa ja Porkholmennissa elää vielä ihmisiä, jotka voivat kertoa tapahtumasta. Toimittaja Patrik Sundqvist on kirjoittanut tapahtumasta kirjassaan ”Staden och hakkorset”. Onnettomuuspaikka sijaitsee nykyisen Korttesjärven kunnanrajan toisella puolella.

Kun vaellusreitti, toivottavasti kesällä 2012 on valmis, tarjoaa se sekä luonnon että kulttuurista kiinnostuneille antoisia kokemuksia. □

Viljo Revell

Vaasan nykyisessä kaupunkikuvassa

Vaasan kaupunki vietti Viljo Revellin juhlavuotta 2010, kun arkkitehdin syntymästä oli kulunut 100 vuotta. Pohjanmaan museo oli mukana hankkeissa, joilla toteutettiin mm. kävelykierrosesite, katunäyttely sekä arkkitehdin elämäntyötä erityisesti Vaasassa esiin tuova kirja Viljo Revell 100 vuotta | år.

Vaasalaissyntyisen arkkitehti Viljo Revellin tuotannon pääosa sijoittuu pääkaupunkiseudulle, mutta hän suunnitteli huomattavan määrän rakennuksia myös kotikaupunkiinsa. Toteutuneita kohteita on parikymmentä ja ne ovat pääasiassa liike- ja asuinrakennuksia. Sen lisäksi toteutumattomia suunnitelmia on vähintään yhtä paljon.

Viljo Revell oli teknisesti ja käytännönläheisesti suuntautunut arkkitehti, jolla oli hyvät yhteistyöverkostot sekä liike-elämän edustajien että rakennusinsinöörien kanssa. Tuloksena syntyi taloudellisesti kannattavaa, korkealaatuaista arkkitehtuuria. Revellin arkkitehtuuria leimaavat toisen maailmansodan jälkeiset innovaatiot - elementtiteollisuus, koneellistuminen, standardisointi ja uudet rakennusmateriaalit. Tätä kovalta kuulostavaa materiaali- ja muotokielimaailmaa Revell täydensi taidokkaasti suunnitelluilla yksityiskohdilla. Hänen arkkitehtuurinsa muodostaa kestävää ja ihmisläheistä arjen rakennettua ympäristöä. Vaasan nykyisessä kaupunkikuvassa kohteet muodostavat vaikuttavan kokonaisuuden, vaikka sijaitsevatkin melko hajallaan.

Funkkispalatsit Halli Oy ja Valkolinna

Varhaisimmat Vaasan kohteet ovat suojeluskuntatalo Valkolinna sekä Halli Oy:n liike- ja asuinrakennus torin kulmalla. Molemmat valmistuivat vuonna 1939 ja edustivat

puhdaslinjaista uutta tyyliä, funktionalismia. Rakennuksia leimaa sileän julkisivupinnan ja ikkuna-aukkojen sekä suurten lasipintojen vaihtelu.

Halli Oy:n kahta ensimmäistä kerrosta kutsuttiin ”Lasipalatsiksi”. Helsinkiin oli jo aiemmin 30-luvulla valmistunut basaarirakennus Lasipalatsi, jonka ajatusta ilmeisesti Halli Oy:n talokin omalla tavallaan ilmensi. Jo rakennusten nimissä käytetyistä sanoista, ”linna” ja ”palatsi”, voidaan päätellä, miten komeina ja uudenaikaisina rakennuksia pidettiin valmistumisaikanaan.

Valkolinnan tilanne on Revellin Vaasan kohteista uhanalaisin. Se on ollut rappiolla vuosikymmeniä ja purkulupaa rakennukselle on haettu. Rakennus ”löydettiin” vasta Vaasan rakennusperinneselvitystä täydennettäessä 1990-luvun puolivälissä.

Halli Oy:n talo on erittäin hyvin säilynyt ja se on asemakaavassa suojeltu. Rakennus toimii edelleen alkuperäisessä tarkoituksessaan ja sitä on viime aikoina kunnostettu säilyttävällä otteella. Valmistumisaikanaan rakennus kohosi lähiympäristöään huomattavasti korkeammalle, mutta nykyiseen kaupunkikuvaan se istuu jo sulavammin.

Hietalahden SATO-kortteli

Viljo Revell osallistui Suomen jälleenrakentamiseen sodanjälkeisinä vuosina arkkitehtiliitto

1) Malmönkatu. 2) Hietalahdenkatu 22.

SAFA:n jälleenrakennustoimiston johtajana vuosina 1942 – 44 sekä yleishyödyllisen asuntotuotantoyhtiö SATO Oy:n Vaasan osaston toimitusjohtajana vuosina 1941 – 1951. Näkyvin tulos saavutettiin Hietalahdessa, jonne toteutettiin yhtiön toimesta kokonainen asuinkortteli Viljo Revellin arkkitehtitoimiston suunnitelmien mukaan.

Alueen suunnittelu aloitettiin jo vuonna 1941, mutta rakennustöihin päästiin vasta jatkosodan jälkeen. Kortteli koostuu viidestä pistetalosta ja kahdesta pitkästä lamellitalosta, jotka rajaavat korttelin sisälle laajan viheralueen. Alun perin oli tarkoitus rakentaa yhteinen lämpökeskus ja sauna korttelin keskelle. Rakentaminen aloitettiin kuitenkin niin epäluotettavaan aikaan, että suunnitelmia jouduttiin muuttamaan. Viimeinen rakennus valmistui vasta vuonna 1960.

Pitkät lamellitalot ilmentävät Revellin pyrkimystä keskittämiseen. Hietalahdenkadun varrella sijaitsevaa Peninkulmataloa voidaan pitää jopa Revellin Asuntoreformi-kilpailueh-

RewellCenter

dotuksen muunnelmanä. Ehdotus nimeltä ”Sininen nauha” on yksi modernin arkkitehtuurin ikoneista. Se oli utopia useiden kilometrien pituisesta, kaartuvasta ja jalustoille nostetusta kerrostalosta.

Ensimmäisinä valmistuneet pistetalot rakennettiin Strömberg Oy:n työsuhdeasunnoiksi ja ne edustavat sodanjälkeistä tiukasti säännöstellä suunnittelua. Viljo Revell avustajineen paneutui kuitenkin tehtävään niin, että asunnoista saatiin toimivia. Erityisesti kiinnitettiin huomiota porraskäytävän laadukkaaseen suunnitteluun, ulkoiseen arkkitehtuuriin etsittiin niin ikään esteettisesti miellyttävät mittasuhteet. Pistetalojen rakennusvolyymit koostuvat kahdesta massasta, joiden välillä on puolen kerroksen korkeusero. Osassa taloista on kaareva julkisivu. Samaa aihetta Revell käytti myös Tapiolan maamerkkeinä tunnetuissa Taskumatti-taloissa.

Malmönkatu 2 – 10:ssä sijaitsevat kerrostalot ovat myös SATOn rakennuttamia. Niitä kutsutaan lättähattutaloiksi loivan harjakatonsa vuoksi. Nimen taustalla voi olla myös lättähattujuna – kerrostalojono näyttää van-

hoissa kuissa junavaunujonolta, kun kasvilisuus ei vielä peitä näkymää. Rakennukset edustavat varhaista betonielementtitekniikkaa, vaikka tiilirakenteitakin niissä vielä käytettiin. Talot ovat hyvin samankaltaisia kuin Helsingin Maunulan kansanasunnot, jotka Revell myös suunnitteli hieman aikaisemmin (1946 – 52).

Kerrostalot keskustassa

Vaasan keskustaan Revell suunnitteli kerrostaloja, joita yhdistää suuri mittakaava, pohjakerroksen liiketila sekä edistysellinen rakennustekniikka.

Rantakatu 14 kerrostalo valmistui vuonna 1952. Rakennuksen kaikilla 72 huoneistolla on oma 4 metrin siivunsa merinäköymästä. ”Kaikille paikka auringossa” kuten arkkitehti itse ilmaisi. Huoneistojen poistoilmatuuletus toteutettiin normaalista poikkeavasti ns. ruotsalaiseen tapaan. Kaikki päällekkäin olevat kylpyhuoneet kytkettiin samaan poistoilmahormiin ja keittokomerot vastaavasti. Tätä tekniikkaa käytettiin myöhemmin muissakin Revellin suunnittelemissa kerrostaloissa.

Revellin kiinnostus puolijulkisten tilojen huolelliseen suunnitteluun tulee esiin Rantakadun talon porraskäytävässä, jossa on siro kierreporras ja tähtitaivasta muistuttava rei’itetty kattoelementti. Ilmettä ja ilmavuutta julkisivuun toivat pitkien vaakasuorien betonisten parvekekaiteiden omaperäiset reikäaiheet. Nämä parvekekaiteet muutettiin lasirakenteisiksi vuonna 2009. Rei’itetty betoni oli yhtä aikaa raskas ja kevyt, ja reikien syvyysvaikutelma varjoihin loi erilaisen tunnelman kuin nykyinen ohut ja varjoton lasikaide etsatune ”reikineen”.

Vaasanpuistikko 1:ssä sijaitseva Juhonurkka on varsinainen rakennustekniikan edelläkävijä. Revell suunnitteli sen vuonna 1955. Julkisivuverhouksessa käytettiin alumiinia – materiaalia, johon Revell oli tutustunut todennäköisesti Amerikan-matkallaan Eero Saarisen luona. Saarisen suunnittelupöydällä oli tuolloin General Motors Technical Center, jossa anodisoitu alumiini esiintyi julkisivumateriaalina.

>>>

>>>

Sen uskottiin olevan monin tavoin edullinen ja erityisen hyvin meri-ilmastoon sopiva materiaali.

Rakennusjärjestyksen mukaan ullakolle ei saanut rakentaa lämmitettäviä tiloja. Viljo Revell kuitenkin neuvotteli Juhonnurkkaan luvan ullakkosaunan rakentamiselle, Palacen (Hki) malliin. Rakennus oli ensimmäinen kerrostalo Vaasassa, joka lämpiää vesikiertoisella lattialämmityksellä. Joissakin asunnoissa on lattiaan asti ulottuvat ikkunat ja niiden eteen ei Revell halunnut pattereita.

Vaasanpuistikko 6:ssa sijaitseva vuonna 1955 suunniteltu asuinkerrostalo oli edellä esiteltujen talojen tapaan mittakaavaltaan poikkeavan suuri rakentamiskanaan. Se kuuluu Vaasan aravatalojen ensimmäiseen aaltoon. Horisontaaliset linjat, kattoikkunoilla varustetut huolella suunnitellut porraskäytävät ja tiilipäädty erkereineen ovat Viljo Revellille tunnusomaisia. Myös arkkitehdin runsaasti käyttämä reikäiä esiintyy autotallin ovissa.

Kerrostalojen lisäksi Revell suunnitteli yhdessä Alvar Aallon ja Yrjö Lindgrenin kanssa puurakenteisia paritaloja Oy Strömberg Ab:lle Huutoniemelle. Suunnittelussa kiinnitettiin erityistä huomiota muunneltavaan pohjaratkaisuun, ja talot ovatkin hyvin säilyneet käytössä.

Keskuskortteli Rewell Center

Voidaan väittää, että Revellin Vaasan-kohteista keskuskortteli on vaikuttavin. Nykyisessä kaupunkikuvassa Rewell Center on käsite.

Keskuskorttelin nimellä tunnettu suunnitelma oli koko maata ja Pohjoismaitakin ajatellen lajissaan

uraauurtava. Yhtenäisen korttelisuunnitelman tavoitteena oli luoda prototyyppi uudenaistelle, entistä järjestäytyneemmälle kaupunkirakentamiselle. Perusideana oli kokonaiskustannusten säästäminen, palvelujen keskittäminen sekä liikenteen ja kuljetusten järjestäminen niin, etteivät ne häiritse talossa työskenteleviä, asioivia tai asuvia ihmisiä.

Kortteli muodostuu viidestä tontista ja sen rakentaminen valmistui vaiheittain siten, että kokonaisuus oli täysin valmis vuonna 1963. Korttelin koko on 90 x 120 metriä. Alun perin suunnitelma käsitti laajan suojaisan sisäpihan, jonka reunoilla oli liike- ja toimistotiloja kahdessa kerroksessa. Näiden päällä kahdella reunalla kohosivat kuusikerroksiset asuinkerrostalot. Autot ajettiin kellariin ja autokannelle. Jalankulkijoille oli suunniteltu reitit korttelin halki.

1980-luvulla alettiin suunnitella keskuskorttelin kattamista. Viljo Revell oli itsekin esittänyt ajatuksen sisäpihan kattamisesta pressulla kesäisin. Arkkitehtitoimisto Annikki Nurminen suunnitteli entiselle pihalle kaksi valokatteista sisäpihaa. Lasikattojen muotokieli on selkeä vastakohta rakennuksen alkuperäiselle, horisontaaliselle arkkitehtuurille. Aivan viime vuosina liike-tilojen määrää on korttelissa lisätty ja etenkin sisäänkäyntien ulkonäköä uudistettu, tällä kertaa enemmän alkuperäistä tyyliä mukaillen.

Korttelin kokoinen rakennuskompleksi oli 60-luvun kaupunkikuvassa mittakaavaltaan lähes käsittämätön. 50 vuotta myöhemmin on helppo nähdä vaaleiden, sileiden betonijulkisivupintojen ja horisontaalisten parvekekaiteiden harmonia. □

Viljo Revell

i den nuvarande stadsbilden i Vasa

År 2010 firade Vasa stad Viljo Rewells jubileumsår, då hade det förflutit 100 år sedan arkitekten föddes. Österbottens museum var med i projektet som utmynnade i promenadkartan, utställningar i gatubilden samt boken Viljo Revell 100 vuotta | år som speciellt behandlar arkitektens livsverk i Vasa.

Huvuddelen av den vasabördige arkitekten Viljo Rewells produktion finns i huvudstadsregionen, men han planerade en betydande mängd byggnader också för sin hemstad. Ett tjugotal objekt har förverkligats och de är i huvudsak affärs- och bostadsbyggnader. Dessutom finns minst lika många oförverkligade planer.

Viljo Revell var en både praktiskt och tekniskt inriktad arkitekt som hade fina samarbetsnätverk med såväl representanter för affärsvärlden som byggnadsingenjörer. Som ett resultat av detta föddes en ekonomiskt lönsam, högklassig arkitektur. Rewells arkitektur präglas av efterkrigstida innovationer – elementindustri, mekanisering, standardisering och nya byggnadsmaterial. Denna hårda material- och formspråksmiljö kompletterade Revell genom konstfärdigt planerade detaljer. Hans arkitektur bildar en hållbar och människonära vardagsmiljö. Fastän objekten ligger ganska utspridda utgör de en imponerande helhet i stadsbilden i dagens Vasa.

Funkispalats Halli Oy och Valkolinna

De tidigaste arbetena i Vasa är skyddskårshuset Valkolinna och Halli Oy: s affärs- och bostadshus i ena torghörnet. Båda blev klara år 1939 och representerade en renlinjig ny stil, funktionalismen. Byggnaderna präglas av den släta fasaden och varierande stora fönsteröppningar och stora glasytor.

Halli Oy: s två första våningar kallades för "Glaspalatset". I Helsingfors hade man redan på 30-talet byggt basarbyggnaden Glaspalatset, vars tanke också Halli Oy:s byggnad uttryckte på sitt eget sätt. Redan utgående från benämningarna på byggnaderna, "slott" och "palats" kan man förstå hur ståtliga och moderna byggnaderna upplevdes vara då när de byggdes.

Av Rewells skapelser i Vasa är situationen för Valkolinna mest

Juhonnurkka

utsatt. Huset har fått förfalla i årtionden och man har sökt rivningstillstånd för det. Byggnaden ”hittades” först då man kompletterade utredningen om byggnadstraditioner (”Värdefulla byggnader i Vasa”) i mitten av 1990-talet.

Halli Oy:s hus är mycket välbevarat och det är skyddat i detaljplan. Byggnaden fungerar alltjämt som affärs- och bostadshus, precis som den ursprungliga avsikten var. Byggnaden har på senare tid renoverats med ett konservativt grepp. Då byggnaden blev färdig höjde den sig märkbart över omgivningen, men i den nuvarande stadsbilden smälter den bättre in.

SATO-kvarteret i Sandviken

Viljo Revell deltog efter krigsåren i återuppbyggandet av Finland som direktör för arkitektförbundet SAFA åren 1942 – 44, samt som verkställande direktör för SATO Oy:s Vasaavdelning åren 1941 – 1951. Det synligaste resultatet uppnåddes i Sandviken där bolaget byggde ett helt bostadskvarter enligt de planer som Viljo Revells arkitektbyrå hade gjort.

Planeringen av området inleddes redan år 1941, men byggarbetena kunde inledas först

efter fortsättningskriget. Kvarteret består av fem punkthus och två långa lamellhus runt om ett stort grönområde. Den ursprungliga tanken var att man också skulle ha en gemensam värmecentral och bastu mitt i kvarteret. Byggnadskonstruktionsarbetet påbörjades dock vid en så instabil tidpunkt att man i praktiken tvingades ändra planerna. Det sista huset blev färdigt först år 1960.

De långa lamellhusen ger uttryck för Revells strävan efter koncentrerade byggnadsmassor. Huset vid Sandviksgatan kan till och med anses vara en variant av Revells Bostadsreformtävlingens förslag. Förslaget ”Det blåa bandet” är en av den moderna arkitekturens ikoner. Det var en utopi om ett flera kilometer långt höghus på en krökt och upphöjd sockel.

De första punkthusen i området byggdes som tjänstebostäder för anställda på Strömberg Ab och de representerar en efterkrigstida strängt reglerad planering. Viljo Revell och hans medhjälpare satte sig dock in i uppgiften så att bostäderna blev funktionella. Alldeles särskilt fäste man uppmärksamhet på en kvalitativ planering av trapphusen, och för den yttre arkitekturen eftersträvade man också estetiskt tilltalande proportioner. Punkthusens byggnadsvolymer består av två massor och mellan dem finns en höjdskillnad

på en halv våning. En del av husen har en böjd fasad. Samma motiv använde Revell också i de välkända ”Fickpluntahusen” som har blivit landmärken i Hagalund.

De höghus som ligger vid Malmögatan 2 – 10 har också de byggts på uppdrag av SATO. Dessa kallas i folkmun för plattthattar på grund av deras flacka åstak. Bakom detta namn kan man också ana den finska benämningen på ånglok med platta skorstenar. På gamla fotografier där växtligheten ännu inte skymmer utsikten ser raden med höghus ut som en rad med tågvagnar. Byggnaderna representerar tidig betongelementteknik, trots att de då ännu även innehöll tegelkonstruktioner. Huset liknar mycket de folkbostäder som finns i Mänsas i Helsingfors, vilka Revell planerade något tidigare (1946 – 52).

Höghus i centrum

Revell planerade höghus till Vasa centrum som hade som gemensam nämnare: storskalighet och affärslokaler i bottenplanen samt avancerad byggnadsteknik

Höghuset Strandgatan 14 blev klart år 1952. Byggnadens samtliga 72 lägenheter

>>>

Valkolinna uusi ja vanha

>>>

har en egen 4 meter bred havsutsikt. ”En plats i solen för alla”, så som arkitekten själv sade. Lägenheternas frånluftsventilation gjordes avvikande från det normala enligt s.k. svenskt system. Alla badrum som ligger ovanför varandra kopplades till samma frånluftskanal och likaså kokvråna. Denna teknik användes senare också i andra höghus som Revell planerade.

Revells intresse för planering av halvofficiella utrymmen kommer fram i trappuppgången till huset på Strandgatan, genom sin sirligt svängda trappa och ett takelement med öppningar som påminner om en stjärnhimmel. Hålmönstren i de särpräglade, långa, vågräta balkongräckena av betong gav ett luftigt intryck. Dessa balkongräcken ändrades till glaskonstruktioner år 2009. Den ”håliga” betongen var på samma gång både tung och lätt och hålens djup och skuggorna som bildades, skapade en annorlunda stämning än de nuvarande tunna glasträckena utan skuggor och med etsade ”hål”.

Juhonurkka på Vasaesplanaden 1 är en verklig föregångare i byggnadsteknik. Revell planerade byggnaden år 1955. Fasaden är klädd med aluminium – ett material som Revell uppenbarligen hade blivit bekant med då han besökte Eero Saarinen i USA. På Saarinens ritbord låg vid denna tidpunkt General Motors Technical Center, där anodiserat aluminium förekom som fasadmateriel. Man trodde att det skulle vara ett på många sätt förmånligt material och speciellt passande i havsklimat.

Enlig byggförordningen fick man inte bygga uppvärmda utrymmen uppe på vinden. Viljo Revell förhandlade dock fram tillstånd att bygga en bastu uppe på Juhonurkkas vind, precis som i Palace (Hfors). Byggnaden var det första höghuset i Vasa med vattenburen golvvärme. En del av lägenheterna hade fönster som gick ända ner till golvet och Revell ville inte ha några värmelement framför dem.

Bostadshuset på Vasaesplanaden 6 byggdes 1955 och var då, precis som de ovan presenterade husen, avvikande stort. Det hör till den första vågen av aravahus som byggdes i Vasa. Horisontella linjer, noggrant planerade trapphus med takfönster och tegelgavlar med burspråk är typiska för Viljo Revell. Även här återkom det hålmönster som arkitekten ofta använde. Denna gång i garagedörrarna.

Förutom höghus planerade Revell tillsammans med Alvar Aalto och Yrjö Lindgren även de parhus i trä som finns i Roparnäs åt Oy Strömberg Ab. I planeringen fäste man speciellt uppmärksamhet vid den föränderliga bottenplanen. Husen är välbevarade och i bruk.

Centrumkvarteret Rewell Center

Man kan med fog påstå att centrumkvarteret är det mest imponerande av Revells objekt i Vasa. I den nuvarande stadsbilden är Rewell Center ett begrepp.

Planen för det som blev känt som centrumkvarteret var epokgörande i sitt slag, såväl i hemlandet som i Norden. Målet var att den

sammanhängande kvartersplanen skulle bli en prototyp för ett nytt slags mera organiserat stadsbyggande. Grundidén var att spara totalkostnader, koncentrera servicen och arrangera trafik och transporter så att de inte stör de människor som bor, arbetar i eller besöker huset.

Kvarteret består av fem tomter och byggandet framskred stegvis så att helheten var helt klar år 1963. Kvarterets storlek är 90 x 120 meter. Ursprungligen omfattade planen en stor skyddad innergård kantad av affärs- och kontorslokaler i två våningar. Ovanpå dessa, på två sidor, höjde sig höghus i sex våningar. Bilarna kördes ner i källaren och på särskilda bildäck. För fotgängarna hade planerats gångstråk genom kvarteret.

På 1980-talet började man planera en inglasning av centrumkvarteret. Viljo Revell hade också själv kommit med förslaget att man skulle täcka innergården med presenning under somrarna. De glastak som sedan gjordes under 90-talet har ett formspråk som är det rakt motsatta mot byggnadens ursprungliga, horisontella arkitektur. Under de senaste åren har antalet affärslokaler utökats och speciellt ingångarna har förnyats, och denna gång har man mera följt den ursprungliga stilen.

Ett byggnadskomplex som omfattade ett helt kvarter var i 60-talets stadsbild ett närmast ofattbart projekt. Nu 50 år senare är det lätt att se harmonin i de ljusa, släta betongfasaderna och de horisontella balkongräckena. □

Årets mest spektakulära museihändelse i Österbotten, Alla Tiders Museikarneval kommer att gå av stapeln lördagen den 21 maj vid Jakobstads museum. Detta sker under den internationella Museiveckan vars tema i år är Museums and memory.

Alla tiders museikarneval

Skeppsredare Malm, prosten Aspegren, greve Cronhjelm, Runeberg, sjöman, fiskare, bönder, pigor, drängar, handlanden, hantverkare och hospitalsarbetare är några som ni kan träffa vid Malmska gården. Alla tiders museikarneval är ett evenemang som riktar sig till hela familjen. Målet är att forma en upplevelserik folkfest som tilltalar alla sinnen, en historisk marknad med spår från flera tidsperioder. Karnevalen skall förmedla känslan från flydda tider och berätta om vår gemensamma lokalhistoria.

Under karnevalen presenteras hantverkare, musiker, teatergrupper och ett trettiotal museer. Alla är klädda i dräkter som är typiska för den tid som respektive museum representerar. Karnevalsbesökarna får också gärna vara gammaldags klädda. Museikarnevalen bjuder på non-stop program både på scenen och på marknadsplatsen. Ute på gården visas arbetsdemonstrationer.

Här finns möjlighet att handla gediget hantverk, prova olika sysslor och smaka gammaldags maträtter. På scenen framförs sketcher, folkmusik och mycket annat. Passa på att se hur man kokar äkta rödmylla, binder nät, kärna ditt eget smör och köp hem av kloka gummans örtblandning. Mingla runt bland folket! Prosten Aspegren berättar gärna om de nya jordpäronen som han tänker sätta i sin trädgård, Otto Malm redogör för de senaste nyheterna från handelsfartygen och pigorna har alltid koll på det hetaste skvallret i staden. I parken kan barnen öva sig i medeltida bågskytte eller gå på styltor. Parken är även öppen för de som vill spela boule på grusgångarna eller ha picnic under träden.

Museikarnevalen är ett sätt att marknadsföra museerna och deras verksamhet. Karnevalen är också ett forum var museiföreningarna kan värva nya medlemmar. I Malmska gårdens stora sal hålls en minimässa med museernas broschyrer och övrig information.

Vi hoppas att alla museer och hembygdsmuseer i nejden skall medverka på något sätt i karnevalen. Det är avgiftsfritt att delta i museikarnevalen. Anmälningssblanketter fås från Jakobstads museum.

Karnevalen arrangeras av museisamarbetsgruppen som arbetar tillsammans från Oravais i söder till Kronoby i norr.

Plats: Jakobstads museum, Malmska gården
Tid: Lördagen den 21 maj 2011, kl. 10-15
Arrangör: "samarbetsgruppen för museiverksamheten i nejden"

Vuoden näyttävin museotapahtuma Pohjanmaalla, Kaikkien aikojen museokarnevaali on lauantaina 21. toukokuuta Pietarsaaren kaupunginmuseossa. Se sijoittuu kansainväliselle museoviikolle, jonka teema on Museums and Memory.

Kaikkien aikojen museokarnevaali

Malmin talossa voi tuolloin tavata esimerkiksi laivanvarustaja Malmin, rovasti Aspegrenin, kreivi Cronhjelm, Runebergin, merimiehiä, kalastajia, talonpoikia, piikoja, renkejä, kauppiaita, käsityöläisiä ja hospitaalin työntekijöitä. Kaikkien aikojen museokarnevaali on tarkoitettu koko perheelle. Tavoitteena on saada aikaan elämyksellinen kansanjuhla, joka vetoaa kaikkiin aisteihin, historialliset markkinat, joilla on havaittavissa useiden eri aikakausien jättämiä jälkiä. Karnevaalin on tarkoitus välittää menneiden aikojen tuntua ja kertoa yhteistä paikallishistoriaamme.

Karnevaalissa esitellään käsityöläisiä, muusikoita, teatteriryhmiä ja kolmisenkymmentä museota. Kaikki ovat pukeutuneet oman museonsa edustamalle ajalle tunnusomaisiin vaatteisiin. Karnevaalivieraat saavat myös mielellään pukeutua vanhanaikaisesti. Museokarnevaali tarjoaa non-stop ohjelmaa sekä näyttämöllä että markkinapaikalla. Ulkona pihalla on työnäytöksiä. Sieltä on mahdollisuus ostaa aitoja käsitöitä, kokeilla eri askareita ja maistella vanhanaikaisia ruokalajeja. Näyttämöllä esitetään sketsejä, kansanmusiikkia ja paljon muuta.

Nyt on Sinulla tilaisuus nähdä, miten keitetään aitoa punamultaa tai kudotaan verkkoja, ja pääset kimuamaan itsellesi voita ja voit ostaa kotiin viisaan vaimon yrittisekoituksen. Tule kuljeksimaan väen joukkoon! Rovasti Aspegren kertoo mieluusti uusista maapäärinöistä, joita aikoo istuttaa puutarhaansa, Otto Malm kertoo viimeisiä uutisia kauppalaivoista ja piioilla on aina tiedossaan kaupungin kuumuin juoru. Puistossa lapset voivat harjoitella keskiaikaista jousiammuntaa tai kävellä puujaloilla. Puisto on avoinna myös niille, jotka haluavat pelata kuulapeliä sorakäytävillä tai nauttia piknikistä puiden alla.

Museokarnevaali on tapa markkinoida museota ja niiden toimintaa. Karnevaali on myös foorumi, jolla museoyhdistykset voivat hankkia uusia jäseniä. Malmin talon suuressa salissa pidetään minimessut, joilla on esillä museoiden esitteitä ja muuta tietoa.

Toivomme, että seudun kaikki museot ja kotiseutumuseot tulevat jollain tavalla mukaan karnevaaliin. Siihen osallistuminen on maksutonta. Ilmoittautumislomakkeita saa Pietarsaaren museosta.

Karnevaalin järjestäjänä toimii museoyhteistyöryhmä, jonka toiminta-alue ulottuu Oravaisista Kruunupyhyyn.

Paikka: Pietarsaaren kaupunginmuseo, Malmin talo
Aika: Lauantai, 21. toukokuuta 2011, klo 10-15
Järjestäjä: "Seudun museotoiminnan yhteistyöryhmä"

Muinaisjäännösten suoja-alueesta ja valtion korvausvastuusta maanomistajalle

Pentti Rislä

Kiinteät muinaisjäännökset on rekisteröinyt Museovirasto ja sen toimivalta perustuu vuoden 1963 muinaismuistolakiin. Lain tarkoitus on turvata Suomen muinaishistoria jälkipolville ja tätä tehtävää toteuttaessaan valtio puuttuu myös yksilön itsemääräämisoikeuteen.

Kiinteään muinaisjäännökseen kuuluu lain 4§ mukaisesti suoja-alue, joka on tarpeen jäännöksen arvon mukaiselle säilyttämiselle. Lain hengen mukaisesti pyritään muinaismuistot säilyttämään osana ympäristöään ja myös muinaisjäännöstä ympäröivän suoja-alueen tulisi olla rauhoitettu osana sitä. Noudatettava vähimmäissuoja on määritelty lain 5§ 5 momentissa: muinaisjäännökset on rauhoitettu kahden metrin päähän niiden näkyvistä ulko-reunoista - jos muita rajoja ei ole vahvistettu. Käytännössä muinaismuiston rajojen on oltava havaittavissa niin selvästi, että asiantuntijan osoittamana maallikon voi olettaa ymmärtävän rajauksen perusteet. Suoja-alueesta ei yleensä synny erimielisyyttä jos muinaisjäännöksellä on näkyvät reunat. Tilanne voi olla toinen, kun muinaisjäännös tai sen osa on maallikolle näkymätön.

Jos muinaisjäännös on maanalainen, on muinaisjäännöksen rajojen määrittely arkeologisin menetelmin kuitenkin yleensä mah-

dollista. Maanalainen muinaisjäännös ei aina ole näkymätön ja sen voi havaita esimerkiksi painumana tai kasvillisuusmuutoksina. Museovirasto voi tarvittaessa 10§ 1 momentin perusteella osoittaa muinaisjäännöksen rajat paikan päällä. Rajan kulku voidaan osoittaa paaluiin tai esimerkiksi kyltissä, mutta yleensä käytetyt merkinnät ovat mm. ilkeivallan takia osoittautuneet kestoltaan lyhytaikaisiksi ja muinaismuistokohteita merkitään harvoin, eikä laki yllättäen velvoita niitä merkitsemään. Käytännössä lain 4§ tarkoittama rauhoitus toteutuu varmemmin, jos tieto muinaisjäännöksestä suoja-alueineen kirjataan esimerkiksi kaavoitettaessa tai maanmittaus-toimituksessa.

Muinaisjäännöksen rajat voidaan muinaismuistolain perusteella määrätä neljäl-lä tavalla eli maanmittaus-toimituksessa tai pakkolunastamalla sekä näiden lisäksi keskinäisellä sopimuksella tai asianosaisten hakemuksesta. Lain 5§ 2 momentin perusteella maanomistaja tai Museovirasto voi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuk-

selle (ELY) osoittamallaan hakemuksella pyytää muinaisjäännöksen rajojen vahvistamista, ellei suojelusta ole muuten päästy kirjalliseen sopuun. Ehdotetusta rauhoituksesta pyydetään muiden asianosaisten mielipide. Maanomistaja on 7§ 1 momentin perusteella oikeutettu korvauksiin valtion varoista, jos suojelu rajoittaa kiinteistön tai sen osan käyttöä huomattavasti ja rajoitus on uusi. Korvaus koskee vallitsevan maankäytön rajoituksia, ei muun käytön mahdollista menetystä tulevaisuudessa. Korvausta ei siis voi hakea soraksi sopivan harjun omistamisesta, mutta voi hakea jos jo käynnissä olevaa maa-aineksen ottoa ei voi laajentaa lainvoimaisen luvan mukaisesti. Maanomistajan on oltava tarkkana, sillä oikeus korvaukseen raukeaa vuoden kuluessa.

Maanmittaus-toimituksissa tulisi 6§ 1 momentin velvoittamana merkitä muinaisjäännökset sekä kartalle että kiinteistörekisteriin. Käytännössä muinaisjäännökset voidaan merkitä vain lain 3§ mainitun rauhoituksen valvojan eli Museoviraston antamin tiedoin. Museovirastolle ei ole osoitettu velvoitetta vahvistaa muinaisjäännösten rajat lain 5§ mukaisesti. Muinaismuistolain 6§ noudatetaan sattumanvaraisesti ja se on käytännössä kuollut. Usko viranomaisten kuuliaisuuteen määräysten noudattamisessa näyttää olevan myytti myös muinaismuistolain osalta. Kansalaisten, yhteisöjen ja yritysten edellytetään noudattavan lakia, joten lain noudattaminen viranomaisissa pitäisi olla itsestäänselvyys. Syitä nykytilanteeseen voi olla monia esi-

merkiksi prosessiekonomia, mutta on eri asia olisivatko syyt oikeuskanslerin harkintaan joutuessaan kelvollisia. Lain edellyttämä merkintä kiinteistörekisteriin on kansalaisen oikeusturvan kannalta tärkeä tieto. Jos rajasta ei ole lain ehdoin vahvistettu, ei maanomistajallekaan synny oikeutta korvaukseen. Kun kirjataan kenen mailla muinaisjäännös on, tiedetään kenen rasitteeksi se esimerkiksi kiinteistökaupassa jää tai siirtyy.

Muinaisjäännösten rajoja ei ole vahvistettu lain tarkoittamalla tavalla kuin muutamassa kymmenessä tapauksessa. Muinaisjäännöksillä ei myöskään aina ole näkyviä ulkoreunoja, josta lain säätämän vähimmäisrauhoutuksen voi mitata. Kun muinaisjäännösten kokonaismäärä lasketaan jo kymmenissä tuhansissa, voidaan hyvällä syyllä kysyä onko osaa rekisteröidyistä muinaisjäännöksistä juridisesti olemassa ja velvoittavatko ne maanomistajaa mihinkään. Museoviraston kotisivuillaan ilmoittamat ja usein vahvistamattomat rauhoitusalueet ovat lain 4§ tarkoittaman todellisen rajan sijaan suojelutoivomuksia, kuin veteen piirrettyjä viivoja, joiden suojaamat arvot punnitaan vasta, jos muinaisjäännökset jäävät eri prosessien armoille mahdolliseen tuhoutumiseensa asti. Muinaisjäännösten puolustamiselle oikeusprosesseissa voi antaa melko heikot ennusteet. Vallitseva epäselvä jopa laitton suojelutilanne voi olla maanomistajalle myös edullinen vaihtoehto. Jos muinaisjäännös vaurioituu voi nykyisen oikeuskäytännön perusteella menestyksellä vedota tahattomuuteen ja tietämättömyyteen. Tämä voi tietysti olla kansalaisen etu, mutta samalla kansakunnan häviö. Muinaismuistoja suojaa käytännön ääritilanteissa joskus niiden rauhoittamiseksi säädettyä lakia toimivammin muut suojelumääräykset kuten metsäsertifiointi.

Suojelutavoitteiden kirkastaminen kansalle ei ole helppoa jos viranomaiset itse voivat noudattaa lakia valikoiden. Muinaismuistojen käytännön suojelu on jo enemmän kansalaisten ymmärryksen kuin ymmärrettävän lain tai oikeuskäytännön varaan rakennettu. Toimimattomia lakeja pitää voida muuttaa, mutta tämä edellyttää myös niitä soveltavilta viranomaisilta aloitteellisuutta. Täytyy toivoa, että valtaosalle suomalaisista ei käy tulevaisuus jossa vain kaivetaan ukonvaajat varastoista ja heilutellaan niitä menneisyyden vuosipäivänä. □

Till fast fornlämning räknas i enlighet med fornminneslagens 4 § ett skyddsområde som behövs för att lämningen ska kunna bevaras med hänsyn till dess värde. Gränserna för fornlämning kan enligt lagens 5 § fastställas vid lantmäteriförrättning eller tvångsinlösning samt dessutom genom ömsesidiga avtal eller på vederbörandes ansökan. Markägaren är enligt § 7 moment 1 berättigad till ersättning ur statens medel, om skyddandet begränsar betydligt användningen av fastigheten eller en del av den och om begränsningen är ny.

Vid lantmäteriförrättning bör man såsom § 6 moment 1 förpliktar, utmärka fornlämnin-garna både på kartan och i fastighetsregistret. I praktiken kan fornlämningar utmärkas endast med uppgifter som getts av i lagens 3 § avsedd utövare av tillsyn över fredningen dvs. Museiverket. Museiverket har inte ålagts att fastställa gränserna för fornlämnin-gar i enlighet med lagens 5 §.

Fornminneslagens 6 § iakttas slumpartat och den har i praktiken ingen större betydelse. Orsakerna till nuläget är många, men det är en annan sak om processekonomiska orsaker vid eventuell prövning hos justitiekanslern, är dugliga. Den utmärkning i fastighetsregistret som lagen förutsätter, är med tanke på medborgarnas rättsskydd viktig information. Om avgränsningen inte har fastställts enligt lagens villkor, har markägaren ingen rätt till ersättning. Då det finns registrerat på vems mark fornlämningen är, vet man vems servitut det är eller kommer att bli t.ex. vid en fastighetsaffär.

Gränserna för fornlämningar har inte fastställts på det sätt som lagen avser, annat än i några tiotal fall. Då det totala antalet fornlämningar redan beräknas uppgå till tiotusentals, är det skäl att fråga om en del av de registrerade fornlämningarna juridiskt existerar och om de förpliktar markägaren till någonting. De av Museiverket på sin webbsida meddelade och ofta inte fastställda fredade områdena, är i stället för verklig avgränsning som avses i lagens 4 §, skyddsönskemål. Att försvara fornlämningar i en rättsprocess kan förutspås ge rätt dåligt resultat. □

**Mistä on kysymys?
Vad är det frågan om?**

**Graniittipaaden teksti:
Teksten på granitstenen är:**

**NIKOLAISTADENS BASENS
ÄNDPUNKT 1912 S.E. i B.V.**

Николайстадский Базисъ

1912

П. Э. Б. З.

Vaasa-Vasa, Söderfjärden.

Kuva/Bild: Kaj Höglund, PM/ÖM

Camilla Norrbackin
kevät/kesäkokoelma Carlsrossa

Inspiroidu museossa

Lapsuuden museomuistot ovat inspiroineet ekomuodin suurta nimeä Camilla Norrbackia kevät/kesäkokoelmassa 2011. Kokoelma on saanut nimekseen Carlsro.

Carlsro on historiallinen kesäviettopaikka Kristiinankaupungin Storträsket-järven rannalla. Kauppaneuvos Carlströmin herrasväen juhlat ja traagiset kohtalot ja monet muut käänteet kuuluvat paikan historiaan. Ainutlaatuinen arkkitehtuuri, mystinen ilmapiiri, kaakeliuunien kauniit kuviot, pitsiliinat, salaovet ja haalistuneet värit sekä varjot ovat häivähdyksensä mennyt. Åke Weckströmin tallentamat esineet kertovat omia tarinoitaan kotiseudun menneisyydestä ja johdattavat ajatuksia kaukaisiin maihin.

Camilla Norrbackin Carlsro kokoelma sisältää onnea, iloa, salaperäisyyttä ja synkkyyttä.

Kuviot ovat saaneet innoitusta kansallisromanttisesta arkkitehtuurista, eleganttien muotojen ja kauniiden pitsien lähes matemaattisesta harmoniasta. Rakennuksen upea/mahtava siluetti on päätyntyt-paitaan. Kokoelman väreinä on harmaanvihreä taivas, hiukan valkoista ja mustaa, magnoliaa, unikkoa ja keskiyönsinistä.

Carlsro kokoelma on Norrbackin aikaisempiin kokoelmiin verrattuna rikkaampi ja täyteläisempi muotoineen ja kuvioineen. Muotikokoelma on asuja myös miehille, on pehmeää ja klassista. Uutta ovat miesten kengät, jotka on valmistettu ympäristöystävällisesti parkitusta nahasta kuten jo aikaisemmissa kokoelmissa mukana olleet naisten kengät.

Museona Carlsro on ollut inspiraatio lähde kansainväliselle muotimelle. Joitain asuja laitetaan nyt esille inspiraation lähteelle. Meille kaikille, Sinulle, museo voi tuoda uusia ajatuksia, kosketuksia omaan menneisyyteen ja näkymiä tulevaisuuteen. Kesä 2011 Carlsrossa vietämme inspiraation kesänä.

Jatkamme aurinkovärjäystyöpäjoja, joissa tutkimme museon kokoelmia ja ympäröivää luontoa. Samalla luomme joitain aivan uutta itsellemme ja toisillemme. □

**Tervetuloa inspiroitumaan
kesäiseen Carlsroon!**

Camilla Norrbacks
vår/sommarkollektion i Carlsro

Låt dig inspireras i museet

Camilla Norrback är ett stort namn inom ekomodet och hennes vår/sommarkollektion 2011 har inspirerats av minnen från barndomens museum. Kollektionen har fått namnet Carlsro.

Carlsro är en historisk sommarplats i Kristinestad, på stranden av Storträsket. Platsens historia präglas av handelsrådet Carlströms herskapsfester, tragiska öden och många andra händelser. Den unika arkitekturen, mystiska atmosfären, kakelugnarna med sina vackra figurer, spetsdukarna, lönndörrarna och den bleknande målfärgen samt skuggorna påminner om flydda tider. Föremålen som Åke Weckströmin bevarat berättar sin egen historia om hembygdens förflutna och leder tankarna till fjärran länder.

Camilla Norrbacks kollektion Carlsro innehåller lycka, glädje, mystik och dysterhet.

Utformningen har tagit intryck av nationalromantikens arkitektur, eleganta former och de vackra spetsarnas nästan matematiska harmoni. Byggnadens imponerande/ståtliga siluett har avbildats på en T-shirt. Kollektionens färger är grågrönt som himlen, en aning vitt och svart, magnolia, vallmo och midnattsblått.

Carlsro kollektionen är rikare och fylligare till formerna och mönstren än Norrbacks tidigare kollektioner. I modekollektionen ingår även kläder för män, i mjuk och klassisk stil. Nytt är skor för män som tillverkats av miljövänligt garvat läder på samma sätt som damskorna som redan tidigare funnits i kollektionerna.

Carlsro museum har fungerat som inspiration för ett internationellt namn i modevärlden. Några av plaggen visas nu på den plats som varit inspirationskälla. Museet kan ge oss alla, Dig, nya tankar, en beröring med det egna förflutna och framtidsperspektiv. På Carlsro firas sommaren 2011 i inspirationens tecken.

Vi fortsätter med solfärgningsverkstäderna där vi undersöker museets samlingar och den omgivande naturen. Samtidigt skapar vi något alldeles nytt för oss själva och för varandra. □

**Välkommen att låta Dig
inspireras till det somriga
Carlsro!**

Granösunds fiskeläge är vackert beläget på Kalvholmen i Södra Vallgrund. Stranboden är en av tio gamla byggnader på området.

Granösundin kalastusmuseum sijaitsee kauniilla paikalla Södra Vallgrundin Kalvholmissa. Ranta-aitta on yksi museon kymmenestä rakennuksesta.

Hantverkarkvällar med bl.a. repslagning ordnas varje sommar. Käsityöläisiltoja, mm. köyden punontaa järjestetään joka kesä.

Granösunds fiskeläge

- ett skärgårdsmuseum

Granösunds fiskeläge är ett vackert beläget friluftsmuseum på Kalvholmen i Södra Vallgrund, Korsholm. Området är en del av Kvarkens världsarv och väl värt ett besök i sig självt.

Museet, som drivs av Replot skärgårds hembygdsförening, fick sin början på 1970-talet, då de första byggnaderna flyttades till området. Idag finns ett tiotal kulturhistoriskt värdefulla byggnader nere vid det idylliska sundet.

Sommaren 2011 står sikfisket i fokus inom projektet "Fisket som näring". Kustaktionsgruppen KAG har gjort det möjligt att lyfta fram gamla fisketraditioner som håller på att falla i glömska.

För skolbarnen kommer temadagar kring sikfisket att ordnas och för allmänheten ordnas "Sikens dag" i samband med världsarvsdagarna i augusti.

Vid Granösunds fiskeläge finns också annat att både se och uppleva. Bara byggnaderna i sig är betagande med sina traditionella tak i halm, näver eller spån. Och inne i husen slås man av en fläkt från svunna tider. I ett av båthusen möter man säljaktens vedermödor och i den lilla stugan fiskarfamiliens vardag för gumman och barnen som var hemmavid när gubbarna låg ute i fiske i den yttre skärgårdens fiskarbastur. □

Känn skärgårdshistoriens vingslag och besök Granösunds fiskeläge. Museet är öppet under juni och juli tisdagar-söndagar kl 11-16. Enligt överenskommelse kan gruppbesök även göras under andra tidpunkter. Välkommen!

Granösundin kalastusmuseum

- kokemuksen arvoinen saaristolaismuseum

Granösundin ulkoilmamuseo sijaitsee luonnonkauniilla paikalla Kalvholmissa, Mustasaaren Södra Vallgrundissa. Alue kuuluu maailman luonnonperintöalueeseen ja on geologialtaan on ainutlaatuinen.

Raippaluodon kotiseutuyhdistyksen ylläpitämä museo sai alkunsa varhain 70-luvulla, jolloin ensimmäiset rakennukset siirrettiin alueelle. Nykyisin salmen rannalla on kymmenkunta kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennusta.

"Kalastus elinkeinona"-projektin teemana on kesällä 2011 siiankalastus. "Kustaktionsgruppen KAG: in ansiosta meillä on mahdollisuus esitellä vanhoja kalastusperinteitä, jotka ovat muutoin painumassa unholaan.

Koululaisille on ohjelmassa teemapäiviä siiankalastuksen tiimoilta. Luonnonperintöpäivien yhteydessä elokuussa järjestetään yleisölle "Siikapäivät".

Granösundin kalastajamuseossa on myös paljon muuta koettavaa ja nähtävää. Paikan rakennukset ovat ihastuttavia perinteisissä olki-, tuohi- ja pärekatoissaan ja taloissa sisällä voi kokea menneen ajan mieltä rauhoittavan tunnelman. Venevajassa voi eläytyä hylkeenmetsästäjien jännittävään arkeen avojoilla. Kalastajaperheen tuvassa tustuu emännän ja lasten elämään kotosalilla, kun miehet olivat kalassa ulkosaarilla ja asuivat kalamajoissa. □

Tule tutustumaan saariston ainutlaatuihin kulttuuriin Granösundin kalastajamuseoon. Museo on avoinna kesä-heinäkuussa tiistaista sunnuntaihin klo 11-16. Muina aikoina ja ryhmille sopimuksen mukaan. Tervetuloa!

”Kustavilainen Vaasa”

– kesän museoprojekti Vanhassa Vaasassa

Kustaa III, joka oli Ruotsin hallitsijana 1771-1792, huolehti hyvin kuningaskuntansa itäisestä osasta, Suomesta.

Hän vieraili tässä valtakunnan osassa useaan kertaan ja eräällä käynnillään, vuonna 1775, hän teki päätöksen Vaasan hovioikeuden perustamisesta. Vaasaan nousi komea hovioikeudentalo ja siihen liittyvä puistokatu, molemmat olivat hoviarkkitehti Carl Fredrik Adelcrantzin suunnittelemia.

Samaan aikaan ja samojen käsityöläisten avulla rakennutti kaupungin ja koko Pohjanmaan rikkain mies, kauppias ja laivanvarustaja Abraham Falander, oman talonsa kaupungin pääkadun, Kauppiaankadun varrelle. Falanderin asuintalo rakennettiin kivistä, mikä oli kallista ja siksi yksityiset kivitalot olivat harvinaisia 1700-luvulla. Abraham Falander aateloitiin vuonna 1808 nimellä Wasastjerna ja taloa kutsutaankin nykyään Wasastjernan taloksi.

Wasastjernan talo on ainoa säilynyt yksityinen 1700-luvun asuintalo Vaasassa. Vuonna 1952 Pohjanmaan museo avasi talossa sivutoimipisteen ja siellä esitellään elämää kaupungissa ennen vuoden 1852 paloa.

Vanhan Vaasan musealueella alkaa kesällä 2011 projekti ”Kustavilainen Vaasa”. Tätä Kustaa III:n erityisesti vaalimaa klassisista tyyliä esitellään ennen kaikkea tuolinäyttelyssä, joka kesän aikana muuttaa ilmettään samalla kun museon konservaattori yleisön edessä puhdistaa, konservoi, restauroi ja verhoilee näytteillä olevia 1700-luvun tuoleja. Häneltä saa myös neuvoja ja ohjeita vanhojen huonekalujen hoidossa.

Toukokuussa ja kesäkuussa järjestetään opastuksia ja työpajoja lapsiryhmille ja koululuokille. Koko kesän ajan kävijöille järjestetään opastettuja kierroksia museossa sekä kiertokävelyjä Korsholman valleille, Kustaa III:n hovioikeuteen (Mustasaaren kirkko) ja kirkonraunioille, missä restaurointityöt jatkuvat Museoviraston valvonnessa.

”Kustavilainen Vaasa” -projektin avulla Pohjanmaan museo haluaa tuoda esiin Suomen 1700-luvun historiaa ja kustavilaista aikaa mielenkiintoisena ja suotuisana aikana Vaasan ja Pohjanmaan historiassa. □

”Det Gustavianska Wasa”

– sommaren museiprojekt i Gamla Vasa

Gustaf III, regent i Sverige 1771-1792, var mycket mån om sitt konungarikes östra riksdel, Finland.

Han besökte landsdelen flera gånger och under en av sina resor, år 1775, fattade han beslut om att grunda Vasa hovrätt. I Vasa uppfördes ett ståtligt hovrättshus med tillhörande esplanad, båda planerade av hovarkitekten Carl Fredrik Adelcrantz.

Vid samma tid och med samma hantverkarmästare, lät stadens och hela Österbottens rikaste man, handelsmannen och skeppsredaren Abraham Falander, uppföra ett eget hus vid stadens huvudgata, Köpmansgatan. Det falanderska bostadshuset byggdes av sten, vilket var kostsamt, och privata stenhus var därför ovanliga på 1700-talet. Abraham Falander adlades år 1808 med namnet Wasastjerna och huset kallas därför numera Wasastjernahuset.

Wasastjernahuset är det enda kvarvarande privata bostadshuset från 1700-talets Vasa. År 1952 öppnade Österbottens museum en filial i huset och presenterar där livet i staden före branden 1852.

På museiområdet i Gamla Vasa påbörjas sommaren 2011 projektet ”Det gustavianska Wasa”. Den klassicistiskt influerade stil, som Gustaf III speciellt omhulade, presenteras framförallt på en stollställning, som under sommaren gång ändrar karaktär i takt med att museets konservator inför publiken rengör, konserverar, restaurerar och klär om de utställda 1700-talsstolarna. Hon ger också råd och anvisningar om hur gamla möbler bör skötas.

I maj och juni ordnas guidningar och workshops för barngrupper och skolklasser. Hela sommaren visas besökarna runt i museet och förs på rundvandringar till Korsholms vallar, Gustaf III:s hovrätt (Korsholms kyrka) och till kyrkoruinerna, där restaureringsarbete under sommaren pågår under Museiverkets överinseende.

Genom projektet ”Det gustavianska Wasa” vill Österbottens museum lyfta fram Finlands 1700-talshistoria och den gustavianska tiden som ett intressant och gynnsamt historiskt skede i Österbotten och i Vasa. □

1600-luvun Pohjalainen koristemaalaus esittäytyy Pohjanmaan museossa

Pohjanmaan museo järjestää talvella 2011-12 näyttelyn, jossa esitellään 1600-luvun koristemaalattuja huonekaluja sekä muotokuvia ja kirkollisia maalauksia. Näyttely perustuu Marko Kastin tutkimuksiin.

■ Pohjanmaan rannikkokaupungeissa toimi jo 1600-luvulla useampia maalareita. He olivat tulleet yleensä muualta, esim. Ruotsista tai Saksasta, jossa he olivat myös saaneet oppinsa. Saaduista työtehtävistä riippuen jotkut saattoivat oleilla pitempiäkin aikoja yhdessä kaupungissa, toiset taas viettivät hyvinkin kiertelevää elämää. Käsityöläismaalareiden saamat työt olivat hyvin vaihtelevia.

Paikkakunnalle tulon syynä oli usein jokin suurempi työ, esim. kirkon tai raatihuoneen maalauskoristelu. Työhön saattoi sisältyä niin seinien kuin alttaritaulunkin maalaaminen. Kaupungin porvarit käyttivät tilaisuutta hyväkseen ja tilasivat paikkakunnalle tulleelta maalari talojensa ulkoseinien maalaamista sekä sisäseinien koristemaalauksia. Myös erilaisia huonekaluja, kuten arkkuja, kaappeja ja penkkejä koristeltiin maalauksin. Vauraimmat porvarit ja papit saattoivat tilata maalari talon muotokuvansa.

Näyttelyn tarkoituksena on esitellä muutamia varhaisimpia nimeltä tunnettuja Pohjanmaalaisia toimineita käsityöläismaalareita sekä heidän töitään, niin maalattuja huonekaluja kuin kirkollisia maalauksia. □

Näyttely on esillä Pohjanmaan museossa 9.12. 2011 – 1.4.2012 ja siihen liittyy julkaisu.

Dekorationsmålning från 1600-talets Österbotten visas på Österbottens museum

Österbottens museum visar vintern 2011-2012 en utställning med dekorationsmålade möbler, porträtt och kyrkliga målningar. Utställningen baserar sig på Marko Kastos forskning.

■ I de österbottniska kuststäderna fanns redan på 1600-talet flere målare. De kom ofta från andra orter, t.ex. Sverige eller Tyskland, där de även gått i lära. Beroende på arbetsuppgifternas art så kunde de uppehålla sig en längre tid i samma stad, somliga levde ett mycket kringflackande liv. Det fanns väldigt varierande arbetsuppgifter för dessa målare.

Det var ofta fråga om något stort arbete så som dekorationsmålning av kyrkan eller rådhuset, som förde målarna till orten. Arbetet kunde bestå både av målning av väggar och altartavlan. Stadens borgare drog nytta av situationen och beställde målningsarbeten av de målare som kommit till orten. De ville ha sina ytterväggar målade samt innerväggarna dekorerade. Man dekorationsmålade även möbler, så som kistor, skåp och bänkar. De mest förmögna borgarna och prästerna beställde även porträtt.

Syftet med utställningen är att presentera några av de mest kända målarnamn som i tiden var verksamma i Österbotten samt deras arbeten, både målade möbler samt kyrkliga målningar. □

Till utställningen som visas på Österbottens museum under tiden 9.1.2011-1.4.2012 hör även en publikation.

Vaasan ensimmäisen maalarin Christian Wilbrandtin maalaama kaappi. Pohjanmaan museon kokoelmat.

Skåp målat av Christian Wilbrandt, som var den första kända dekorationsmålaren i Vasa. Österbottens museums samlingar. Kuva/bild Erkki Salminen

Olemme edelleen kiinnostuneita paikallismuseoissa ja muissa kokoelmissa olevista 1600-luvun koristemaalatuista huonekaluista.

Ota yhteyttä: Erkki Salminen
06-3253790, 040-840 5862
erkki.salminen@vaasa.fi

Vi är fortfarande intresserade av dekorationsmålade möbler från 1600-talet i lokalmuseer och andra samlingar.

Ta kontakt: Erkki Salminen
06-3253790, 040-840 5862
erkki.salminen@vaasa.fi

Vaihtuvat näyttelyt ja tapahtumat 2011 Tillfälliga utställningar och evenemang

**POHJANMAAN MUSEO ja TERRANOVA - Merenkurkun luontokeskus
ÖSTERBOTTENS MUSEUM OCH TERRANOVA – Kvarkens naturcentrum**
Museokatu 3, p. (06) 325 3800. Avoinna ti, pe, to, la ja su 12 – 17, ke 12–20
Museigatan 3, tfn (06) 325 3800. Öppet ti, to, fre, lö och sö 12-17, ons 12-20

Pohjanmaan museo, Museokatu 3 Österbottens museum, Museigatan 3

21.4. 2011 - 29.5. 2011

Novia, ammattikorkeakoulun kuvataiteen linjan lopputöitä
Novia, slutarbeten från yrkeshögskolans bildkonstlinje

16.6. 2011 - 28.8. 2011

Marimekkoelämää
Marimekkoliv

2.9. 2011 - 30.11. 2011

Baltic Art & Design Connecting

2.12. 2011 - 31.3. 2012

Pohjalainen 1600-luku
Österbottniskt 1600 -tal

VAASAN TAIDEHALLI / VASA KONSTHALL,

Kaupungintalo, Senaatink. 1.p. (06) 325 3770. Avoinna ke-pe 12-18, la-su 12-17
Stadshuset, Senatsgatan 1. tfn. (06) 325 3770. Öppet ons-fre 12-18, lö-sö 12-17

Vaasan taidehalli, Senaatinkatu 1 Vasa konsthall, Senatsgatan 1

20.5. 2011 - 12.6. 2011

Vaasan Saskiat - stipendiaattien näyttely
Vaasan Saskiat - utställning av stipendiatarbeten

19.6. 2011 - 11.8. 2011

Vaasan taiteilijaseura vuosinäyttely
Vasa konstnärsgille årsutställning

27.8. 2011 - 18.9. 2011

Ronan O'Hara & Justus Jahn maalauksia
Ronan O'Hara & Justus Jahn målningar

24.9. 2011 - 16.10. 2011

Marianne Maans ääni-installaatioita
Marianne Maans ljudinstallationer
Paula Blåfield, CORPUS

23.10.2011 - 20.11.2011

Vaasan taidegraafikkojen juhlanäyttely
Vasa konstgrafikers jubileumsutställning
Elina Luukanen, Juho Karjalainen, Esa Riippa,
Kaisa Kontio, Arpad Szabados

3.12. 2011 - 31.12. 2011

Vaasan taidekerho
Vasa konstklubb

Luonnontieteellinen osasto ja Terranova, Museokatu 3 Naturhistoriska avdelningen och Terranova, Museigatan 3

6.9. 2011 - 9.10. 2011

Tuija Warénin valokuvanäyttely Merenkurkun kivistä, Cafe Nova
Tuija Waréns fotoutställning om Kvarkens stenar i Cafe Nova

Huom. Tarkista näyttelyiden aikataulut museon infosta (puh. 06-325 3800) tai nettisivuilta www.museo.vaasa.fi

Obs. Kolla utställningarnas tidtabell från museets info (tel. 06-325 3800) eller web-sidor www.museo.vaasa.fi

VANHAN VAASAN MUSEO / GAMLA VASA MUSEUM

Kauppiaankatu 10, puh. (06) 356 7087. Tiedustelut Pohjanmaan museo (06) 325 3800
Avoinn 1.6. - 31.8.2011 ti-su 12-17, ma suljettu
Köpmansgatan 10, tel. (06) 356 7087. Förfrågningar Österbottens museum (06) 325 3800
Öppet 1.6. - 31.8.2011 ti-sö 12-17, mån stängt

Talossa toimii Vanhan Vaasan museo, joka on sisutettu 1700-luvun lopun ja 1800-luvun alkupuoliskon porvariskodiksi palosta säilynein vaasalaisesinein. Talossa on myös laivanvarustajan konttori, 1800-luvun postikonttori sekä vanhan Vaasan historiaa esitteleviä karttoja ja pienoismalleja. Vaasan vaurain porvari Abraham Falander, aateloituna Wasastjerna rakennutti talon vuosina 1780–81. Se oli kaupungin ainoa yksityinen kivitö, ja säilyi kaupungin palossa vuonna 1852. Museon pihalla on Loukon Ylistarosta siirretty Loukon tupa, joka säästyi perimätiedon mukaan Iossavihassa. Navetta-, talli- sekä varastorakennukset ovat Kirkkopuistikolta.

I huset finns Gamla Vasa museum, som har inretts som ett borgarhem från slutet av 1700-talet och första hälften av 1800-talet. Den gamla staden Vasas mest välbärgade borgare, Abraham Falander, (adlad Wasastjerna), lät uppföra huset under åren 1780–81. Det var stadens enda privata stenhus, som klarade sig undan stadens brand 1852. Inredningen är gjord med vasaföremål som bevarats från branden. I huset finns även ett skeppsedarkontor, ett postkontor från 1800-talet och kartor och miniatyrmodeller som berättar om det gamla Vasas historia. Till museets gård har man från Ylistaro flyttat den s.k. Louko-stugan. Byggnaden har, enligt tradition, klarat sig undan förstörelsen i samband med Stora ofreden Fähus- och stallbyggnaden, samt den långa lagerbyggnaden på andra sidan av gården har blivit flyttade till museiområdet från Kyrkoeshplanaden i nya Vasa.

SUNDOMIN MUSEO / SUNDOM MUSEUM. Avoinn tilauksesta / Öppet på beställning
Myrgründintie 473. Varaukset Pohjanmaan museosta, p. (06) 325 3800
Myrgrundsvägen 473. Besök beställs från Österbottens museum tfn. (06) 325 3800

Museon päärakennus on kalastaja- ja pienviljelijäperheen tupa 1800-luvun alkupuolelta. Pihapiiriin on siirretty eri puolilta Sundomin kylää navetta- ja tallirakennus, vilja-aitta, karjamaja sekä sotilastorppa.

Museets huvudbyggnad är en fiskar- och småbrukarstuga från början av 1800-talet. Till museets gård har man flyttat en fähus- och stallbyggnad, en sädesbod, en fäbod och ett soldattorp.

NELIN-CRONSTRÖMIN TAIDEKOTI / NELIN-CRONSTRÖMS KONSTHEM
Rantakatu 15 B. Vierailut varataan Pohjanmaan museosta, p. (06) 325 3800
Strandgatan 15 B. Besök beställs från Österbottens museum, tfn (06) 325 3800

Kotisisustus ja taidekokoelma, jonka nimi on Anne-Marie Cronströmin muisto. Se muodostuu kolmen taiteen ystävän hankinnoista kahdeksan vuosikymmenen ajalta. Kerääjät olivat Elin ja Alfred Nelin sekä Anne-Marie Cronström, os. Nelin.

Ett inrett hem och en konstsamling med namnet Anne-Marie Cronströms minne. Den består av tre konstvänners förvärv under åtta årtionden. Samlarna var Elin och Alfred Nelin samt Anne-Marie Cronström, född Nelin.

MAAHERRAN TALO / LANDSHÖVDIGENS HUS

Koulukatu 2. Tiedustelut Pohjanmaan museosta, p. (06) 325 3800
Skolhusgatan 2. Förfrågningar Österbottens museum, tfn. (06) 325 3800

Pohjanmaan museon toimisto, arkisto ja kirjasto sijaitsevat museorakennuksen naapuritalossa, jonka ruukinpatruuna Gustav August Wasastjerna rakennutti vuosina 1863–1865. Sen tyli noudattelee englantilaista gotiikkaa. Rakennus toimi maaherran virka-asuntona vuosina 1895–1998. Suomen senaatti kokoontui talossa tilapäisesti vuoden 1918 sodan aikana. Toiseen kerrokseen on rekonstruoitu ylipäällikkö, kenraali **C.G. Mannerheimin asuinhuone** vuoden 1918 asussa sekä **Vaasan läänin vaiheita** esittelevä näyttely. Entinen maaherran virka-asunto toimii kaupungin edustustilana.

Österbottens museums kontor, arkiv och bibliotek finns i grannhuset till museibyggnaden, byggnaden uppfördes av brukspatronen Gustav August Wasastjerna under åren 1863–1865. Till stilen representerar byggnaden engelsk gotik. Byggnaden verkade som landshövdingens tjänstebostad åren 1895–1998. Finlands senat samlades tillfälligt i huset under kriget 1918. I byggnadens andra våning har man gjort en **rekonstruktion av överbefälhavare general C.G. Mannerheims bostadsrum** som det såg ut 1918, och en utställning som visar **Vasa läns olika skeden**. Den tidigare landshövdingen tjänstebostad verkar numera som stadens representationslokal.

Pohjanmaan maakuntamuseo – Pohjanmaan aluetaidemuseo – Merenkurkun luontokeskus Terranova
Österbottens landskapsmuseum – Österbottens regionkonstmuseum – Kvarken naturcentrum Terranova

Pohjanmaan museon tutkijat Kaj Höglund, Pentti Rislä, Anne Majaneva-Virkola ja Jaakko Linkamo
Forskarna Kaj Höglund, Pentti Rislä, Anne Majaneva-Virkola och Jaakko Linkamo från Österbottens museum. Kuva/Bild: Benjamin Bonn.

Ota yhteyttä maakunta- ja aluetaidemuseotyötä tekeviin tutkijoihin!

Ta kontakt med forskare som gör landskapsmuseiarbete!

Kaj Höglund,
maakuntamuseotutkija/landskapsmuseiforskare
kaj.hoglund@vaasa.fi
puh./tel. (06) 325 3805 ja/och 0400 669 039

Jaakko Linkamo,
aluetaidemuseotutkija/regionkonstmuseiforskare
jaakko.linkamo@vaasa.fi
puh./tel. (06) 325 3786 ja/och 0400 803 786

Anne Majaneva-Virkola,
rakennustutkija/byggnadsforskare
anne.majaneva-virkola@vaasa.fi
puh./tel. (06) 325 3795 ja/och 040 531 3918

Pentti Rislä,
maakunta-arkeologi/landskapsarkeolog
pentti.rislä@vaasa.fi
puh./tel. (06) 325 3813 ja/och 040 702 8199

Kaikkien henkilöiden postiosoite on sama:
Address till alla är samma:
Pohjanmaan museo / Österbottens museum
PL/PB 3, 65101 VAASA / VASA

Käyntiosoite/besöksadress: Koulukatu 2, Vaasa /
Skolhusgatan 2, Vasa
(varaa aika /tidsreservering)

Pohjanmaan maakuntamuseon toiminta-alue.
Pohjanmaan aluetaidemuseo toimii myös
Keski-Pohjanmaalla.
Österbottens landskapsmuseets verksamhets-
område. Regionkonstmuseet verkar också i
Mellersta Österbotten.

